

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

ספר התולדות

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק

מוהר"ר שמואל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מליובאוויטש

בעריכת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

חזקת וזכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ג

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושבע לבריאה

מפתח כללי

III		פתח דבר להוצאה החדשה	
V		במקום הקדמה - מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע	
1		דף השער והוצאה הראשונה	
2		מפתח והוצאה הראשונה	
3		הקדמת כ"ק אדמו"ר זי"ע להוצאה הראשונה	
5		אלה תולדות	
24		רשימת מאמרי דא"ח	
59		הוספה א: סיום המשך „יונתי - תר"ם"	
64		הוספה ב: משיחותיו	
83		הוספה ג: רשימת השיחות שנרפסו במק"א	
89		הוספה ד: הערות וציורים להוצאה החדשה	
113		הוספה ה: רשימת ספרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע	
20		פאקסימיליא: חתימתו של אדמו"ר מהר"ש	מול עמוד
21		פאקסימיליא: מגילה גוף כתי"ק אדמו"ר מהר"ש	מול עמוד
22		תמונת בניו	מול עמוד
23		תמונת בנותיו וחתנו	מול עמוד

SEFER HATOLDOS ADMUR MAHARASH

Copyright © 1947

Second Edition Copyright 1995

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

Order Department:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148

All rights reserved.

ISBN 0-8266-0667-9

Printed in the United States of America

ב"ה.

פתח דבר להוצאה החדשה

לקראת י"ג תשרי – יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, הננו מוציאים לאור בהוצאה חדשה עם הוספות את „ספר התולדות – אדמו"ר מהר"ש", שנערך ע"י כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, על פי רשימות ושיחות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.

הוצאה זו היא דפוס-צילום (פוטוגרפי) מהדפוס הראשון שנדפס – לפני חמישים שנה – בשנת תש"ז.

* * *

במשך השנים נתגלו ונדפסו רשימות וכתבי רבותינו נשיאינו שיש בהם עוד חומר רב ע"ד קורות ימי חייו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, וחלקם נלקט (יחד עם ה„תולדות" שבספר זה) ב„ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש" שנערך ע"י הרה"ת רא"ח שי' גליצנשטיין (קה"ת אה"ק – תשכ"ט).

ואולם בהוצאה זו השארנו את הספר המקורי כמו שהוא, להיותו „לשון הרב", כ"ק אדמו"ר בעצמו, ללא הוספות בגוף הספר.

אך לתועלת המעיינים נוספו בסוף הספר: (א) ציונים לשיחות וכתבי רבותינו נשיאינו שלכאורה הם המקורות שמהם ליקט כ"ק אדמו"ר את ה„תולדות" שבספר. (ב) מראי מקומות למקומות אחרים שבהם נתבאר הענין בפרטיות יותר. (ג) רשמים ביוגרפיים על אישים המוזכרים בספר. (ד) רשימת ספרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש הנדפסים.

כל הנ"ל נערך ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרש"ב) שי' ראסקין.

* * *

במקום הקדמה, מדפיסים אנו בזה, מכתב כ"ק אדמו"ר לר' שמואל קאראקאווסקי – אשר לקח ע"ע הוצאת הדפסת הספר בשנת תש"ז.

* * *

יהי רצון שיחוס וירחם השי"ת על כלל ישראל, הנדכאים הנאנחים

(1) אגרות-קודש ח"ב ע' ריא ואילך.

פתח דבר להוצאה החדשה

והנאנקים², שאינם יכולים להתנחם בזה שבודאי לא עזב כ"ק אדמו"ר את צאן מרעיתו³, ו"מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש"⁴, ולא מתנחמים בריבוי המאמרים שיחות וכתבים שלו, שע"י הלימוד בהם "לוקחים" אותו בעצמו⁵, אלא חפצים ללמוד תורה מפיו כפשוטו ממש, באופן ש"עיניך רואות את מוריד"⁶, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא"⁷ בקרוב ממש.

מערכת „אוצר החסידים"

כ"ט אלול ה'תשנ"ו,
ערב ראש השנה ה'תשנ"ז,
ברוקלין, נ.י.

-
- (2) לשון אדה"ז בתניא אגה"ק ריש סימן זך.
 - (3) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ חלק א' ע' קמא. ובכ"מ.
 - (4) סוטה יג, סע"ב.
 - (5) עפ"י לשון חז"ל – שמו"ר פל"ג, ו. תניא פמ"ז (סז, א). לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 24 ואילך.
 - (6) ישעי' כו, יט.
 - (7) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג. רמ"ז לזח"ג רעו, ב.

במקום הקדמה מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע

בי"ה כ"ז תמוז תש"ז

כבוד הו"ח אי"א נר"מ וכו' מהו"ר שמואל שי' שו"ב

שלום וברכה!

בשמחה הנני להודיעו, אשר יצא כבר מבית הכורך ספר תולדות אדמו"ר מהר"ש נ"ע, הוא הספר אשר כב' לקח ע"ע הוצאות הדפסתו.

ומגלגלין זכות ליום זכאי, אשר הביאו הספר ביום י"ב תמוז, הוא חג גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א, ביום מלאת עשרים שנה לשחרורו. ובו ביום הכנסתיו אל כ"ק מו"ח אד"ש.

מובא בסי' הנ"ל (ע' 71) שאדמו"ר הזקן אמר ששמואל היינו שמו – קל (ע"יין שלי"ה ר"פ תולדות והגהות החיד"א לזח"ב קמח, ב נדפסו בזהר ווילנא באו"א קצת).

ואולי י"ל הביאור עפמ"ש בעל השם הזה עצמו, הוא אדמו"ר מהר"ש נ"ע (בהמשך וככה תרל"ז ס"י) על מרז"ל הקב"ה קראו ליעקב א-ל שהיינו מה שהטעימו מעין עוה"ב, אשר לעת"ל מנחיל ש"י עולמות ומעין זה "מעשר מזה" הוא א-ל. (וי"ל שזהו מה שאדמו"ר מהר"ש נ"ע הי' עשיר גם בגשמיות אף שבכלל כשצדיקים מבקשים ליישב בשלוח **בעוה"ז** השטן מקטרג שמתוקן להם **עוה"ב**, ב"ר ר"פ פד, שזהו ג"כ פי' הפשוט של הטעימן מעין עוה"ב ב"ב ספ"ק).

גודל זכות פרסום ספר הנ"ל בודאי אין צריך באור למר ולדכוותי. ורק אדגיש מה שהזדמן – בהשגחה פרטית – שנגמר ביום הגאולה ויום הולדת (שאו מזלו שולט. ירושי ר"ה פ"ג ה"ח) של כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א.

מהו"ר שמואל: קאראקאווסקי. וראה לקמן ע' 4.

במקום הקדמה

ויה"ר שיקויימו בו ברכותיו של כ"ק מו"ח אד"ש מה שקבל ממנו בעת
היותו פה פא"פ או בכתב.
החותם באיווי כט"ס

הרב מנחם שניאורסאהן

מוסג"פ טופס א ובחבילה בפ"ע עוד ה. ומטובו להודיע כמה עוד לשלח
ועל איזה כתובת.

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

ספר התולדות

הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק

מוהר"ר שמואל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מליובאוויטש

בעריכת

הרב מנחם שניאורסאהן

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבע לבריאה.

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

דף השער דהוצאה הראשונה

מ פ ת ח :

3	 הקדמה
5	 אלה תולדות
24	 רשימת מאמרי דא"ח
59	 הוספה א : סיום המשך „יונתי—תר"ם"
64	 " ב : משיחותיו
83	 " ג : רשימת השיחות שנרפסו במק"א
20	פאקסימיליא : חתימתו של אדמו"ר מהר"ש מול עמוד
21	מגילה נוף כתי"ק אדמו"ר מהר"ש מול עמוד
22	תמונת בניו מול עמוד
23	 " בנותיו וחתנו מול עמוד

הקדמת כ"ק אדמו"ר זי"ע להוצאה הראשונה

ב"ה

ה ק ד מ ה

בהמשך לספרי תורת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע אשר יצאו לאור על ידי מערכת „אוצר החסידים" בשנות תש"ה—תש"ו, הננו מו"ל בזה ספר תולדותיו. תוכן הספר: תולדות ימי חייו (על פי רשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א ושיחותיו), רשימת מאמרי דא"ח שלו (בהוראת קוטב התוכן של רוב המאמרים), לקוטים משיחותיו ועוד.

מנחם שניאורסאהן

יב תמוז, ה'תש"ז, ברוקלין.

לעילוי נשמת אביו
נחום מאיר בר' יוסף קויפמאן ע"ה

(נפטר וא"ו אייר ה'תש"א)

נדפס ספר זה על ידי
ר' שמואל שי' שו"ב קארדאקאווסקי

SEFER HATOLDOS-MAHARASH

Published by

OZAR HACHASIDIM-LUBAVITZ

770 EASTERN PARKWAY

BROOKLYN 13, N. Y.

Tel. PResident 4⁰⁵⁰⁷
1866

Copyright, 1947, by "KEHOT"

Printed in U.S.A.

הערה: עמוד זה נדפס מעבר לדף השער והוצאה הראשונה – וראה לעיל ע' V.

אלה תולדות

„כבוד“) קדושת אדמו"ר אור עולם נזר ישראל ותפארתו כקש"ת" מותר"ר שמואל.

בשני באייר שנת תקצ"ד²) נולד בליובאוויטש בן זקוניו של ה"צמח צדק" ונקרא שמו בישראל — שמואל.

מספרים ע"ד הולדתו והברית מילה:

אחרי השריפה בשנת תקצ"ב, אם כי ביתו של אדמו"ר הצ"צ לא נגעה בו האש, הוחלט אשר יקנו כברת ארץ ויבנו עלי' בית גדולה עם ביהמ"ד. האדון ליובאמיסקי נתן צו למנהל אחוזתו, אשר יתן מהיער שלו ככל הדרוש לבנין בית אדמו"ר קורות וקרשים, והאכרים יובילו את הקורות והבנאים יבנו בחנם.

אדמו"ר הצ"צ רצה לחנך את ביתו בחג השבועות, אמנם הרבנית אדיר חפצה הי' ללדת בדירה החדשה וכאשר אחווה חבלי לידה הלכה לשם. בחזרי הבית, שלא השתמשו בו עדיין, היו מונחים הכלים של פסח ומהם המטה של עץ שעלי' נפו הקמח של שמורה (זיפ בעט).

— המנהג בימים ההם, אשר היו קונים מטת עץ לבנה חדשה, על ראשי כתלי' היו מניחים שני מוטות ארוכים ועליהם היו מוליכים הנפה אנה ואנה והקמח המגופה נופל בסדין הפרוש מלמטה. ולאחר הפסח היו משתמשים במטה לצרכי הבית —

ויביאו קש ותבן ויציעו על המטה ותשכב שם^ב.

כשהודיעו להצ"צ על דבר זה מיהר לבוא ויעמוד בחדר ופניו אל הכותל כל זמן הלידה. ויצו את בניו הרה"ק ר' ברוך שלום ר' יהודה ליב ור' חיים שניאור זלמן כי, באחד החדרים בביתו, יאמרו תהלים קאפ': א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, כט, ל, לא, לב, לד, לו, לז, לח, לט, מ, מא, מב, מד, מע, מה, מז, מח, מט, נ, נא, נב, נד, נה, נו, נז, נח, נט, ס, סא, סב, סד, סה, סז, סח, סט, ע, עא, עב, עג, עד, עה, עז, עח, עט, פ, פא, פב, פג, פד, פע, פז, פח, פט, צ, צא, צב, צג, צד, צה, צז, צח, צט, ק, קא, קב, קג, קד, קה, קז, קח, קט, קכ, קכא, קכב, קכג, קכד, קכה, קכז, קכח, קכט, קל, קלא, קלב, קלג, קלד, קלה, קלז, קלח, קלט, קס, קסא, קסב, קסג, קסד, קסה, קסז, קסח, קסט, קפ, קפא, קפב, קפג, קפד, קפה, קפז, קפח, קפט, קצ, קצא, קצב, קצג, קצד, קצה, קצז, קצח, קצט, ר, רא, רב, רג, רד, רה, רז, רח, רט, רכ, רכא, רכב, רכג, רכד, רכה, רכז, רכח, רכט, רל, רלא, רלב, רלג, רלד, רלה, רלז, רלח, רלט, רס, רסא, רסב, רסג, רסד, רסה, רסז, רסח, רסט, רפ, רפא, רפב, רפג, רפד, רפה, רפז, רפח, רפט, רצ, רצא, רצב, רצג, רצד, רצה, רצז, רצח, רצט, ש, שא, שב, שג, שד, שה, שז, שח, שט, שכ, שכא, שכב, שכג, שכד, שכה, שכז, שכח, שכט, של, שלא, שלב, שלג, שלד, שלה, שלז, שלח, שלט, שס, שסא, שסב, שסג, שסד, שסה, שסז, שסח, שסט, שפ, שפא, שפב, שפג, שפד, שפה, שפז, שפח, שפט, שצ, שצא, שצב, שצג, שצד, שצה, שצז, שצח, שצט, קודם שמתקבל את הולד" ואשר תקבלו בחתיכת בד לבנה אשר הביא.

- (1) לשון כ"ק מו"ח אומ"ר שליט"א באחת מרשימותיו.
- (2) י"א אשר גולד בשנת תקצ"ג (שיחת יס כסלו תרצ"ב אות כד). ואולי שם הכוונה על העיבור.
- (3) הרבנית מרת רבקה ספרה, אשר חמותה היתה אומרת לה: וואָס איז דער מער מיט ידך. ודינעם האָב איך געהאַט אויף אַ זיפּ בעט.
- (4) (שצערע לאה ?) אמה של רייזע.

ובשני בחדש אייר בספירת תפארת שבתפארת ובמלאת מאה שנה להתגלות הבעל שם טוב הולידה הרבנית חי' מושקא בן⁵.
ביום השמיני ציוה אדמו"ר הצ"צ להשכים בתפלת שחרית. בשעה העשירית כבר באו כל בני המשפחה ובראשם הרה"ק כ"ק הר"ר חיים אברהם בן רבנו הזקן.

* * *

הרה"ק הרח"א⁶ חי' ממעט בדבור. תוארו חי' מבהיל, בעל קומה גבוה, מחזה פניו כמחזה פני אביו רבנו הגדול ורוח חן נסוכה תמיד על פניו. אז מ'פלעגט א קוק טאן אויף דעם פעטער ר' חיים אברהם — ספרה הרבנית רבקה נ"ע — פלעגט ווערן גוט אויף דעם הארצן. הוא חי' בעל חושים נפלאים, מתמיד גדול בתורה ומאריך בתפלה, ומעולם לא התעניין בשום דבר זולת תורה ועבודה, מדותיו — תרומיות, והי' מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

אביו רבנו הזקן חי' מחבבו ביותר. פעם איחר הרח"א מלבוא לאמירת התורה ברבים, ואיש לא הרגיש בזה כי תמיד חי' עומד בין כל החסידים. — ידוע אשר אדמו"ר הזקן טרם פתחו להגיד את המאמר חי' יושב משך זמן, לפעמים עד חצי שעה ויותר, בדבקות גדולה ואח"כ מתחיל התורה. ובפעם ההיא טרם התחילו אמר, בלשון שאלה: וואו איז מיין זון ר' חיים אברהם. והוסיף, בלחש: שמשא דאתכסיא, שמש דעולם המחשבה.

הרה"ק הר"ר אהרן מסטאראשעלע סיפר: בהיותי על הברית מילה של הרה"ק רח"א שמעתי בשם רבנו הזקן אשר קרא שם בנו חיים אברהם — אברהם על שם רבו הרה"ק הר"א בן הרב המגיד. אבל אין חפצו במלאכים, הוא חפץ בעבודה של נשמה ולכן קראו חיים אברהם. אברהם אבינו נקרא תחלה אברם ואח"כ אברהם, רבי בן רבי הגם שנק' מתחלה אברהם מ"מ נקרא מלאך, אבל חיים אברהם הוא נשמה, חיים של אברהם.

* * *

מכיון שהגיע קרוב לשתי שעות אחר הצות היום ואדמו"ר הצ"צ עדיין סגור בהיכל קדשו התחילו הנאספים להתרגש. ויאמר הרה"ק הרח"א: ער איז פאַרנומען מיט שענערע קרואים ווי מיר, ויאנח.

כעבור עוד חצי שעה יצא הצ"צ מחדרו, פני קדשו צהובות, מיט פאָר־ווינטע אויגען, ומטפחת אדומה בידו ויאמר: דער ברית וועט זיין היינט, ויתמהמה שעה קלה וישב לחדרו.

הרה"ק הרח"א עמד ממקומו, נגש אל החלון, האָט אָנגעשפּאַרט די קאַפּ אָף די הענט ויתעמק במחשבותיו, בני הצ"צ דברו בעניני תורה ודא"ח והתרגשות הקרואים הלכה וגדלה. הרבנית שלחה לברר מדוע מאחרים כל כך את הברית, ותצוה ללכת אל אישה אדמו"ר הצ"צ לחדרו לשאול את פיו, אבל הרה"ק הרח"א עכב את שלוחה.

כעבור שעה השלישית יצא הצ"צ עוד הפעם מחדרו, בפנים צוהלות, ויאמר

(5) ראה "יום יום" ע' נון ולקמן ע' 7, 78.

(6) ראה אודותיו התמים חוברת שמינית ע' ת.

לקרואים אשר ייטיבו את לבם והברית יהי' היום, וישב לחדרו. בשעה הרביעית יצא בפעם השלישית ויאמר כי לא יתפללו מנחה ובקרוב יהי' הברית מילה. אחרי שעה קלה יצא מחדרו וילך לחדר היולדת לדבר אתה ע"ד קריאת שם הנולד ויצו להכין את הילד. וילך לה"מנין" והתחיל סדר הברית.

* * *

ר' דובער בן ר' יוסף סיפר, כי הי' שם בשעה שאביו מל את הילד, בעת החיתוך צעק במאד, ער איז זיך פארגאנגען, ויוציא אדמו"ר הצ"צ את ידו השמאלית מתחת הכר שעליו הי' מונח הילד ויניחה על ראש הנמול ויתחיל לשחוק ושוב לא בכה.

* * *

כשגמרו את הברכות, התחיל הצ"צ לאמור אשרי ויצו למהר בתפלת המנחה — היורד לפני התיבה הי' גיסו הרה"ק ר' נחום בן אדמו"ר האמצעי — ותיכף ישבו לסעודה.

בתוך הסעודה שאל כ"ק מהרי"ל: נאך וועמען געגעבען א נאמען, בא אונז אין דער משפחה איז עפעס אזא נאמען ניטא. ויוסיף בלחש: אפשר נאך שמואל הנביא. ויענה אדמו"ר הצ"צ: נאך א וואסער טרעגער אין פאלאצק וואס מען האט עס גערופען שמואל, חכם עדיף מנביא. ימי שנותינו בהם שבעים גו', ישנן כמה מדרגות בימים: שמונים, שבעים, בהם עם אותיותיו.

— בסוף חודש סיון תרמ"ב אמר אדמו"ר מהר"ש: דער טאטע האט גע- זאגט בהם עם אותיותיו, הייסט דאס גו"ן⁽⁷⁾. ויאנה במאד.

* * *

בהיותו בן שבע למד אצל המלמד השני ר' פסח. הי' בקי בתורה וחלק גדול מנ"ך ולומד גמרא עם פרש"י ותוס' מלוקטים ובעת שחקו עם חבריו הי' חוזר תנ"ך בעל פה.

נוהג הי' אדמו"ר הצ"צ לבחון פעם בחדש אותו ואת חבריו ב"חדר", אשר רובם היו מבני המשפחה, ואחר הבחינה הי' גותן להם מתנות כסף. אדמו"ר מהר"ש הי' מצרף סכומים אלו למה שהי' מקבל בכל יום ששי רובל אחד אסיג- נאציע⁽⁸⁾ וקונה ספרים.

פעם בעת הבחינה התפלא מלמדו על טוב ידיעותיו ויאמר לו הצ"צ: פאר תפארת שבתפארת איז דאס ניט קיין הפלאה.

בקיץ שנת תר"א התחיל לשמוע מאמרי הדא"ת.

בהיותו כבן עשר לוקח לו למלמד החר"ף והעמקן ר' שלום יליד קידאן פלך קאוונע, ושתי פעמים בשבוע למד איתו אחיו הרה"ק הר"ר ישראל נח, כארבע שעות בכל פעם.

אחי דודך מהרי"ג — סיפר אדמו"ר מהר"ש לבנו אדמו"ר מהר"ש"ב — הי' עמקן גדול ומתמיד והגם שהי' אז רק בן כו—כח שנה האט זיך שוין דער טאטע געשפיגעלט מיט זיינע לומדות.

(7) חי גו"ן שנה לשנות עולם, שמונין שנת תקצ"ד וגם שנת תרמ"ג.

(8) רובל אחד של כסף שוויו, בימים ההם, שלשה רובל אסיגנאציע (של נייר).

בעת ההיא — בשנת תר"ג — באו לליובאוויטש הרה"ג ר' דוד לוריא מביחאוו, ר' נחמי' מדובראוונע, ר' יצחק אייזיק מוויטעפסק, ר' פרץ מבעשענ' קאוויטש ועוד להתייעץ בעניני עסקנות הכלל. הרד"ל פלפל עם מהר"ש בלימודו ומהר"ש נצחו. בהיות הרה"פ אצל הצ"צ סיפר לו ע"ד הויכוח והנצחון ויאמר הצ"צ: הברית מילה שלו הי' בתפארת שבנצח.

בהיותו בן שתים עשרה שנה הנה, נוסף על לימודו עם הרה"ש, התמיד בלימוד משניות בעל פה⁽⁹⁾. אביו למד איתו ג"פ בשבוע כתובים ואחיו הרה"ק הרב"ש מלמדו טעמי הנגינה דנביאים וכתובים כפי שקבלם מרבנו הזקן.

* * *

בחדש⁽¹⁰⁾ אלול תר"ה בא מוכר ספרים לליובאוויטש. הוד כ"ק אאזמור'ר אדמור'ר מוהר"ש חפץ לקנות ספרים, ובהיות כי רוב מעותיו המקובצים היו אצל כ"ק אביו הרה"ק, בא אליו ויבקש ליתן לו מכספו סך שלשים ר"כ, וישאלהו למה דרוש לך סכום גדול כזה. ויענה כי חפץ הוא לקנות ספרים. ויאמר לו הוד כ"ק אביו: ווער קלאר פריער די ספרים וואס דו האסט (וכנזכר לעיל אשר בכל עת הי' הוד כ"ק אאזמור'ר מוהר"ש קונה לו ספרים). ויענה הוד כ"ק אאזמור'ר מוהר"ש לכ"ק אביו: ואתה האם הנך בקי בכל הספרים שיש לך, ובכל זאת אתה קונה בכל שנה ושנה, וגם בבואך עתה מפעטערבורג (מאסיפת הרבנים) הבאת עמך ספרים.

ויען הוד כ"ק אביו אדמור'ר צ"צ: קח איזה ספר שיהי' מן ארונות הספרים ונסני. וילך הוד כ"ק אאזמור'ר מוהר"ש ויקח הספר הראשון שבא לידו, והוא ספר המסלול. ויאמר לו הוד כ"ק אביו, כי זהו ספר של דקדוק כתוב בסדר מעולה ויקרא לפניו בעל פה מקומות אחדים מההקדמה "מרצפת אבנים" ומבפנים הספר הכל בלשונו ממש. ויעמיד ספר זה ויקח השני והוא ספר מסורת המסורות. ויאמר לו כי זהו ג"כ ספר של דקדוק, ואמר בעל פה לשון הספר. ויעמיד הספר ויקח את העומד אחריו ספר מסלות חכמה. ויאמר לו כי זהו ספר כללים בחכמת הקבלה, ואמר בעל פה לשון הספר במקום ששאלו. ויקח העומד אצלו ספר מסלת ישרים. ויאמר לו כי הוא ספר של מוסר והגיד לו בעל פה במקום ששאלו. ויקח ספר העומד אחריו מסעות ר' בנימין. וישאל את הוד כ"ק אביו בכמה מקומות ובכולם השיב לו כאמור שם בדיוק שם המקום וכו'.

ויתפלא הוד כ"ק אאזמור'ר על זה במאד. וביותר הפליא אותו בבקאותו בספרי הדקדוק. ויאמר לאביו הלא החסידים אינם מתפללים או קוראים בתורה בדקדוק. ויאמר לו הוד כ"ק אביו: תפלה לחוד וקריאה בתורה לחוד. תפלה עיקרה כוונה ועקימת שפתיו הוי מעשה ואינו נוגע כ"כ הדקדוק, מלבד בק"ש, אבל קריאה בתורה צריכה דקדוק. וכ"ק אאזמור'ר אדמור'ר הגדול — אומר הצ"צ — הי' מדקדק גם בטעמי הקריאה, ועל הרוב הי' קורא בעצמו. ואם הזדמן פעם שהי' אחר קורא הנה אם טעה בטעמי הנגינה הי' מצוה לחזור ולקרוא עוד הפעם הפסוק כולו.

(9) ראה לקמן עמוד 74.

(10) רשימת כ"ק מו"ח אדמור'ר שליט"א, וע"פ הכתוב כאן צריך לתקן בשיחת כה שבט תרצ"ו אות ה.

סוף דבר נתן לו הוד כ"ק אביו הרה"ק את הסכום אשר ביקש הוד כ"ק
אאזמו"ר מוהר"ש מכספו, והוסיף לו עוד עשרה ר"כ במתנה וקנה אז הרבה
ספרים.

* * *

מילדותי אוהב הייתי — מספר הוד כ"ק אאזמו"ר להוד כ"ק אאמו"ר —
לקרוא בספר. אבל לא אהבתי את ההקדמות של מליצה וחרוזים אם לא שירי
הקדמונים, אשר כל תיבה מלאה עמקי חכמה.
בחורף ההוא נתן לי הוד כ"ק אאמו"ר — מספר הוד כ"ק אאזמו"ר לכ"ק
אאמו"ר — הביכעל שרש מצות התפלה¹¹) בכ"ק ללמוד קודם הבר מצוה, ואנכי
העתקתי אותו לעצמי, בכתב ידי, והרגלתי עצמי לכתוב תמונות האותיות כתבנית
כתב יד קדש כ"ק אאמו"ר.

* * *

הדרוש — מספר הלאה — בשרש מצות התפלה כתבו כ"ק אאמו"ר בשנת
תקס"ו (יש בו הגהות משנים מאוחרות, אבל בעיקרו כתבו בשנת תקס"ו) וכ"ק
רבינו הגדול ראה אותו ונהנה במאד.
פעם קרא כ"ק רבינו הגדול את אמי ואמר לה להביא איזה קונטרסים ממה
שכ"ק אאמו"ר כותב לעצמו. אמי לא ידעה איזה מהקונטרסים תביא, כי היו הרבה
חבילות כתבים (כאמור במ"א, התחיל הצ"צ לכתוב משנת תקס"א), וכשראתה
קובץ אחד מרובה בקונטרסים הביאה והי' זה הדרוש בשרש מצות התפלה.
אז קרא כ"ק רבינו הגדול את אחיו דודינו רי"ל ואת ר' פנחס רייזעס,
ויאמר להם כי צריך לברך ברכת שהחיינו, ורוצה כי הם יענו אמן, ועל פי שנים
עדים יקום דבר ה'. כתיב ואני זאת גו' רוחי אשר עליך (מקיפים) ודברי אשר
שמתי בפוך (פנימים) לא ימוש מפוך ומפי זרע ומפי זרע, דבני בנות
כבנים להשלים, דהנולד מורה על שלימות מולידו, והדור שלישי משלים שלימות
מוליד מולידו. וביאר ההפרש בין כתיבה לחקיקה על המאמר מני מכיר ירדו
מחוקקים (יבמות ס"ב ע"ב). ויספר להם מהדרוש בשרש מצות התפלה שראה,
ועמד וברך ברכת שהחיינו בשם ומלכות, וענו אמן. ועתה יקים ד' את דברו הטוב
אמר ד' מעתה ועד עולם, וענו אמן.
בשנה ההיא נשאלה שאלה חמורה מכ"ק רבינו הגדול. על הרוב הי'
מעין בשו"ת דודינו הרי"ל, ואז אחרי שראה אדה"צ כתבי כ"ק אאמו"ר הצ"צ
בחסידות ונגלה, אמר לדודינו מהרי"ל כי ידבר בענין זה עם כ"ק אאמו"ר אדמו"ר
הצ"צ.

הם, כ"ק אאמו"ר הצ"צ ודודינו הרי"ל, פלפלו בדבר השאלה ימים אחדים,
ובאו לכ"ק רבינו הגדול להגיד לו דעתם בענין זה. כ"ק אדה"צ ציוה להם להניח
על הכתב. — כ"ק אאמו"ר הצ"צ סיפר כי נפלא הי' לראות צהיבת פני קדש
הקדשים כ"ק אאמו"ר רבינו הגדול בעת דיבורו בהלכה. —
כעבור איזה ימים הביאו כתביהם לכ"ק רבינו הגדול. כ"ק רבינו הגדול
קרא את אחיו דודינו הרי"ל וא"ל: ראה עד כמה גדול כחו של עמל בתורה, הוא —
כ"ק אאמו"ר הצ"צ — בעל חושים נפלאים, השכלתו בסגנון רש"י, פלפלו והסבירו

(11) נוסח בספר המצות (דרך מצותיך) להצמח צדק.

בסגנון בעלי התוספות. בקי וסדרן בסגנון הרמב"ם. חריף ותפסן בסגנון הרשב"א. עמקן ומחדש בסגנון הר"ן.

דבר הפלפול בהשאלה נודע ברבים, ובתשרי תקס"ז בעת התאסף אנ"ש לכ"ק רבינו הגדול הנה נודע הדבר בדבר ברכת שהחינו הנ"ל, והחסידים התחילו להוקיר ולכבד יותר את כ"ק אאמו"ר. בשמחת תורה סיפרו לו אשר כ"ק רבינו הגדול ראה כתביו כנ"ל, והתרגש כ"ק אאמו"ר על אמי ואמר ברוגז כי יגרשנה. אמי טענה כי שמעה אשר כיבוד אב זקן הוא יותר מכבוד אב, כי גם האב מחויב בכבודו, וכאשר כ"ק רבינו הגדול קרא אותה וצוה לה להביא הכתבים מה יכלה לעשות, וגם לא ישכח כי הוא — הצ"צ — חייב בכבודו כמו לאב, כי גדלו, ובפרט שהוא רבו.

כ"ק אאמו"ר (הצ"צ) אמר כי יעיין בדין, ולפי שיש בלבו עלי, ע"כ עד אשר יגמור העיון לא יוכל לגור עמה.

אמי, הגם שהיתה חזקה בדעתה, מ"מ נשבר לבבה ובכתה כמה ימים ע"ז, וזכתה כשני חדשים בערך פן ואולי יתחרט כ"ק אאמו"ר. אח"כ סיפרה לכ"ק אאמו"ר אבי, והתפעל במאד מזה. ויקרא לכ"ק אאמו"ר והתחיל לדבר עמו וירא כי דעתו תקיפה בענין זה, ויספר לכ"ק רבינו הגדול.

בשבת מקץ, שבת חנוכה, אמר כ"ק רבינו הגדול התורה ת"ר מצות נ"ח וב' ביאורים (בתו"א הם כלולים בהמאמר גופא), הביאורים אמר בחדרו. כשיצאו כולם אמר לי אאמו"ר — סיפר לי כ"ק אאמו"ר — ידעתי כי יש לך עיון בדבר הלכה, ואתה נוגע בדבר, וכבד יהי' לך לכוין אל האמת. הנני חפץ לעיין עמך ביחד, און צוויי נפשות אלקיות אויף איין נפש השכלי וועלען קאנען מגלה און מברר זיין אמיתית ההלכה.

האט דער טאטע — מספר לי הוד כ"ק אאמו"ר — מסיים געווען, אז ע"פ הלכה איז דער טאטע געווען גערעכט אבל באמת חזר בו אח"כ והצטער מה שעלה בדעתו לגרש את אמי.

כ"ק רבינו הגדול אמר לכ"ק אאמו"ר: בכדי להוציא מלבך שום קפידא עלי' ואדרבא שמח תשמחנה, מעתה אלמוד עמך, בהיותי בביתי, קביעות בנגלה ב' פעמים בשבוע, וג' פעמים בשבוע אגיד לפניך הדרושים שהגדתי מכבר, וביאורי התורות שקבלתי מרבותי, ויקוים בכם תטעו נטעי נעמנים, נטעכם תשגשו וזרעכם תפריחו (כלשון הפסוק, ישעי' יז, למעליותא ובלשון רבים). און האט זיך אנגעשפארט אויפ'ן האנט, כדרכו, בדביקות, ונאנח אנחה גדולה וסיים לשון הכתוב: נד קציר ביום נחלה וכאב אנוש.

אז, במשך לימודו, הראה כ"ק אאמו"ר לכ"ק רבינו הגדול גם את ספר המצות שלו והרבה ביאורים שלו על התורות ששמע, מה שהיו כתובים אצלו משנת תקס"ד, בערך, והלאה.

כ"ק רבינו הגדול שמר הבטחתו לכ"ק אאמו"ר בדבר הקביעות. כל שיעור הי' שוהה שעה ומחצה, בחורף אחר ערבית ובקיץ משעה השביעית ולפעמים חצי השמינית בקר.

כ"ק אאמו"ר הגיד לי אשר אחרי כל שיעור הי' מתבודד שש שעות רצו' פות לחזור על שיעורו זה שלמד, שלש שעות הי' לומד בדיבור ומעיין במחשבתו

ושלש שעות הי' עוסק בכתיבה בהענין, תחלה הנחה ממה ששמע, והי' מדקדק בשמירת דברי הרב כאמירתו, ועל הרוב הי' זה לוקח אצלו יותר משעה, ושאר הזמן הי' רושם לעצמו ביאורים ומילואים במה ששמע, הערות משארי מקומות, ישובי "צריכי עיון" שהיו לו מקודם, רשומי שאלות לבררם בשיעור הבא.

בשנת תקס"ח ראה בפעם הראשונה מאותן הכתבים שהיו לכ"ק רבינו הגדול ממה שכתב וקיבל בהיותו במעזריטש, ובהן הרבה מתורותיו של הבעש"ט נ"ע עם רשומי הזמנים שנאמרו, ביאורי התלמידים ובעיקרן ביאורי הה"מ נ"ע, תורתיו של הה"מ נ"ע כמו שנאמרו עם ביאורי בנו הרה"ק הר"א נ"ע.

הכתבים האלו היו בהם רשימות קצרות כתי"ק של מוריניו הבעש"ט נ"ע, תורות וגם איזה סיפורים כתי"ק של הה"מ נ"ע, הרה"ק מפולנאה, חמשה דרושים מה שהרה"ק הרה"צ ר' נחום זצוקללה"ה שמע בעצמו ממוריניו הבעש"ט וכתבם בכי"ק ונתנו לכ"ק רבינו הגדול בעד אשר חזר לפניו חמשה דרושים ששמע ממורנו הה"מ נ"ע ביחידות, ועוד איזה דרושים משארי התלמידים, בעיקרם מהרה"ק הר"א בן הה"מ והרה"ק רמ"מ מויטעבסק.

כל הדרושים וההנחות היו בשלש חבילות, וחמש חבילות היו הנחות כתי"ק כ"ק אדמו"ר הגדול מה ששמע בעצמו ממורנו הה"מ נ"ע.

ומאז — תקס"ח — נתן לו מזמן לזמן איזה דרוש ללמוד בו, אבל בתנאי שלא ידע שום איש ולא יעתיקו לעצמו, כ"א ללמוד בהן בלבד.

כ"ק אאמו"ר הגיד לי, אשר ג' שנים הללו (תקס"ז—ס"ט) הם חקוקים על לוח לבו והן היו ימי אושר, ימים היותר בהירים בימי חי קדשו, ימים מלאים אור וטוב נצחי.

אמי — מספר כ"ק אאמו"ר לכ"ק אאמו"ר — נסתלקה ח' טבת תרכ"א שהי' ועש"ק ויגש, במוצש"ק בערב הייתי אצל כ"ק אאמו"ר והי' בהתרגשות גדולה, בתוך הדברים הגיד לי: נתקיימו דברי קדש כ"ק אאמו"ר הגדול באמרו בטבת תקס"ז נ"ד קציר ביום נחלה וגו', ארבע וחמשים שנה מאז ועד היום כמספר נ"ד, און איצטער פארשטיי איך דעם זיידענס קרעכץ, וואס וועט זיין סיפי' דקרא, ונאנח אנחה גדולה.

איך האב א' הבטחה פון זיידען אויף אריכות ימים, א' הבטחה ברורה, נאך יחידות קאסט א' סך געזונד, ווער ווייס וויפיל יאָר דאָס איז, והתחיל לדבר אודות הדרוש שאמר כ"ק אאמו"ר בפ' ויגש תקס"ז, שהי' שבת הראשון מהקירוב אחר הריחוק, והוא המאמר ויגש יהודא שבתו"א, במוצש"ק קרא אותו כ"ק אאמו"ר הגדול ושאלו האם יודע הוא המאמר כולו, והשיבו כי יודע רק בכללותו, וחזר עמו יחדיו וא"ל כי יניחנו על הכתב, כשהבאתי את ההנחה הוטבה בעיני כ"ק אאמו"ר, והיתה שעת רעווא — אמך נכדתו היתה אצלו ונתנה לו תודה עבור השלום והקירוב וברכה — ויאמר לי, ביחידות, ביאור על המאמר והוא הדרוש ולתוספת ביאור שבסוף פ' ויגש בתו"א.

* * *

במשך איזה חדשים — מספר אאמו"ר מהר"ש — התלמדתי לכתוב בטוב, וכל מה ששמעתי מכ"ק אאמו"ר הייתי רושם בספר, וכן מה ששמעתי מחסידים

בסיפורי מעשיות. כי כ"ק אאמו"ר א"ל אשר הוא בהיותו בגילי ה' משתדל לישב בחבורת חסידים הזקנים לשמוע שיחתן.

באמצע החורף התחיל כ"ק אאמו"ר ללמוד עמי תניא. אז כתב — אאמו"ר הצ"צ — הביאור המתחיל להבין הקושיא הנזכרת בתחלת ס' התניא. ה' פרקים וקיצור הב' המתחיל מפרק א' עד גמירא. כי הקיצור הא' והוא קיצור מכ"ה פרקים כתבו בשנת תקס"ה. בשנת תקס"ו התחיל ללמוד לעצמו ס' התניא בעיון פרק לשבוע, ולמד פרק הראשון. ומסיבת טרדתו ושקידתו בלימוד הנגלה וכתובת ולימוד המאמרים ששמע נפסק. ובהיותו חפץ להיות קוטב הפרקים חקוקים במוחו עשה קיצור כללי, והוא הקיצור על י"ח פרקים הראשונים (*).

שקדתי בלימוד המשניות בע"פ שהייתי בקי בה' סדרים ובאיזה מסכתות מסדר טהרות. כי כ"ק אאמו"ר א"ל אשר לעונת הבר מצוה אהי' בקי בכל שתא סדרי משנה תנ"ך ותניא בע"פ בלשון מדוקדק באותיותיהן.

בלילה שקודם הבר מצוה ישנתי כשתי שעות בהדר כ"ק אאמו"ר, ואז אירע מה שספרתי לך, גם הלבשת החגורה קודם התפלה ואמר חגרה בעוז מתני', מאמר קצר בענין חגור חרבך על ירך גבור. התפלה בצבור בשמחה גדולה. באו הרבה חסידים, סעודה גדולה, אמר ג' פעמים חסידות.

מחה"ש דשנה ההיא שמעתי כל הדרושים וחזרתי אותם ביני לבין עצמי, וכ"ק אאמו"ר נתן לי המאמרים להעתיקם אחר שהנני חוזר לפני תחלה בעל פה⁽²⁾.

* * *

בשנת תר"ז נשתדך עם בת אחיו הרה"ק ר' חיים שניאור זלמן — סטערנא. התנאים נערכו בחגיגה גדולה והגבילו זמן החתונה לש"ק שאחרי חג השבועות. בחורף ההוא נתן לו הצ"צ במתנה את ספר המצות שלו, כת"י המעתיק ר' משה פרומעס, ומזמן לזמן ה' לומד איתו דרושי דא"ח מסידור רבנו הגדול. על החתונה באו אלפי חסידים, וחגגוה ברעש גדול. בתוך שבועת ימי המשתה חלתה הכלה, כשלשה חדשים ארכה מחלתה ונפטרה.

להפיג צער ציוה כ"ק אביו הצ"צ לקבוע בשבילו חדר הסמוך לחדר הצ"צ באופן אשר בכל עת יוכל להכנס לאביו, והי' מראה לו הכתבים כת"ק גם מאלו שלא הראה ליתר בניו.

אלול ותשרי תר"ח — מתבודד ושוקד בלימודים בהתמדה גדולה ביותר. בחורף תר"ח נסע לוויטעפסק לאסיפת עסקני הכלל שבה השתתפו באי כח שקלאוו ווילנא ופעטערבורג. שהה שם כשבועיים וחזר דא"ח ברבים.

תר"ט — נישואיו עם הרבנית רבקה⁽³⁾ בת הרבנית חי' שרה והרה"ג והרה"ח ר' אהרן בר' משה אלכסנדראוו משקלאוו.

כשהי' בן שבע עשרה, דער 18-ער, א"ל אביו אדמו"ר הצ"צ ער זאל זיך

(*) הביאור להבין הקושיא כו', שני הקיצורים וקיצור הכללי הנזכרים כאן יודפסו בהוספה להוצאה החדשה של התניא. קיצור הא' וקיצור הכללי נדפסו ג"כ בסוף ספר המצות (דרך מצותיך) להצמח צדק.

(12) עד כאן רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א.

(13) תקצ"ג — יו"ד שבט תרע"ד. עודנה קטנה מתו עלי' אבי' ואמה ונתגלה בבית זקנתה, אשת אדמו"ר האמצעי, הרבנית מרת שיינא. לנשואי' עם אדמו"ר מהר"ש נתנה לה זקנתה "נדן" את האשת חבר' שלה. — ראה תורת שלום ס' השיחות ע' 217.

פאָרהערען אָף סמיכה והי' לו סמיכות — מזמנים שונים — מהרה"ג הרי"א עפשטיין מהאמעל, הר"ש זלמן מפאלאצק בעה"מ שו"ת תורת חסד, ר"ה מפא-ריטש, הרי"א בהרד מוויטעפסק.

תרי"ג — בחדש מרחשון קבע אדמו"ר הצ"צ שיעור לימוד בכל יום, איתו ביחוד. בחורף: משעה העשירית עד חצי שעה אחר חצות לילה. בקיץ: משעה הרביעית עד חצי שעה השביעית בוקר. הקביעות נמשכה ארבע שנים חסר שני חדשים, עד חדש אלול שנת תרט"ו. שתי שנים הראשונות למדו ספרי קבלה עם ביאורי חסידות ושמונה עשרה חדשים ספרי המחקר: הרס"ג, מורה נבוכים, עיקרים, כוזרי ועוד ע"פ תורת החסידות. נוסף על זה הנה ג"פ בשבוע, ביום א' ג' ה', ה' הצ"צ חוזר לפניו מאמרי דא"ח אשר שמע מפי רבנו הזקן (מאלו אשר שמע במעוזיטש בשם הבעש"ט או מפי הרב המגיד, או אשר אמרם בימי נשיאותו עד שנת תקס"ד).

תרט"ו — ע"פ הוראת אביו מתחיל לעבוד בעסקנות הכלל ומזכירו הוא ר' שמואל ברין¹⁴). בחודש כסלו באה פקודה משר הפלך דוויטעפסק, אשר בעוד ששה שבועות יתאסף בפעטערבורג ועד מועצה בהנהלת סגן שר הפנים לדון ע"ד הדפסת ספרים בתרגום לאשכנזית בשביל ילדי בני ישראל ועל הצ"צ לבוא להשתתף באסיפה זו. הצ"צ לא חפץ לנסוע ושלה בתור באי כחו את בנו המהר"ש ואת הרב ר' אהרן מבעליניטש.

תרי"ז — נוסע לקיוב ואח"כ לפעטערבורג בעניני הכלל¹⁵).

תרי"ח¹⁶) נוסע לקיוב, פעטערבורג ולחז"ל (איטליא ואשכנז) הטעם אמרו, מפני היראה, שהוא להיטיב בריאותו אבל באמת היתה הנסיעה לרגלי עניני הכלל¹⁷). וכן עשה נסיעות כאלו בשנות תרי"ט, תרכ"א, תרכ"ב.

תרכ"ד — בבואו מאשכנז קורא אסיפת באי כח עסקני הכלל מחסידי חב"ד, וואהלין, ממפלגת המשכילים ומבעלי המסחר. מרציא ע"ד פרטי ההתראות בחז"ל ומציע תכנית עבודה על להבא. במשך זמן קצר אח"ז, הלשינו — מפאת קנאה וכיו"ב — את הר"ר אהרן ואסרוהו והובילוהו ב"קאנווא" (בלוית שוטרים מזוינים וע"פ רוב רגלי) — למאהילוב. במקומו ממנה הצ"צ את ר' יצחק רובאשצ'ו ור' נתן בר' שלמה מאַנעסזאן. מפני יראת המלשינות עבודתם היא חשאית. תרכ"ה — נוסע לפטרבורג ומעביר הגזירה שהכניסו לסענאט ע"ד חוקים מגבילים ליהודי ליטא וזאמוט.

תרכ"ו — בראשית השנה, ע"פ ציווי אביו אדמו"ר הצ"צ, מתחיל לאמר דא"ח ברבים. בזמן ההוא „האָט דער רבי דער צמח צדק — מספר כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א — געשיקט אַ צעטעל צום עולם: אליו — (אדמו"ר מהר"ש) — תשמעון כאשר שמעתם אלי".

כן, כנראה, נכתב בימים ההם מכתב הבא להלן, אף שאין בו הוראת הזמן. וז"ל המכתב:

14) ראה אודותיו התמים ח"ו ע' קג.

15) ראה לקמן ע' 76.

16) כן צ"ל גם ב„פנת דבר" (תורת שמואל שער שני ע' 7) תרי"ח במקום תרכ"ג.

17) ראה לקמן ע' 78.

לבני ידידי וחביבי הר"ש שי.

ראיתי דא"ח שלך והוטב בעיני מאד. השי"ת יחזק לבך ושכלך להוסיף אומץ בתורתו ועבודתו וחזקת והיית לאיש. פתח פיך ויאירו דבריך. ואני מבטיח לך מה שאמרתי לך בעל פה. וכאשר אמרתי לך מה ששמעתי מאזמו"ר הגאון ז"ל. חזק ואמץ לכתוב ולהגיד ואני סומך אותך בסמיכה רבה. ולא תירא משום אדם. והשי"ת יצליח לך ברו"ג ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

אביך הדו"ש וטובת אנ"ש מנחם מענדל בן דבורה לאה *

* * *

קיץ תרכ"ו — אחרי הסתלקות אביו אדמו"ר הצ"צ (אור ליום החמישי יג ניסן בליובאוויטש) מקבל הנשיאות ומקום מושבו בעיר ליובאוויטש.

תרכ"ז — ג' חשוון נסתלק אחיו אדמו"ר הר"ר יהודה ליב בקאפוסט. שולח לבנו — אדמו"ר מהרש"ז — וב"ב מכתב תנחומין, וז"ל:

מכתבו קבלתי בבואי מוויטעבסק שלום יום עש"ק העבר, מה אומר מה אדבר. אנחמכם אחר הגבורות הנוראות האלה וגדול כים שברך מי ירפא לך הנותן ליעף ינחמנו ממעון קדשו כמארז"ל ברבות סוף א"ב קדמא דאיכה לקתה בכפלים נחמה בכפלים נחמו נחמו עמי יאמר אלקי' להיות מי ירפא לך כו'.

בדבר נסיעתי למחנם באמת הי' רצוני להיות אך מאחר שנשמע ממאה"י לאב מהילוך המחלה ר"ל ונוסף לזה כי אינני רואה נחיצות תועלת ענין נכון מנסיעתי ובפרט כאשר שמעתי ברור שמעל' יהי' במחנינו תומ"י אחר שלשים ונוכל להתיישב היטב בענין קביעות דירתך, איך להתרחק מגדנוד מחלוקת ח"ו בכדי שישכון בפורנו אהבה אמיתית וד' הטוב ינחנו במעגלי צדק למען שמו לקרב הלבבות באמת ויברך אותנו בתוך עמו ישראל בשלום כחפצם וחפץ דודם מלונ"ה. שמואל.

בקשתך במכתבו אלי קימתי ורי"ב הבטחני. חזק.

תרכ"ח — נוסע לצרפת וכו' להתראות עם עסקני הכלל בחו"ל⁽¹⁾. בנסיעתו

חזרה מתעכב איזה ימים באדעסא וכל חודש תשרי תרכ"ט — בקשינוב.

* * *

כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א מספר באחד ממכתביו:

בקיץ תרכ"ח הי' הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע באחד ממקומי הקוהר בחוץ למדינה. וכימים אחדים לפני בואו, בהמחזה השני' דחדש אלול, היתה תבערה בליובאוויטש ונשרפו כל בניני חצר הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק. ויודיעוהו בטעלעגראם מהשריפה אשר היתה בליובא-וויטש.

בהמסע ההוא הואיל הוד כ"ק אאזמו"ר לנסוע דרך בוקארעשט יאססי — אשר כן היתה רגילותו אשר בכל מסע אשר נסע הי' לעתים קרובים בוחר לו דרך נסיעה לבקר (שלא בגלוי) באיזה מדינה, ולהתענין במצבן של ישראל בהמדינה ההיא. בעניני המח"י והכלכלה וכן גם במצבם הרוחני. ובמסע זה עלה ברצון קדשו לבקר מדינה זו — ולשם נשלחה לו הידיעה האמורה.

(18) ראה בקובץ התמים (ח"ה ע' ח) מכתבו מר"ח מנ"א תרכ"ח ממאריענבאד.

(י) בקובץ כתב יד שבא זה עתה לידי מ"כ, וז"ל:

מה ששלח אדמו"ר נבג"מ לכ"ק אדמו"ר מוהר"ש שליט"א:

אהובי בני המופל' מו"ה שמואל נ"י

רצוני שתקבל ע"ע לשמוע בכל יום מאנשים ענינים ולהתיישב היטב עמהם ולהגיד להם עצה

גם תחזור עמהם הדברי חסידות הנאמרים וזהו רצוני באמת. לכן לקיים האמור למע' כל ישונה

אביך הדו"ש

מנחם בן דבורה לאה

מיאססי בא הוד כ"ק אאזמו"ר לאדעססא (מקום שם כבר חיכה עליו הגבאי ראשון ר' לויק והגבאי שני ר' פנחס ליב, כי הם נסעו ישר מהקוהר ארט לאדעססא), כי הבטיח הוד כ"ק אאזמו"ר לחסידי מאלע-ראסיע אשר בנסיעתו חזרה מהקוהר ארט יתעכב איזה ימים או שבוע באדעססא — והרבה מאנ"ש והרבנים בראשיהם באו לשם.

בבוא הוד כ"ק אאזמו"ר לאדעססא, לא גילה מאומה מכל הנעשה בליו"ר באוויטש. וביום השלישי לבואו — בא ביום החמישי, וביום הראשון שלאחריו — שלח את ר' פנחס ליב עם מכתב לליובאוויטש, דבר אשר התמיה את המקורבים בכלל ואת הגבאי ר"ל בפרט, אמנם איש לא הרהיב לשאול פשר דבר.

בהמכתב אשר שלח הוד כ"ק אאזמו"ר כותב, כי שולח הוא תכנית (פלאן) מבנין ביתו אשר תיכף ומיד בקבלת מכתבו זה יתחילו בבנין. והבנאי נפתלי חיים יקח הרבה בעלי מלאכה, אומנים טובים, ויבנו רק בימי החול (ולא בחול המועד ולא בערב יו"ט ועש"ק אחר חצות) ויראה אשר בכל יום ויום יעשו הבעלי מלאכה והאומנים עבודה של עשרים ושלשים יום. אשר אז הנה עד חצי מ"ח יוגמר בנין הבית דירה והבית הכנסת, ואשר התראה עם כ"ק אביו (הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק) ואמר לו אשר ר"ה יו"כ וחג הסוכות יהי בקישינוב. וכן יעשה בעז"ה, אמנם לעת עתה לא גילה לשום איש מזה, וטעמו עמו.

כעבור איזה ימים הנה נתפרסם אשר בליובאוויטש היתה שריפה גדולה, ונשרפו גם כל בניני החצר. והמקורבים ובראשם הגבאי ראשון ר"ל הזהירו את החסידים שלא לדבר מזה, למען שלא ישמע הוד כ"ק אאזמו"ר ויצטער. ועם זה הנה התיעצו ביניהם אודות מקום מוכשר לימים נוראים ומועד הבא. עודם מתיעצים ביניהם והנה הוד כ"ק אאזמו"ר קרא לר"ל הגבאי, ויצוהו לערוך רשימה מפורטה מכל רבני ונכבדי אנ"ש שהיו באותו מעמד באדעססא ובמשך שעה להמציאה לו.

ר"ל העריך את הרשימה ויגישה להוד כ"ק אאזמו"ר למועד אשר הגביל. ויבט בה הוד כ"ק אאזמו"ר במבט עיוני. ויאמר לר"ל, כי כל אלו הנרשמים הנהו מזמינם לבוא אליו כולם יחדיו במשך שעה מעתה (כלומר מהעת אשר הגיד לו).

הרבנים והנכבדים הנקראים לאסיפה האמורה, הנה איש מהם וגם ר"ל לא ידע תוכנה ונושאה, ומפני קוצר הזמן לא הספיקו גם להתבונן בהשערות על מה ובשביל מה המה נקראים לאסיפה.

בבוא המועד המוגבל, נכנסו כל הקראים לחדרו הגדול של הוד כ"ק אאזמו"ר, והוד כ"ק אאזמו"ר התחיל לאמר :

בהיותי ביאססי הגיעה אלי ידיעה טעלעגראפית, אשר בליובאוויטש היתה שריפה, ונשרפו גם בניני חצרי. ובבואי לפה שלחתי את משרתי רפ"ל עם מכתב ותכנית לבנות בתי דירות הדרושים לבית הכנסת ועבורי, וכאשר דרוש לי מקום להיות שם ר"ה יו"כ וחג הסוכות הבע"ל, הנני בוחר בשלשה (אחד מהם הי' החסיד ר' זלמן זלאטאפאלסקי) כי יסעו לעיר קישינוב, וימצאו בית דירה עבורי בית רחבה במקום אויר טוב, ושיתאים בכל הפרטים. ואתם מהרו לנסוע והשי"ת יעזרکم.

כל הקרואים הנה כולם כאחד מורא רבם הקדוש ה' עליהם אשר איש מהם לא הרהיב עוז בנפשו לבקש כי יואיל הוד קדושתו לבחור באחד העירות אשר במאלע־ראסיע.

כשהי' החסיד הרז"ז נ"ע מספר על אודות הזמן ההוא — כי הוא זכה להיות שם כל הזמן ההוא, מחצי אלול תרכ"ח עד חצי מ"ח תרכ"ט — הי' כולו מתרגש ברגש קדש.

ביום השלישי — מספר החסיד הרז"ז — ו' תשרי באו הרבה מגבירי העיר ונכבדי קשינוב להוד כ"ק אדמו"ר לבקש, כי להיות העיר גדולה — כ"י — והרבה וקנים וחלושים שלא יכלו לבוא בר"ה לשמוע את התורה אשר אמר הוד כ"ק אדמו"ר, על כן מבקשים המה אשר יואיל הוד כ"ק אדמו"ר להגיד תורה ביום ההוא, בשעה אשר יאות לפניו. והוד כ"ק אדמו"ר נאות להם, ויגביל המועד לשעה הרביעית.

חדר גדול רחב ידיים הי' בהחצר ההוא אשר דר שם הוד כ"ק אדמו"ר (ושם התפללנו בר"ה) אבל בשעה אחת כבר נתמלא כולו. ובהיות האויר טוב, הנה עפ"י רשיון הוד כ"ק אדמו"ר הוציאו את הבימה לחצר, ובשעה הקבועה יצא הוד כ"ק אדמו"ר מהיכלו, ויעלה על הבימה וישב על הכסא אשר הוכן עבורו. החצר הי' מלא מפה לפה, והדרת קדש בשקיטה חרישית חפפה על כל העומדים בחצר ועל גגי בניגי החצר, והאילנות הגבוהים אשר בחצר ההוא.

הוד כ"ק אדמו"ר הואיל להגיד המאמר: תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו. ונועם קול קדושתו נשמע למרחוק, וכל העם רואים את פני קדש הקדשים ושומעים כל הגה היוצא מקדושת לב הוד כ"ק אדמו"ר בהתעוררות העבודה.

נושא תוכן המאמר תפלה לעני כו' נודע הוא *) בביאור ענין משפיע ומקבל בכל הפרצופים הספירות והבחינות, והבכח הוא אשר משום זה צריך להיות גם למטה בציור אדם עני ועשיר להיותו ענין משפיע ומקבל, העני הוא המקבל, והעשיר הוא המשפיע. אבל — הרים הוד כ"ק אדמו"ר את הדרת קדושת קולו ואמר — כמדבר בקול טענה — אמת הדבר ואיילץ אין כללות העולמות און אין עולמות ביי"ע הפרטים בעדארף זיין דער ענין פון משפיע און מקבל, איז דערפאר בעדארף אויך למטה, אין דעם ציור קומה פון נשמות ישראל אויך זיין דער ענין פון משפיע און מקבל, אָבער דער אַרימאָן טענה'ט פאַר וואָס דאַרף ער עפעס זיין דער מקבל, און די טענה פון דעם אַרימאָן איז דאָך אַ טענה צודקת. בהשמע דברי קדש הללו יוצאים מפי קדושת הוד כ"ק אדמו"ר, הנה געה העם בבכי, הלואי — אמר החסיד הרז"ז נ"ע — הייתי זוכה לבכות בתמימות כזו ביומי האחרון. און יעמאלט האַבען מיר געזען וואָס דער רבי קאָן מאַכען אפילו פון מאַמעליגע מיט וואָן **), אַז זיי זיינען אויך נתעורר געוואָרען בהתעוררות גדולה.

*) ראה ד"ה אמר ר' שמואל ב"ג כו' עולה של תשובה (נדפס בקונטרס י"ד. ריגא תרצ"א).

19) מאַמעליגע — מין דיסא התביכה על אנשי תבל קשינוב וכן היין (וואָן — במבטא יהודי רומיניא).

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי: דעם טאטענס זשארגאן ווערטער בעת זאגען חסידות, דארפען ווערען חקוק לעד.

פתגמו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אבער דער ארימאן טענה'ט פאר וואס דארף ער עפעס זיין דער ארימאן, מיט דעם זיידענס באשטעטיגונג אז די טענה פון דעם ארימאן איז דאך א טענה צודקת, דארף שטיין תמיד פאר די אויגען, וצריכה לתת כח ועוז לעשות ולחזור ולעשות אך טוב לכל מי שאפשר בכלל, ולבני תורה ושומרי מצוה בפרט.

* * *

תרכ"ט — מסדר בפעטערבורג ועד קבוע להתעניין בעניני הכלל ולעמוד על המשמר להגן על זכויות היהודים.

תר"ל—תר"ם — נוסע פעמים רבות במדינה ולחז"ל בעניני עסקנות הכלל⁹.

תר"ם — השתדלות, בחרף נפש, בהשקטת הפרעות (פאגראמען) ביהודים.

* * *

ו"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א באחד ממכתביו:
...באחת מנסיעותי, ציוני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להשתדל בעשיית טובה לאחד מאנ"ש הבעלי עסקים. בבואי חזרה אמרתי: עשיתי ככל אשר צויתני ועשיתי את הטובה לפלוני בהידור.

אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: דו האסט א טעות. די טובה האסטו זיך געטאן, ניט יענעם. יענעם האט די טובה דער אויבערשטער געטאן, וואס ער האט מזמין געווען שלוחים וואס זאלען דורכפירען די כוונה פון השגחה העליונה. זיך האסטו אליין געטאן א טובה, ווייל אלץ איז דאך עפ"י בחירה חפשיית, און די טובה וואס מען טוט זיך איז ווי עס שטייט אין מדרש יותר ממה שהבע"ב עושה עם העני, העני עושה עם הבע"ב.

בשנת תר"מ — התחיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, לספר לי — בעת אשר התגברה — ל"ע — השנאה לאחבנ"י במדינתנו, ובהרבה מקומות הסיתו שונאי ישראל את האזרחים המקומים לעשות, ח"ו, פרעות בישראל, נסע הוד כ"ק אאמו"ר — הוד כ"ק אאמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש — לפטרבורג לעשות ככל אשר יוכל לטובתן של ישראל.

הוד כ"ק אאמו"ר — הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק להמשיך את סיפורו — הי' לו הכירות ומהלכים עם השרים הגבוהים, ובימים אחדים לבואו הנה כבר מצא מסילות ודרכים נכונים להעביר ולכבוש את רוחם של הפאגראמשטיקעס. אמנם בכדי לתת להענין אופי של פומבי, יעצו השרים הגבוהים, כי נכון הדבר אשר מלאכות היותר כבודה, תבקר את שר הפנים, ואת ראש הסענאט, ובמלאכות זו ישתתפו גם מאדירי ההון, ומהמשכילים המפורסמים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בעבודתו הכללית לא התחשב לא עם אדירי ההון, ולא עם הנאורים, ומשום זה היו עוינים את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק קרא ועידה מהנ"ל, במעונו בהאטעל סעראפינסקי, והציע לפניהם סדר העבודה, ואשר יבחרו סגולת אנשים מביניהם אשר ישתתפו עמו בהמלאכות לבקר את שר הפנימי ואת ראש הסענאט.

אחד מראשי הקרואים — אינני חפץ להזכירו בשמו — ענה בשם כולם, כי אינם גולמי עץ, אשר ישחקו אתם כמו עם גולמי האשקקי — (שאך פעשקעס) — אם אנשים בעלי צורה הם צריכים להתחשב עמם בכל עת, ואם אינם נחשבים לבעלי דעה, הנה גם עתה אפשר לעשות הכל מבלעד.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ענה: בהמגילה כתוב לאמר: כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו. בא מיר איז געוויס אז רוח והצלה יעמוד ליהודים, און אז איר ווילט זיך ניט משתתף זיין אין דעם, וועט דאס זיין ממקום אחר, אבער יעמאלט איז ואת ובית אביך תאבדו, איהר וועט דאס אנווערען.

וכשסיים הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק לספר את הסיפור המסופר בזה, הואיל להגיד: מען דארף אלע מאל געדיינקען, אז מיט יעדער פועל טוב טוט מען זיך א טובה, און אז מען דערהערט דעם אמת'ן איד, וואס דער אמת'ער איך איז נשמה יעמאלט טוט זיך מיט גאר אן אנדער חיות, מען דארף געדיינקען מיט א אמונה פשוטה, און בטחון גמור בהוי' אז, רוח והצלה יעמוד ליהודים, מרובה מדה טובה ממדת פורעניות, ומה במדת פורעניות, ר"ל, אמרו כמה שלוחים למקום, מכל שכן במדה טובה המרובה שישנם כמה וכמה שלוחים טובים לשלוח על ידם ההרחה וההצלה, אבער יעמאלט איז ואת ובית אביך תאבדו, ואת איז די הארת הגשמה שבגוף, ובית אביך דאס איז דער שרש ומקור הנשמה, ביידע, הן די הארת הנשמה און הן די עצם הנשמה איז עלייתם האמיתית תלוי' אין דער עבודה שלמטה דוקא, און דאס איז דער תאבדו, מען דארף זעהן אז מען זאל ניט אנווערען דעם גרויסען זכות פון זוכה זיין, זיין א שליח מהקב"ה טאן א אידען א טובה.

* * *

עוד מביא כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו ספור אביו ע"ד תקופה זו:

עס איז געווען אין יאר תרל"ט ווען עס האבן זיך אנגעהויבן — ניט איצט — טער געדאכט — די פאגראם-העצען אין רוסלאנד.

דער טאטע — אדמו"ר מהר"ש — איז דאן געפארן מערערע מאל קיין פעטערבורג און איז געוויסע מלוכה קרייזן האט מען דעם טאטן פארזיכערט אז מען וועט די פאגראם-העצען אפשטעלן.

נאכדעם ווי עס האט אין יאר תר"מ אויסגעבראכן דער קיעוויניז'ער פאגראם, איז ווען דער טאטע איז געקומען פון זיין קורצן באזוך אין אויסלאנד, איז ער געפארן קיין פעטערבורג, און דורך דער פארמיטלונג פון פראפעסאר יאזעף בערטענסאן איז דער טאטע אויפגענומען געווארן פון אינערן מיניסטער. דער טאטע איז געווען זייער פארביטערט פון דער דאן הערשענדער פאגראמישער לאגע, האט ער דערמאנט דעם מיניסטער — מיט א פארוואורף — אויף זיין הבטחה, אז די רעגירונג וועט אפשטעלן די פאגראם העצע און האט דייטליך

ערקלערט דעם מיניסטער, אז אזא פירונג מיט אידן וועט מאכן א רעש אין אויסלאנד.

דער מיניסטער האט געענטפערט, אז ער ווייס גוט די גרויסע קראפט פון די אידישע קאפיטאליסטן אין אויסלאנד, אבער ער ווייס אויך די ניט זייער נאָהענטע באַציאונגען צווישן זיי און די רוסישע אידן און די ניט סימפאטישע — אַדער האָס — צו די רבנים.

דער טאַטע האָט אויף דעם שטאַרק רעאַגירט און האָט געזאָגט אז ווי ער פאַרשטייט פון מיניסטערס רייד איז ער ניט באַקאַנט מיט דער אידישער פסיכאָ-לאָגיע און ברידער ליבשאַפט.

צו מיר — האָט געזאָגט דער טאַטע — קומען אָן אַנפראַגען פון די איינ-פלוסרייכע קאפיטאליסטן פון אויסלאנד ווי אזוי זיי באַדאַרפן זיך באַציען צו די טרויעריקע ידיעות פון דעם אידישן צושטאַנד אין רוסלאַנד און וואָס האָבן זיי צו טאן אין דעם, אז דער אידישער לעבן און פאַרמעגן אין רוסלאַנד זאל זיין געזיכערט.

דער מיניסטער האָט אין זייער אָן אויפגערגעגן טאָן געפרעגט: וואָס האָט איר געענטפערט.

דער טאַטע: איך האלט זיך אָפּ פון אַ ענטפער ביז איך וועל הערן אַ ענט-פער פון דער רעגירונג אויף מיין השתדלות אין דעם ענין.

דער מיניסטער: ליובאוויטשער רבי, איר דראָט דער רוסישער רעגירונג מיט די אויסלענדישע אידישע קאפיטאליסטן.

דער טאַטע: דער מיניסטער דאַרף דאָס ניט געמען ווי אַ דראָהונג, נאָר דאַרף זיך מיט דעם רעכנען ווי מיט אַ גאָר ערנסטן פאַקט וואָס וועט אונטער-שטיצט ווערן אויך פון ניט אידישע קאפיטאליסטן, ווייל די אַלגעמיינע מענשהייט מוז שטאַרק רעאַגירן אויף אַזעלכע באַרבאַרישע מעשים.

דער מיניסטער: וועט דער ליובאוויטשער רבי מיט דער הילף פון די אויסלענדישע קאפיטאליסטן מאַכן אַ רעוואָלוציע אין רוסלאַנד?

דער טאַטע: צו דעם וועלן מיט דער צייט דערפירן די רוסישע מלוכה לייט מיט זייער ביוראָקראַטישע פאַרנאַכלעסיגטע פירערשאַפט.

פון דעם זעלבן טאָג אין אָונט איז דער טאַטע געזעסן באַ זיך אין האַטעל סעראַפינסקי אויף זאַבאַלקאַנסקי פראַספעקט אַרעסטירט צוויי טעג. אויף דעם דריטן טאָג ווען מען האָט אים באַפֿרייט איז דער טאַטע געווען באַ דעם מיניסטער צו הערן אַ ענטפער וועגן דער השתדלות, האָט מען אים געענטפערט אז אין משך פון צוויי וואָכן וועט ער האָבן אַ ענטפער.

ווען דער טאַטע איז דאָן געקומען פון פעטערבורג, איז אין עטליכע טעג אַרום ביסטו געבאָרן געוואָרן — י"ב תמוז. — צו דער סעודת ברית מילה איז דער טאַטע געווען שטאַרק אויפגעלייגט און האָט געזאָגט זנסידות, דערציילט ספורים און פיל געזונגען.

צו דער ענדע פון דער סעודה האָט זיך דער טאַטע טיף פאַרטראַכט און געזונגען דעם אַלטן רבינ'ס ניגון פון די פיר פעל. מיר אַלע זיינען אויפגעציטערט געוואָרן פון דער מרירות געגועים'דיגער שטימע מיט וועלכער דער טאַטע האָט דאָן דעם ניגון געזונגען.

נאכדעם ווי דער טאטע האט געענדיקט דעם ניגון, איז ער געווען זייער פארטראכט און זיין הייליקע געזיכט איז געווארן זייער ערנסט. עס איז דורך א געוויסע צייט, האט דער טאטע אנגעהויבן דערציילן א ספור:

ווען איך האב אנגעהויבען עוסק צו זיין זיך אין כלל ענינים וואס דער טאטע — אדמו"ר הצמח צדק — האט געטאן, האב איך געבעטן ביים טאטן א ברכה אז איך זאל מצליח זיין אין מיין עבודה. האט דער טאטע געענטפערט: א ברכה איז ווי א רעגן. א פעלד ווען מען אקערט זי אויף און מען פארזיט און נאכדעם גייט א רעגן, דאן וואקסט בעסער. צו א רעגן מוז מען פריער האבן חרישה וזריעה, ווען מען טוט אפ דאס וואס מען באדארף טאן לטובת הכלל העלפט די ברכה עס זאל זיין הצלחה אין דער ארבעט. דער כלל ישראל — האט דער טאטע אדמו"ר מוהר"ש געזאגט — אין אונזער מדינה איז אין אן עת צרה און מיר דארפן האבן רחמים אז השי"ת זאל רחמנות האבן און זאל אונז צושיקן א ישועה. בעזרת השי"ת האב איך געטאן וואס מען קען לטובת הכלל, איך האב געאקערט און פארזיט, יעצט דארף מען האבן דעם רעגן, דאס איז די ברכה אז השי"ת זאל מצליח זיין אז עס זאל זיין מצמיח ישועות. ענדליך האט, ברוך השם, דעם טאטנס השתדלות אין די עניני הכלל דאן געמאכט דעם גרעסטן ערפאלג און אויף א געוויסער צייט איז געווארען פאלקאם רוהיג.

* * *

זמנים מיוחדים היו אצל אדמו"ר מהר"ש לאמירת מאמרי דא"ח. בחדשי תשרי—אייר הי' זמן האמירה. על פי רוב, קודם קבלת שבת. בחדשי סיון—אלול בש"ק בוקר קודם התפלה בשעה ז—ח לערך, ולפעמים אחר התפלה בשעה א אחר חצות היום. במועדים וביומי דפגרא — בזמנים שונים. הדרוש הי' אומר בעינים סגורות. כאמצע האמירה הי' פותחן לאיזה זמן וחזר וסגורן.

גם בענין היחידות הי' לו סדר מיוחד. וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: דער זיידע האט געזאגט אז דער עיקר שוועריקייט פון יחידות איז די כסדר'דיגע הלבשה והפשטת. אחוץ דעם וואס צו יחידות מוז מען האבען לכל הפחות דעם דלא ידע'דיקן רוח הקודש, איז די הלבשה פון לרגע ווערן יענער און די הפשטה אויס יענער און מלביש זיין זיך אין דעם צווייטען, איז די הלבשה און הפשטה א יגיעת נפש.

לייענדיג דעם צעטל האט דער זיידע גלייך געענטפערט א עצה און א ברכה און א פאר געציילטע ווערטער אין סדר עבודה און תיקון המדות. פאר יעדען איינעם פון די חסידים האט ער צו יחידות געהאט א ווארט וואס אים צו זאגען, און דער ווארט איז באם חסיד געווען זיין עמוד האש אויף כל ימי חייו.

אשתו הרבנית מרת רבקה סיפרה: על הרוב, הי' נוסע פעמים בכל יום לטייל מחוץ לעיר. הי' יורד מן המרכבה ויושב בין תאילנות והיו מתגלות אליו נשמות כ"ק אבותינו והי' מדבר עמהם, וכמה פעמים סיפר לי עניני עתידות מה

המדינות אשר מהדו ועד כוש שבע ועשרים
ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועלם
ועלם כלשון ואכל היהודים ככתבם וכלשונם
ויכתב בשם המלך אושורש ויחזתם
בטבעת המלך וישלח ספרים ביד הרצים
בסוסים רכבי הרכש האושורנים בני הרמכס
אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר
ועיר להקהל ולעמוד על נפשם להשמד
להרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה
הצרים אתם טף ונשים ושלכם לבוב ביום
אחד בכל מדינות המלך אושורוש בשלושה
עשר לחודש שנים עשר הוא חודש אדר
פתשן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה
גלוי לכל העמים ולהיות היהודיים עתודים
ליום הזה להנצחם מאיביהם הרצים
רכבי הרכש האושורנים יצאו מבהלים
ודחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן
הבירה ומרדכי
יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת
וחזר ועלית זהב גדולה ותכריך בון וארמן
והעיר שושן צהלה ושמחה ליהודים היתה
אורה ושמחה וששן וקיר ובכל מדינה
ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר
המלך ודתו מגיע שמחה וששן ליהודים
משנתה ויום טוב ורבנים מעמי הארץ מתוודים
כי נפל פחד היהודים עליהם ובשנים עשר
חודש הוא חודש אדר בשלושה עשר יום
בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות
ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוח בהם
והפוך הוא אשר ישבעו היהודים המדינה
בשנאייהם נקהלו היהודים בעריהם בכל
מדינות המלך אושורוש לשלח יד במבקשי
רעתם ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם
ועל כל העמים וכל שרי המדינות
והאושורנים והפחות ועשי המלכאכה
אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל
פחד מרדכי עליהם כי גדול מרדכי בבית
המלך ושמועו הולך בכל המדינות כי
האיש מרדכי הולך וגדול ויכו היהודים
בכל איביהם מכת ירע והרג ואצדן
ועשו בשנאייהם כרצונם ובשושן הבירה
הרגו היהודים ואבד חמוש מאות

איש
פרשתיא
דלפון
אכפהא
פירא
אדליא
אידתא
פרמיתא
אריסי
ארידי
ויידתא

בני המן בן המדתא צר היהודים הרגו
ובכזה לא שלחו את ידם ביום ההוא בא
מספר ההרגים בשושן הבירה לפני המלך
ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן
הבירה הרגו היהודים ואבד חמוש מאות
איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות
המלך מה עשו ומה שלאכתך יתן קר ומה
בקשהך עוד ותעש ותאמר אסתר אם על
המלך טוב יתן גם מחר ליהודים אשר
בשושן לעשות כדת היום ואת עשרת בני
המן יתנו על העץ ויאמר המלך להעלות
כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני המן
תלו ויקהלו היהודים אשר בשושן גם ביום
ארבעה עשר לחודש אדר והרגו בשושן שלש
מאות איש ובכזה לא שלחו את ידם ושאר
היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמו
על נפשם ונזר מאיביהם והרגו בשנאייהם
וחמושה ושבעים אלף ובכזה לא שלחו את ידם
ביום שלוש עשר לחודש אדר ונזר בארבעה
עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה
והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלושה
עשר בו ובארבעה עשר בו ונזר בחמושה
עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה
על כן היהודים הפרזים הישבים בלרי הפרזות
עשים את יום ארבעה עשר לחודש אדר
שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות
איש לרעהו ויכתב מרדכי את הדברים האלה
וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל
מדינות המלך אושורוש הקרובים והרחוקים
לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה
עשר לחודש אדר ואת יום חמושה עשר בו

שגילו לו. בביקורו על אוהל אביו וחותני אדמו"ר ה"צמח צדק", קודם נסיעתו לשם הי' שואל אותי אם יש לי מה לבקש או לברר, ובחזירתו הי' אומר לי כך ענה אבא.

* * *

נוסף על גאונותו וגדלו בכל מקצעות התורה, בנגלה ובנסתר, הי' בעל חושים נפלאים וזכרון נעלה ביותר. איזה דוגמאות: בסוף ספר הון עשיר — לבעל ה"משנת חסידים" — יש שיר רשום בתיי נגינה. אדמו"ר מהר"ש קראם, ואמר שנגון הרשום עורר אותו על נגון — ונגון נגון הידוע מאז בין החסידים בשם "אינס צווי דריי פיר" — נגון "אין סוף". פעם בקשו אותו לחזור מאמר ששמעו ממנו לפני חמש שנים. ויהרהר במחשבתו רגעים אחדים ויאמר את הדרוש אות באות. בניו הרז"א ומוהרש"ב למדו פעם בחדרם בצוותא חדא סוגיא מסובכת. אביהם נכנס לחדרם ויעמוד מרחוק וישמע את פלפולם. ויאמר: יש כאן רש"י חמורה. ואמר הלשון בעל פה, וש לעיין בה היטב, ויתחיל להציע הענין ולפלפל משך זמן רב. וסיים שזה כמו כ"ח שנה מעת עסקו בענין זה. הי' בקי בכמה לשונות: רוסית, צרפתית, לאטיין כו'. ידיעות רבות בפרט היו לו בחכמת הרפואה.

מפני הבריאות ציוו עליו הרופאים להתעמל ולעסוק במלאכת יד, והיו בבית הרב כמה כלים שנעשו על ידו והם מעשה אומן עד להפליא. מהם: מנורה גבוהה כקומת איש בעלת יב—יג קנים, שולחנות עשויים מחתיכות קטנות של עץ ואבן "מאזאיק" וכיו"ב.

בקי הי' ואומן בכתיבת סת"ם. לכל אחד מבניו נתן מגילה כתובה בכתי"ק — בזה הנמצאת אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א הכתב יפה ובהיר כאילו זה עתה נכתבה. לא כל העמודים מתחילים בתיבת "המלך" ועשרת בני המן אינם כתובים בעמוד בפני עצמם — כן ישנם מזוזות גכת"ק.

* * *

בסוף שנת תרמ"ב חלה. ובאור ליום השלישי יג לחדש תשרי שנת תרמ"ג נסתלק ומ"כ בליובאוויטש באוהל אביו אדמו"ר ה"צמח צדק".

* * *

בניו: (א) העילוי הגאון וצדיק ר' אברהם סענדער. כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א מספר אודותיו: הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האט מיר געזאגט — דערציילט דער פאטער (*) — אז מיין עלטערער ברודער הגאון הצדיק ר' אברהם סענדר איז געווען א מופלא אין חושים און א בעל מוחין ומדות. ער איז נפטר געווארן ווען ער איז אלט געווען אכט יאָר.

אין די אגרות הקדש מכ"ק אבותינו רבותינו הקדושים איז פאראן א צעטל וואָס כ"ק אדמו"ר הרה"ק מהר"ש האט געשריבן צום רבי'ן צמח צדק, אין וועלכן ער איז תולה פטירת בנו הקדוש אברהם סענדר אין א געוויסער סיבה. ענטפערט אים דער רבי צמח צדק אז עס איז ניט אַזוי און דער רבי זאָגט, און הילד הצדיק אברהם סענדר — איז געווען די גשמה פון אַלטן רבי'ן.

(*) הכונה על כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע.

אז הילד רא"ס איז אלט געווען פיר יאר האט מיט אים דער צמח צדק געלערנט משניות. פלעגט ער מדייק זיין אין דער משנה אלץ וואס עס שטייט אין גמרא. ער איז געווען א גרויסער תמים. ער האט גארניט פארשטאנען וואס דאס הייסט שפילן זיך. ער איז כסדר געווען פארנומען אין לערנען און דאוונען. בעת זיין הסתלקות זיינען בייגעווען דער רבי צמח צדק, דער פאטער און די ברידער. האבן זיי געזען פון אים דברים נפלאים. דער ישוב הדעת בעת ההסתלקות. אלעמען האט שטארק געוואונדערט זיינע מוחין דגדלות. אין טאג פון זיין הסתלקות האט ער געזאגט: דער אלטער רבי האט אים געזאגט אז ער וועט צו אים קומען. האט ער געבעטן מען זאל אים אנטאן בגדי שבת, האט געדאוונט מנחה בשמחה און נאך עלינו האט ער געזאגט שמע ישראל ויצאה נשמתו באמירת הוי' אחד.

(ב) רבנו שניאור זלמן אהרן, נולד יום ה' פ' מטות יט תמוז תרי"ח. ונקרא שמו שניאור זלמן ע"ש רבנו הזקן, ואהרן ע"ש זקנו אבי אמו. אדמו"ר הצ"צ הנה בעת הברית של בניו ונכדיו הי' קורא להם ג"כ שם בר"ת (מהרי"ל, מהר"ש וכיו"ב). ויקרא לו: רזא. ויאמר בל' הוזהר: דא רזא טמירא.

בחדש חשון תרל"ד בליובאוויטש חתונתו — בזוג ראשון — עם מרת שטערנא בת דודו אדמו"ר ר' ישראל נח מניעזין. בנותיו: מרת דינה — נפטרה בנעורי'. מרת שרה (ואולפסאהן). אשתו — בזוג שני — מרת בתי'. נפטר יא מרחשון תרס"ט י"ג.

(ג) אדמו"ר שלום דובער. נולד יום ב' פ' חיי שרה כ' מרחשון תרכ"א. נסתלק מוצש"ק ויקרא אור ליום א שני בניסן תר"ף. — ראשי פרקים מתולדות ימי חייו — עם תמונתו ורשימת ספריו — ראה בקונטרס חנוך לנער.

(ד) הר' מנחם מענדל. נולד וא"ו אדר תרכ"ו. אחרי חה"ש תרמ"ב בליו" באוויטש חתונתו — בזוג ראשון — עם מרת שרייבער ממשפחת החתם סופר. בזוג שני — עם מרת בתי' בת הרה"ג והרה"ח ר' נחום דובער בן אדמו"ר יוסף יצחק (מאוראוטש) בן הצ"צ. בזוג ג' עם מרת יהודית קאסמאן. בזוג"ש — בנו: ישראל דובער. בנותיו: מרת מוסיא נפטרה בנעורי'. מרת חנה (עוזרמאן).

בזוג ג' — בנו: בנימין נפטר עודנו נער. בתו: מרת מאנדלה (עדמה).

* * *

בנותיו: (א) מרת דבורה לאה אשת הרה"ח ר' משה ארי' ליב גינזבורג מוויטעפסק. בני': דובער, אהרן יוסף, שמואל.

בנותיו: מוסיא (גורעוויטש), שיינע (מאיראוויטש), רחל, חאסיא.

(ב) מרת חיי' מושקא אשת הרה"ח ר' משה הכהן הארענשטיין.

בני': מר שמואל. אשתו בראנקא (למשפחת געזונדהייט). בנם: אורי.

בתם: מרים.

(21) ראה אודותיו: שיחת: יס כסלו תרצ"ג אות וא"ו ואילך. כה שבט תרצ"ו אות ח ואילך.

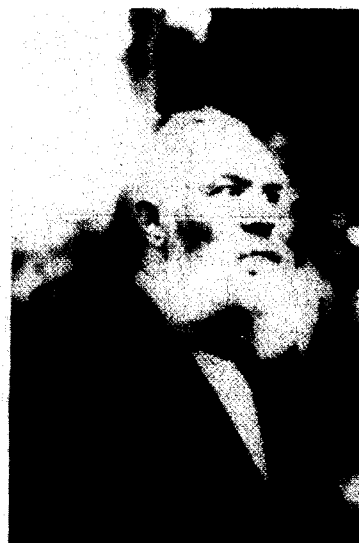
הרה"ח מנחם מענדל שניאורסאהן

כ"ק אדמו"ר שלום דובער שניאורסאהן

הרה"ח שניאור זלמן אהרן שניאורסאהן

הרה"ח משה הכהן הארענשטיין

הרבנית מרת חי' מושקא הארענשטיין
(שניאורסאהן)

הרבנית מרת דבורה לאה גינזבורג
(שניאורסאהן)

הרה"ח מנחם מענדל. אשתו מרת שיינא בת כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א. בנותי': מרת שרה. בזו"ר — אשת מר שמואל רובינשטיין. בזו"ר — אשת מר קלמן ליס. בנם: יעקב יוסף. מרת רחל. אשת מר פנחס ליב לנדא. בנם: זלמן דוד. מרת לאה — נפטרה בנעורי'.

* * *

1910* א) לקוטי תורה מספר בראשית והוא לקוטי אמרים על ג' פרשיות התורה נאמרו מפי אדמו"ר. . שניאור זלמן נבג"מ. ונתוספו הרבה ביאורים ודרושים והגהות אמיתיות ע"י אדמו"ר. . שמואל. . . הובא לביה"ד ע"י בניו הרבנים יחיו. ווילנא בדפוס ר' יהודא ליב בן המחוקק מו"ח אליעזר ליפמאן מ"ץ נ"י. שנת תרמ"ד לפ"ק.

8, 196, [2] ע'. 4° [סידור האותיות: 20×15 צנטימטר]. הקדמה (5—8): להבין ענין הנפש אלהית (דרוש רבנו הזקן—הנחת אדמו"ר הצ"צ עם הגהותיו. והגהות אדמו"ר מהר"ש שנכתבו בשנת תרמ"ב). דרושים על פ' בראשית, נח, לך (א—196). השמטות ותקונים.

ע"פ סיבה, כמבואר בארוכה במ"א, לא נדפסו בס' זה אלא הגהות מאדמו"ר מהר"ש והדרושים והביאורים הם מרבינו הזקן ואדמו"ר ה"צמח צדק". ב) לקוטי תורה תורת שמואל שער שני (2): והחרים תרל"א. ספרי' אוצר החסידים ליובאוויטש. קובץ שלשלת האור היכל ששי [דור ששי להבעש"ט] שער שני. מאת כ"ק אדמו"ר. . שמואל. . יוצא לאור ע"י מערכת אוצר החסידים. ברוקלין ה'תש"ה. בהוצאת "קהת" ובדפוס האחים שולזינגר. 8° [12×18.5]. 9, פו עמודים: מפתח, פתח דבר מהמור"ל (ראשי פרקים מתולדות אדמו"ר מהר"ש, פאקסימיליא (2) מגכתי"ק וכו'). המשך הדרושים, והחרים—תרל"א. ההוצאה היא פוטוגרפיה מכת"י המעתיק ר' שמואל סופר.

ג) כנ"ל. . שער שלישי. מים רבים—תרל"ו. בדפוס פאזי"שולזאן. 8° [18×11]. [2], רלו ע'. נדפס ע"פ השוואת ג' כת"י.

ד) כנ"ל. . שער רביעי. וככה—תרל"ז. [4], ריא ע'.

ה) כנ"ל. . שער חמישי. חייב אדם לברך—תרל"ח. [2], עח ע'.

ואו) כנ"ל. . שער ששי. זאת חנוכת המזבח—תר"ם. [2], לו ע'.

ז) כנ"ל. . שער שביעי. מצה זו—תר"ם. [2], צד ע'.

ח) כנ"ל. . שער שמיני. יונתי—תר"ם. [2], עה ע'.

הספרים ד—ח הם: 8° [18.5×12]. בדפוס האחים שולזינגר. פוטר-

גרפיה מכת"י המעתיק ר"ש סופר.

מאמרי דא"ח. רק חלק קטן מדרושי חסידות שלו נכללו בספרים הנ"ל. רובם נשארו בכתובים, ומהם אשר גם בכתובים אינם ורק שנחקקו בזכרון השומעים שחזרו עליהם ומסרו אותם מפה אל פה.

רשימת מאמריו שראיתי (מלבד אלו שרשמתי אודותם אחרת) עם הוראת תוכנם באה לקמן.

22) לקוטי תורה ג' פרשיות הגיל הוא שער הראשון.

23) פאקסימיליא מגכתי"ק אדמו"ר מהר"ש נמצאת ג"כ בקובץ "התמים" ח"ה ע' ט"ו"ד. (רשימה זו נערכה בשנת תש"ז. וראה לקמן ע' 113. רשימת ספרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש שנדפסו ע"ע.)

רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע

הרשימה הזאת אינה שלימה, כי לא עלה ביד, לעי"ע, למצוא את כל ה"ביכלאך" דא"ח משנות נשיאותו. ובבקשה לכל אחד שיש תח"י מאמר דא"ח של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, שלא בא ברשימה דלהלן, לשלוח למערכת "אוצר החסידים" את המאמר (ע"ם להחזיר, אם ירצה). ואם יתברר שאמת כן הוא מכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע — כי לפעמים טעו המעתיקים בשם בעל המאמר — יכנס ברשימת המלואים, אשר תודפס במשך הזמן*.

מנחם שניאורסאהן

ה ע ר ו ת :

- (א) זמן אמירת המאמר נעתק ג"כ מהכתב-יד. ובמאמר שלא נרשם עליו זמנו — גם ברשימה זו חסר הוא, אף, ש"ע"פ רוב, התחלת המאמר מוכיח על זמנו.
- (ב) כמה מאמרים נאמרו ונשנו בזמנים שונים — בשנים קלים או גם בלא שנים — על רבים מהם העירונו ברשימה זו.
- (ג) ישנם פסוקים או מרז"ל המשמשים פתיחה לכמה וכמה מאמרים. וכדי שיוכל להבדיל ביניהם גם מי שאין זמן המאמר ברור אצלו, הננו מעתיקים גם התחלת גוף המאמר* וקוטב המדובר בו.
- (ד) במאמרים שנחלקו לפרקים — נסמן ברשימה זו גם מספר הפרקים.

תרכ"ז

- זכור את יום השבת כו' ענין לקדש עצמך בחול — ה' פרקים — יתרו*.)
ויראו את אלקי כו' בזכות מחוט — ב"פ עם קצורים, ד"פ
בלא קצורים — משפטים.
זכור כו' עמלק כו' פורים וקרי"ם — וויטעבסק* — תצוה, פ' זכור.
גדולה מילה כו' י"ג בריתות כו' שאלו לרה"נ כו' ע"ס וג'
ראשי ראשין.
ליהודים היתה אורה כו' כל המועדים עתידים להבטל.
החדש הזה כו' י"ב ר"ח י"ב צירופים — יד"פ. קצורים*.)

(*) בנוגע לכמה מאמרים נהגו רבותינו עצמם כן. לדוגמא : מאמרי שמע"צ שבלקו"ת מובאים בדא"ח בשם : ביום השמע"צ בן חכם ישמח אב (לקו"ת פא, ע"ד). ביום השמע"צ שמאלו תחת לראשי (שם פג, ע"א). ביום השמע"צ כנישין תהי לכו"ן (שם פד, ע"ד).
(1) ראה בספר התולדות (אדמו"ר מהר"ש — לעיל ע' 13 — אשר אף שקבל אדמו"ר מהר"ש את הנשיאות בקיץ תרכ"ז, החל, ע"פ ציווי אביו אדמו"ר הצי"צ, לאמור דא"ח ברבים בחורף שנת תרכ"ז.

- (2) כנראה פירושו שהמאמר נאמר או נכתב בעיר חטעבסק.
(3) קרוב לוודאי, אשר מאמרים ארוכים כזה וכיו"ב נאמרו ב"המשכים" ולא בפעם אחת.
תודפס במשך הזמן: בשנת תשמ"א יצא לאור הוצאה שני* — עם הוספות — של "רשימת מאמרי דא"ח".

ליל שני דפסח.	אנכי ה' אלקיך כו' מלחמת עמלק — ו"פ — ויהי הענן והחשך כו' כל המאריך באחד. וישרנה הפרות כו' על ג"ר העולם עומד.
שמיני.	כל הולך על גחון כו' ענין טמטום הלב —
תזו"מ.	אשה כי תזריע כו' באוה"ח כתב — ו"פ. קיצורים —
אחו"ק.	והתקדשתם והייתם קדושים כו' ענין נט"י — ה"פ — וספרתם לכם כו' העומר ה' משעורים כו' תרתין אחתין.
בחקותי.	אם בחקותי כו' חביב אדם שנברא * —
שבועות.	שאו את כו' ויהיו כל הפסודים כו' מי יתנך — עיר קטנה ואנשים כו' קיים א"א את כל התורה. בשעה שהקדימו כו' ב' פרשיות דק"ש. כה תברכו כו' ברכה ותפלה. קיצור *).
נשא.	כה תברכו כו' ברכה ותפלה —
שלח.	ועתה יגדל נא כו' קושר כתרים — ו"פ. קיצורים —
קרח.	כל מחלוקת כו' טלית שכולה תכלת —
חקת.	אז ישיר כו' עלי באר כו' צור וסלע —
בלק.	מי מנה עפר כו' ענין העפר. ואהבת כו' מצות ליחדו —
פנחס.	כל ישראל יש להם חלק כו' ל' צדיק.
מטו"מ.	כל ישראל יש כו' השלך על ה' יהבך.
דברים.	אך בגורל כו' ענין ריב"ז שאמר א"י באיזה דרך כו' ענין הגורל — ואם ה' תהי' לאיש כו' ענין הנדרים — איכה יעיב כו' ואנכי תרגלתי — שמע כו' אחד כו' אחד יחיד. נחמו נחמו כו' הנידה לי שאהבה נפשי. והסיר ה' ממך כל חולי כו' ואנידה. ראה אנכי כו' הוי' בכאו"א — ד"פ. קיצורים.
תצא.	משכני אחריך כו' ב' בחי' אה"ע — ד"פ. קיצורים. אני לדודי כו' מאחה"פ רבוי — ה"פ. קיצורים — והי' כי תבוא כו' בכורים. בשר בחלב — ד"פ. קיצורים.

תרכ"ז

להבין כו' עשרה עומקים כו' להודיע לבנה"א כו' ענין הנסירה.
הצור תמים פעלו כו' הקב"ה ותרן — ב"פ — האזינו.
להבין שרשי הדברים ע"פ כי המצוה כו' נעשה אדם — ח"פ.

-
- (4) הוא דרוש אם בחקותי רג"ז. בד"ה: ויהי בשלח תרכ"ז, אריב"ל תרכ"ז, השיבנו
חל"א נזכר ביאור לדרוש זה.
(5) יש בקצור מה שאין בדרוש שלאחריו.

קיצור מביאור שני שע"פ כי המצוה דתקס"ו¹).
כי ביום הזה יכפר כו' תשובה ותשובה דיוהכ"פ — י"א פרקים,
קיצורים.

וידבר כו' אלה מועדי הוי' כו' ענין משנה תורה.
אד' שפתי תפתח כו' אצילות ובי"ע.
צדקת פרונו כו' והנצח זו בנין ירושלים.
במד"ר פ' נח כו' וכל חפצים כו' תורה צוה.
ויאמר אלפים יסו כו' דיורים אלמים — ח"פ, קיצורים.
ויאמר כו' לך לך כו' אותיות כפולות.
לך לך²).

כי ידעתיו כו' ארוממך אלפי המלך.
ואברהם זקן כו' עד אברהם לא הוי זקנה — (פרס : א—ה) —
קיצורים.

ואברהם זקן כו' לבוש לבושי — (וא"ו—ח).
הודו להוי' קראו כו' וישרנה הפרות — ה"פ — ויצא.
והוא עבר לפניו כו' ענין המנחה — ח"פ, נ' קיצורים — וישלח.
ויגש אליו כו' ענין ערבות כו' אדם נידון בכל יום.
נפתלי אילה שלוחה³).

ויאמר כו' מי שם פה כו' ענין גלות מצרים — ה"פ.
וידבר כו' ויצונו אל בני כו' שיטות אם אצילות הוא בלי
מספר — ז"פ.

והוי' לך לאות כו' עיבור יניקה מוחין.
ויהי בשלח כו' תהו ותיסון — ה"פ — ביאור ד"ה בשלח
שבתו"א.

זכור את יום השבת כו' זכור ושמור — ה"פ.
אם כסף תלוה כו' ענין הקרבן — ו"פ.
והבריה התיכון כו' ויטע אשל כו' פונדק כו' תפלות כנגד
תמידין — ד"פ.

הללוי' הללו כו' מן השמים כו' שמים אש ומים — ה"פ.
ויתן אל משה ככלותו כו' אבות ומ"ת.
ועשית ציץ כו' ציץ ב' פירושם — ד"פ.
ויהי אומן את הדסה כו' יפ"ת ויפ"מ⁴).
ויהי אומן את הדסה⁵ — ג"פ.

מגילה נקראת בי"א כו' ועשית ציץ⁶ — ה"פ — ויקרא, פ' זכור.
יביאו לבוש מלכות כו' חסד או גדולה — צו.

- (1) הוא המאמר שלפניו.
- (2) דרוש שלפניו אבל בקיצור מעט.
- (3) נזכר ברשימה אחת אבל לא ראיתיו.
- (4) התחלת דרוש ולא נגמר.
- (5) ההתחלה בשינוי קצת מדרוש שלפניו.
- (6) דרוש ועשית ציץ הנ"ל בתוספת התחלה. וראה ברשימת תרמ"א.

- ביום השני הקריב כו' סוב דמה לך דודי — פ' פרה.
 ולקחתם אגודת אגודת כו' ואגודתו על ארץ — ג"פ.
 דודי לי ואני לו כו' עיבור ולירה — ו"פ —
 מצות יאכל כו' יצי"מ ובריאית שמו"א — ה"פ —
 ששת ימים תאכל מצות כו' מצות יאכל (').
 קיצור מד"ה מצות יאכל הנ"ל.
 וירא ישראל את היר כו' יר"ת ויר"ע — ז"פ.
 להבין ענין ספה"ע כו' המשכת מוחין במדות.
 שיר השירים כו' וחד חרוב — ז"פ. ב' קיצורים —
 ולאחותו הבתולה כו' אחותי וכלה — ד"פ.
 כי תבואו כו' ושבתה כו' כלל ופרט — י"פ.
 בזהר זימנא חדא הוי צריכא עלמא למיטרא כו' תפלה ותורה.
 וידבר כו' אנכי כו' דברי חכמים כדרכונות כו' או"א דא"ח —
 מ"פ.
 ביום השני הקריב כו' צורבא דרבנן דמורי — ה"פ.
 רני ושמחי בת כו' בתי אחותי אמי — ו"פ.
 קיצור מד"ה רני הנ"ל.
 ראשית עריסותיכם כו' ק"ש תפלה ותורה — ד"פ.
 ראשית עריסותיכם (') — ג"פ.
 כל פטר רחם כו' מחלוקת קרח — ד"פ.
 קרוב ה' לכל קוראיו כו' קירוב וריחוק מקום חלון נקב פרסא —
 ה"פ —
 מי מנה עפר יעקב כו' ענין עפר — ד"פ —
 ואמרת להם זה האשה כו' כבישה כביסה.
 אלה מסעי כו' עיר אלסינו.
 אריב"ל כו' כמה גדולים נמוכי הרוח כו' ענין הקרבנות.
 כה כו' קול ברמה כו' ח"ע ח"ת —
 מהיכן זכו ישראל לק"ש כו' דברי אגדה — ד"פ —
 להבין ההפך שבין תורה לתפלה כו' חיי עולם — ו"פ.
 ראה אנכי נותן כו' תפלה וברכה.
 לא תחרוש בשור ובחמור כו' חו"נ דקליפה —
 שבחי ירושלים כו' ירושלים וציון —
 שבחי ירושלים כו' מה רבו ומה גדלו (') — ה"פ, קיצורים.

תרכ"ח

תקעו בחרש כו' זה עני קרא כו' תרעומות העני כו' תפלת עני
 קודמת לתפלת משה, תש"י קודמת לתש"ר כו' יעטוף
 ל' הטפה כו' רשה בתחלתה כו' יחוד הוי' אלפים — י"פ.

(ז) דרוש מצות יאכל הנ"ל בתוספת התחלה.

(ח) חלק ממאמר שלפניו בשינויים קלים.

(ט) דרוש שלפניו בהרחבה.

- מי אל כמוך כו' הנה אנכי שולח מלאך — ה"פ. ב' קיצורים — ש"ש.
 שיר השירים כו' לשארית נחלתו (').
 להבין ענין אוא"ם כו' אור ולא שפע — ד"פ.
 להבין ענין שאוא"ם ב"ה הוא למעלה עד אין קץ כו' מרו"מ —
 ו"פ —
 חה"ס.
 ביאור על סיום מאמר שלפ"ז כו' ר"ח ובניו כו' רגיש עלמא (').
 אד' שפתי תפתח כו' למעלה עד אין קץ (').
 במד"ר מעשה בנוי כו' יום ירדת גשמים כו' נשמה שנתת בי — שמח"ת.
 אשר ברא אלקים לעשות כו' משל דואב ושועל — בראשית.
 מזמור שיר ליום השבת כו' אלקים לעשות (') — נח.
 הטא אלקי אנך כו' ראי' ושמיעה — לך.
 והוא עומד עליהם כו' ענין האכילה — וירא.
 בפ' יש בכור כו' פרצוף פנים עם החוטם כו' מצח — ר"פ.
 וירא והנה באר כו' באמ"ח כו' אבן כו' כל העדרים, יעקב —
 ה"פ. קיצור.
 וכוס פרעה בידי כו' פרעה מל' — ד"פ.
 בלע המות לנצח כו' אין מיתה לע"ל.
 רבת את ריבם כו' בלע המות (') —
 מקץ ש"ח.
 וילקט יוסף כו' בנימין ויוסף כו' גביע הכסף כו' נחש ינחש —
 נ"פ. קיצור.
 ויהי יעקב כו' יפה שעה א' בתשומע"ט — ז"פ. קיצורים.
 להבין משארז"ל דאדם קדמאה שאל ע' שנין כו' שרש דוד —
 ד"פ.
 והי' מדי חדש כו' ברישא חשוכא — ו"פ —
 וארא כו' ברישא חשוכא (').
 ראו כי ה' נתן לכם כו' אלקים לעשות (') —
 אד' שפתי תפתח (') —
 דודי שלח ידו כו' שינה — ו"פ.
 ויקחו לי תרומה כו' אלקיכם כהן —
 — ה"פ. קיצורים —
 רשב"נ כו' תחת הנעצוצ כו' אם לא תדעי לך (') —
 ז"פ. קיצורים

(1) חלק מד"ה יביאו לבוש מלכות תרכ"ז.

(2) בד"ה אשר ברא תרכ"ח נזכר דרוש זה בשם רגיש עלמא.

(3) מדבר בענינים שבשני המאמרים שלפ"ז בהרחב קצת.

(4) הוא דרוש דש"פ בראשית בתוספת התחלה.

(5) דרוש שלפ"ז בהוספות.

(6) דרוש שלפ"ז בקצור.

(7) הוא ד"ה אד' שפתי דראשית שנה זו.

(8) הוא דרוש ויהי אומן תרכ"ז בהרחב הביאור.

כימי צאתך כו' קול מעורר הכונה — שמיני.
וערכה כו' נט"י ונ"כ — רושם.
להבין ההפרש שבין פסח לספה"ע כו' אין מלך בלא עם — שחזהמ"פ.
יפה הקרבת פרעה ממאה צומות — רושם.
בוקע ים לפני משה כו' ענין קרי"ם כו' ממוצע מל' כ"ע כו' — שש"פ.
ענין הבקיעה — ה"פ.
והי' מספר בנ"י כו' ב' שיטות אם אצילות הוא בלי מספר (י) —
ו"פ — במדבר.
והר סיני עשן כו' ב' שיטות כו' (י) — ז"פ.
ומשה עלה כו' ר"ב ופ"ו ניצוצין כו' תוהו ותיקון.
רכב אלפים כו' ענין א"ק — ביאור ותשלום מאמר וה"ם —
ווארשאוו²⁹ — נשא.
ברוך תהי' מכל העמים כו' תורה צוה — דברים.
תקעו בחדש כו' אצילות ובי"ע³¹.
ירא את ה' בני ומלך — רושם קצר ולא נגמר.
יש אחד ואין שני³².
ולקחתם אגודת אגודת³³.

תרכ"ט

תפלה לעני כי יעטוף כו' משפיע ומקבל כו' טענת העני (*) — ו' תשרי
קישינוב.
אריב"ל כל כהן שמברך מתברך כו' תפלה וברכה.
א"ר זירא פתילות ושמינים כו' נר שבת ונ"ח.
וינש כו' יהודה ויוסף.
א"ר יוסי יהא חלקי מגומרי הלל כו' הללו את ה' מן השמים (י) — שמות.
יפה שעה אחת בתשובה כו' וארא (י) — וארא.
החדש הזה כו' איש שה' כו' אשה זאת — בא.
אר"א כו' צדקת פרונו כו' מקול מחצצים — בשלח.
מי כמוך באלים הוי' כו' מצות ליחדו — יתרו.

- (9) הוא דרוש וידבר כו' ויצחם תרכ"ז.
(10) כן מ"כ בנוגע לדרוש זה — בד"ה והתקדשתם תר"ל, שנמצא תח"י גכתי"ק.
(11) לא נמצא רשום זמן אמירת מאמר זה. ואולי הוא מתחלת שנת תרכ"ט (בביכעל
תרל"ג ע' תקבא נמצא רשום — בגכתי"ק — על העתק מאמר זה "תקעו דש' כ"ח". אבל אין
מזה רא"י כ"כ, כי, לפעמים תכופות, נקראים הדרושים שעד ש"פ בראשית ע"ש השנה שקדמה
להם.
(12) נזכר בד"ה הללוי כו' השמים תרכ"ז ובד"ה אר"י יהא חלקי תרכ"ט. ולהשוות
לד"ה שאו מרום עיניכם תרל"ה.
(13) נזכר בד"ה א"ר זירא פתילות תרכ"ט. ואינו המאמר דתרכ"ז.
(י) על פי מ"ש לעיל ע' 14. וצ"ע אם זהו המאמר זראשית שנת תרכ"ח.
(1) הוא דרוש הללוי כו' מן השמים תרכ"ז בשנים קלים.
(2) הוא דרוש דש"פ וארא תרכ"ח בשנוי ותוספת קצת.

משפטים.	אם כסף תלוה כו' ענין הקרבנות (') —
תרומה.	אר"י יהא חלקי (') —
	ועשית ציץ כו' בפ' יש בכור (') —
פורים.	מגילה נקראת כו' כפר כרך — ג"פ —
תשא פורים.	ויבז בעיניו כו' משל דהמן רשיעא לעוף כו' ויחל משה —
פ"פ ויק"פ.	וידבר כו' זאת חקת כו' פרה אדומה ופסח —
ויקרא פה"ח.	שה תמים זכר כו' כבשים ועזים כו' כהן, חלב ודם —
	וזאת תורת זבח השלמים כו' עולה חטאת שלמים כו' חלב
צו.	ודם כו' שור, עז, צאן —
פסח.	מצה זו כו' חפזון —
שש"פ.	אז ישיר כו' תורה וישראל —
שמיני.	מי כמוך (') —
שמיני.	ויחד לבכנו לאהבה כו' יום ולילה —
תזו"מ.	ואיש כי ימרט כו' אדם איש אנוש — ג"פ —
אחו"ק.	דבר כו' קדושים כו' ירידה צורך עלי' —
אמור.	ולאחותו הבתולה כו' אחותי בלה (') — ד"פ.
בהב"ח.	והתהלכתי בתוכם כו' ממכ"ע סוכ"ע —
במדבר עח"ש.	בשעה שהקדימו כו' ב"פ דס"ש (') —
חח"ש.	וידבר כו' אנכי כו' אלסיד ל' יחיד —
חח"ש.	וכל העם רואים כו' ענין הגלגולים —
	ביום השני הקריב כו' מ"ם פתוח מ"ם סתום —
נשא.	ביאור בששה"ק —
	וידבר כו' בהעלתך כו' דבר גדול ודבר קטן — שייך לד"ה
בהעלתך.	וידבר כו' אנכי —
	בהעלתך — קיצור ברמז.
שלח.	ראשית עריסותיכם כו' ק"ש תפלה ותורה (') — ד"פ —
קרח.	ויקח קרח כו' טלית מזוזה נגעים —
	וידבר כו' זאת חקת כו' חוקת ג' פי' כו' מצוה ב' פי' כו' חקת.
	עשן ואפר כו' פר פרה ק"נ גסה"ט —
בלק.	וירא בלק כו' בלק בלעם —
פנחס.	וידבר כו' פנחס כו' ה' אלסינו ה' —
מטו"מ.	ומקנה רב כו' יוסף והשבטים —
דברים.	בכה תבכה כו' ב"ר ב"ש כו' עשר קרנות —
ואתחנן.	בונה ירושלים ה' כו' הוי אוי —

(3) דרוש דש"פ משפטים תרכ"ז בשנויים קלים.

(4) הוא דרוש דש"פ שמות.

(5) הוא דרוש בפ' יש בכור תרכ"ח.

(6) הוא דרוש דש"פ יתרו.

(7) דרוש ולאחותו תרכ"ז.

(8) דרוש בשעה שהקדימו תרכ"ו.

(9) דרוש ראשית עריסותיכם תרכ"ז בתוספות קצת.

עקב.	וכתבתם על מזוזות כו' ראי' שמיעה כו' מזוזה —
ראה ר"ח אלול.	אחרי ה"א תלכו כו' ט"ו תיבות ה' ואוי"ן —
שופטים.	שופטים כו' נודע בשערים —
תצא.	אני לדודי כו' אחת שאלתי — ו"פ. קיצורים —
תבוא.	שה"מ ממעמקים כו' בחי' הזמן —
נצבים.	תקעו בחדש כו' זה שמי לעלם —

תר"ל

ר"ה.	ובחודש השביעי כו' עדות —
	שובה ישראל כו' אחור וקדם.
תאזינו.	מנין שקושרין לשון כו' אם יהיו חטאיכם כו' ענין הנורל —
	להבין כו' מקיפים דבינה כו' קירוב מקום ¹ — ה"פ.
שחוקה"ם וליל שמע"צ.	ויקחלו אל המלך כו' באתי לגני כו' עוה"ב אין בו אכו"ש —
ליל שמח"ת.	כו' איתן כו' טו"מ דתורה — ז"פ —
בראשית.	ביום השמע"צ כו' נכנס יין יצא סוד כו' יוסף —
	בראשית כו' בורא קדושים כו' ענין הספירות כו' היתה תהו —
	ויאמר כו' ועתה לא יבצר כו' וכל בניך למודי הוי' כו' עיר ומגדל —
נח.	ויאמר כו' לך כו' אותיות כפולות כו' עשה את משה ² — לך.
	ויטע אשל כו' באמ"ח כו' באר שבע כו' אש"ל — ו"פ — וירא.
	ויהיו חיי שרה כו' ויתרון ארץ בכל היא מלך כו' — ה"פ.
תולדות.	כמגדל דוד כו' מים עליונים ומ"ת כו' גדול ה' ב' פי' —
ויצא.	ויצא יעקב כו' משביעין אותו —
וישלח.	קטונתי כו' והאיש משתאה לה מחריש —
	פרה בשלום כו' תפלה בצבור.
וישב.	והנה אנחנו מאלמים כו' ענין שבה"כ —
מקץ, ש"ח.	מצותה משתשקע כו' ואל מקומו שואף כו' מורדת —
ויגש.	מה יפו פעמיך כו' נופין חיות לבוש —
ויחי.	ויחי יעקב כו' בא בימים כו' ארון הנפלאות כו' קמ"ז —
שמות.	ויִלַךְ איש מבית לוי כו' משה לא פסיק טעמא כו' וזרעתי את
וארא.	בית ישראל —
	וארא כו' שיטות בההשראה שבביהמק"ד —
	ויאמר כו' בא כו' שם ואור כו' כבד ב' פי'.
	ואני הנני מחזק כו' כבוד כו' ישיבה.
יתרו.	וידבר כו' אנכי כו' דברי חכמים כדרבונות ³ — ה"פ —
	אם רוח המושל כו' פירש"י ופי' ת"י כו' ירושה התקן עצמך
משפטים.	ומתנה בתורה —

(1) דרוש קרוב ה' דשנת תרכ"ז.

(2) חציו הראשון הוא דרוש לך לך תרכ"ז.

(3) הוא ה"פ הראשונים של ד"ה וידבר כו' אנכי תרכ"ז.

שתי ידות לקרש כו' ממעל לו כו' עצי שטים.

טוב שם משמן כו' שם ואור^(*).

כמנדל דוד^(*) —

תצוה.

הנה אנכי כורת ברית כו' כר"ב דנח אברהם ומשה כו'

ונפלינו —

תשא.

כי תשא כו' אמונה דנש"י ושל אברהם כו' מחצית השקל — ויקהל, שקלים.

מצה זו כו' קטנות וגדלות כו' לחכימא ברמיזא.

תה"פ.

וישרנה הפרות כו' על ג"ד העולם עומד^(*) —

אחרי.

בזאת יבוא אהרן כו' משוח ומרובה בנדים^(*) —

והתקדשתם כו' ענין נט"י כו' רביעית כו' בראתיו יצרתיו

עשיתיו כו' צפרנים.

כי תבואו כו' ושבתה כו' את חהמ"צ תשמור כו' קדש ישראל

לה'.

אם בחוקותי כו' חביב אדם שנכרא^(*) — בחוקותי.

ואהי' אצלו אמן כו' חביב אדם^(*).

חביבין ישראל כו' חביב אדם^(*).

דרש ר"ש תרי"ג מצות כו' תורה צוה כו' ויהי בישורון^(*) —

וראיתי אני שיש יתרון כו' ז' הכלים ג' פירושים כו' יודא

ויוסף כו' חלום פרעה.

וידבר כו' בהעלתך כו' שלא שינה כו' שלך גדול כו' לך ה'

הגדולה כו' הוסיפה על המאורות.

דבר כו' ציצית כו' אמירה שבמל' שרשה מח"ס שבכתר^(*).

בקר ויודע כו' השפעת המל' בריחוק בקירוב — קרה.

שחורה אני ונאווה כו' באמ"ת כו' צור וסלע^(*).

והי' שארית יעקב כו' חסד או גדולה כו' חסד לאומים^(*).

פ"ק דר"ה כו' המעביר על מדותיו כו' פ"ק^(*).

לך ה' הגדולה כו' ב' פי' פ"ק^(*).

קדש ישראל כו' זריעה צמיחה קצירה^(*).

(4) הוא חלק מד"ה ויאמר כו' בא.

(5) הוא דרוש דש"פ תולדות.

(6) הוא דרוש וישרנה תרכ"ו בשנויים קלים.

(7) הוא דרוש דש"פ אחרי תרנ"ז^(?).

(8) הוא דרוש דש"פ בחוקותי תרכ"ו.

(9) חלק ממאמר זה הוא ממאמר שלפניו.

(10) הוא המאמר ואהי' אצלו אמן. ואולי לא נאמר אלא הראשון.

(11) הענינים דד"ה במד"ר פי' נח תרכ"ו בביאור ותוספת.

(12) גזכר בד"ה בוקר ויודע אבל לא ראיתי.

(13) הוא דרוש דש"פ חקת תרכ"ו בתוספת ושנויים קלים.

(14) הוא דרוש יביאו לבוש מלכות תרכ"ו בשנויים והוספות.

(15) רשימה קצרה ושייכת לד"ה והי' שארית יעקב.

(16) הוא ד"ה כי תבואו כו' ושבתה בתוספות.

וידבר כו' ידור נדר כו' שרש היתר ואיסור כו' נדרים סייג
 לפרישות כו' מופלא שבסנה' (י) — ו"פ — מטו"מ.
 זכור ה' מה הי' לנו כו' לגבי משה מילתא זותרתא כו' דברים.
 כאלמנה — ו"פ —
 ואהבת כו' אור ושפע כו' אורות וכלים — ואתחנן.
 אבות מלאכות מ' חסר אחת כו' מח' ודבור כו' תורה מלאכה
 אכילה — ו"פ.
 והי' מדי חדש כו' ר"ח ושבת כו' עליו' לרגל ביו"ט ראה, ר"ח
 משא"כ לע"ל — ה"פ — אלול.
 אני לדודי כו' מאחדות הפשוטה רבוי (י) — ה"פ. קיצורים — תצא.
 משכני אחריך כו' ג' פירושים כו' שכינה במערב.
 והי' כי תבוא כו' מצות לבושין פירות זריעה — ד"פ — תבוא.
 את ה' האמרת כו' ג' פירושים כו' או"מ או"פ כו' אנא נסיב
 מלכא — יב"פ — נצבים.

תרל"א

אך בעשור לחדש הז' כו' אחות לנו קטנה כו' תשובה ותורה.
 כי ביום הזה יכפר כו' ולכבודי ביא"ע כו' אש אוכלה — ה"פ.
 השיבנו ה' כו' ולכבודי בראתיו (י) — ה"פ — האזינו.
 ועמדו רגליו כו' נתב"ס וסופן בתחלתן כו' הר הזיתים — ו"פ.
 הנה אנכי כורת ברית כו' כר"ב דנה אברהם ומשה (י) — שחוהמ"ס.
 ביום השמע"צ כו' כך כל ישראל מקדשי שמך — ג"פ.
 והי' הנשאר בציון כו' דור הפלגה כו' עיר ומגדל — ה"פ. — נח.
 וד' פקד את שרה כו' הוא וב"ד כו' בני חיי ומזוני — ה"פ — וירא.
 ויהיו חיי שרה כו' ברכה והודאה כו' למה זכתה אסתר — חיי שרה.
 אלה תולדות כו' גדולה הכנסת אורחים כו' שם שמים — תולדות.
 צעקו וד' שמע כו' כסש"ב פי"ז בפיד' ובלכבד לעשותו — ויצא.
 וישב יעקב כו' הקשה מהרמ"א כו' יראה כלולה באהבה — וישב.
 ויחי יעקב גו' ימים יוצרו כו' מתוכו נפח משא"כ דבור כו'
 י"ז, קמ"ז (*) — ויחי.
 ויאמר כו' ראה נתתיך כו' מלך הכבוד כו' משה מאצי' כו'
 מותר להתגרות —
 אז ישיר כו' ישראל ותורה (י) —
 זכור כו' עמלק כו' יתרו ועמלק — ה"פ —
 תצוה, פ' זכור.

(17) בהעתק אי — ז"פ.

(18) הוא דרוש דש"פ תצא תרכ"ו.

(1) הוא דרוש שלפניו בקצת תוספת.

(2) הוא מאמר דש"פ תשא תר"ל.

(*) באופן אחר קצת ממה שנתבאר בד"ה ויחי תר"ל.

(3) הוא מאמר דשש"פ תרכ"ט.

- וידבר כו' זאת חקת כו' פרה אדומה ופסח' —
לא תבערו אש כו' אש אוכלה' — ה"פ —
המגיד מראשית כו' זווג וקרי"ס כו' יש מאין' —
- אור ל"ד בודקין כו' הדר קבלוה בימי אחשורוש כו'
האבות ומ"ת —
- ואני תפלתי כו' מצה כו' חמץ ומצה —
והחרים ד' כו' ב' דעות בקרי"ס כו' יצי"מ בעבודה' —
אך כו' כמה גדולים יורדי הים כו' —
אמנם כו' הים ראה ויגוס —
ועדיין כו' ואתה הרם את מטך —
ואמנם כו' מטה עונך ישלח —
ולהבין כו' שרש ענין ים וארץ כו' כל הנחלים —
וביאור ענין נחל איתן צלמ"ש משכיל לאיתן —
ויובן כו' משכיל לאיתן כו' אם בחוקותי כו' —
ולהבין כו' פקדת הארץ —
ולהבין כו' כמראה הקשת —
ועפ"ז כו' וביום הבכורים —
וידבר כו' בהעלותך כו' קרן עור פני משה נ' פי' —
ועתה ז'*) יגדל נא כו' כתרים לאותיות כו' א"א אף לרשעים
כו' דור דעה כו' לרחם עמו —
- אלו הן מעמדות כו' אדה"ר חלה כו' דורות שקודם
המבול כו' דוד —
- הוא ה' אומר בן ה' שנים כו' מקרא תלמוד משנה
חב"ד —
- יצו ה' אתך את הברכה כו' ברכה מעלראת"כ כו' ערום
ביראה —
- את ה' האמרת כו' רעש אותיות שער, ל"א' —
מי יתנך (ל"א) מענין ירידת יוסף למצרים'.

- (4) הוא דרוש דש"פ פרה תרכ"ט.
(5) הוא דרוש השיבנו ה' דשנה זו.
(6) בכת"י אחד רשום שהוא משנת תרל"ב.
(7) מכאן עד סד"ה וביום הבכורים הוא המשך הגודע בשם "והחרים — תרל"א" ונדפס בשם לקו"ת תורת שמואל ש"ב.
(7*) מצאתי הנחה מכ"ק אדמו"ר מהורשבנ"ע.
(8) כן מ"כ בד"ה בכ"ה בכסלו ובר"ה לך לך תרל"ג, אבל לא ראיתיו. ואולי הוא פליטת הקולמוס וצ"ל ל"ב, וכמוש"כ שם גופא אח"ז.
(9) כ"ה בד"ה להבין כו' כמראה הקשת תרל"א.

תרל"ב

יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת כו' ולא גזרו ביוהכ"פ של
 יובל כו' זוג חצוני זוג פנימי כו' יגמה"ר כו' בהמה
 רבה —
 שובה ישראל כו' כי חלק ה' כו' תהו ותקון כו' מובח — ש"ש.
 ולקחתם לכם כו' אתרוג ולולב דו"נ או לחיפך כו' אם הי'
 שבירה במל' כו' מהיטבאל כו' יפ"ת ויפ"מ כו' רחל
 ואסתר כו' שקר החזן כו' ז' הבלים — ליל ב' דחה"ס.
 ביום השמע"צ כו' לוחה"ר לוחות שניות כו' נשואות במקום
 רחוק —
 שלש פעמים בשנה כו' ראי' ביו"ט ולא בשבת כו' ר"ח משפטים.
 ושבת (י) —
 וישם את הכיור כו' ענין הכיור כו' אספה"מ אספשא"מ — מקודי.
 המניד מראשית (י) — ויקרא.
 ויט משה כו' לאיתנו כו' מים עזים כו' ענין קרי"ס ים ויבשה
 כו' ממוצע מל' כ"ע (י) — ד"פ — שש"פ.
 בזאת יבוא כו' משוח ומרובה בגדים (י) — אחרי.
 שערך כער העזים כו' ענין נט"י כו' בי"ע מחורו"מ כו'
 צפרנים (י) —
 אריב"ל כו' כמה גדולים נמוכי הרוח כו' ענין הקרבנות (י) — בהר.
 ונתתי שלום כו' תפלה ותורה (י) — בחוקותי.
 והי' מספר בנ"י כו' שדי הוי' כו' ועמדו רגליו (י) — במדבר.
 ויאמר כו' ועלית אתה כו' האבות ה"ה המרכבה (י) — עתה"ש.
 נשא כו' קומה זקופה כו' כובד ראש כו' בני מררי (י) — נשא.
 בהעלתך כו' קרן עור פני משה ג' פירושים (י) — בהעלתך.
 ועתה יגדל נא כו' נסוב"ת ותב"ס כו' כח אד' — שלח.
 כל מחלוקת כו' גזרו טומאה על אוירא כו' גלגול דור הפלגה — קרח.
 כי הנה יוצר הרים כו' ברכה ותפלה כו' מחור"ר כו' תורה
 ניתנה בא"ף כו' כל מצותיך צדק ב' פי' — חקת.

- (1) הוא דרוש דש"פ ראה תר"ל.
- (2) ג"א שהוא משנת תרל"א, עיי"ש.
- (3) הוא ד"פ הראשונים של ד"ה בוקצ' ים תרכ"ח.
- (4) הוא דרוש דש"פ אחרי תר"ל.
- (5) הענינים דד"ה והתקדשתם תר"ל בהרחב הביאור.
- (6) הוא ד"ה אריב"ל בו' כמה גדולים תרכ"ז בתוספת הסיום.
- (7) דרוש זה הוא חלק מד"ה בזהר זימנא חזא תרכ"ז.
- (8) דרוש זה נכלל בד"ה וידבר כו' ויצחם תרכ"ז ובד"ה והי' מספר תרכ"ח.
- (9) המשך למאמר שלפניו. וגם דרוש זה הוא חלק מד"ה הנ"ל בתוספת קצת.
- (10) לא ראיתי אלא הקיצור מד"ה זה.
- (11) הוא דרוש בהעלתך תרל"א.

קרוב ה' לכל קוראיו כו' ענין ריב"ז שאמר א"י כו' גורל
בנפש בעבודה —
להבין משנת"ל כו' אדם אדמה לעליון כו' יגמה"ר ע"ס ובי"ע
או ג' ראשי ראשין —
שמאלו תחת לראשי כו' בנ בג הא הא כו' תוכחה בדרך נסתר
כו' אכילה —
וידעת היום כו' ברישא חשוכא כו' לאור יום כו' מרירו
למיתקא —
ועתה ישראל מה כו' והי' אמונת כו' ב' פירושים כו' בע"מ
נבה"ע —
את ה' האמרת כו' ג' פי' כו' שתוף כו' השנחה פרטית כו' רעש
שער"י —
ומעתה צ"ל פי' הא' כו' פי' הב' כו' פי' הג' —
כי מי נח כו' ונהר יוצא כו' אתה הוא-הוי' לכרך כו' ממעל
לו כו' נחל איתן"י).

תרל"ג

ר"א יהיב פרוטה כו' צהר תעשה כו' יוהרא כו' תפלה וצדקה
כו' מט"ט חנוך —
ויאמר כו' לך כו' ענין שנוי מקום ושנוי השם כו' ברוך כבוד
ה' ממקומו.
עד שיפוח היום כו' אלך לי אל הר המור כו' בונה ע"י אדריכל
כו' שפתי חכמים כו' לא כן כו' הוי' אלפים.
ויצא יעקב כו' שבע בסגול בקמץ כו' משביעין אותו').
וילך ראובן כו' חנוך לנער כו' דודאים כו' ויתפרו — ט"פ — ויצא.
ויצב שב מזבח כו' קראו ליעקב אל כו' נשמות דאצילות כו'
מאן פני הארון.
ארשב"ח כו' כלי מחזיק ברכה כו' מאימתי בשלום כו' מ"ם
פתוחה סתומה.
בכ"ה בכסלו כו' הקשה בב"י כו' ז' וח' כו' ב' שילובים כו'
נרות המקדש שבת נ"ח כו' אם אוליאם חמה. כלי ריקן
מחזיק כו' תכלה רגל.
מצותה משתשקע כו'').
וינש כו' ענין הערכות כו' גליא ערבון על הנסתר').

(12) ראה לעיל תרל"א הערה 8.

(13) כאמר זה מצאתיו מועתק בין ד"ה ועתה ישראל וד"ה את ה' האמרת, אבל אין לי
ראי' אחרת בנוגע לזמנו ואפילו לא בנוגע למי אמרו.

(1) הוא דרוש דש"פ ויצא תר"ל בתוספת בתחלתו.

(2) עניני דרוש שלפניו, אבל באופן אחר קצת.

(3) נכלל בד"ה ויגש תרכ"ז, ונתבאר כאן בשנויים קלים.

ולא זכר כו' שבקש סבה כו' רועי צאן משא"כ יוסף כו'
הבעש"ט התפלל שיוכל להשיב בליל ש"ס כו' הדר.
אוסרי לגמל כו' חולם יודי"ן יתרים כו' מן העולם ועה"ע
ב' פי' —

באתי לגני כו' אני ישנה כו' יום ולילה ביהמ"ק ונלות.
וידבר כו' ויצוום כו' היום לעשותם כו' תהו ותקון כו' עולם
הפוך — ד"פ.

ופרעה הקריב כו' ויהי בשלח כו' שבה"כ כו' טעם הנלוי בחכ'
הכמוס בכתר' — ז"פ.
יפה שעה א' בתשומע"מ).

וידבר כו' אנכי כו' שמע ישראל כו' תורה ותפלה כו' אחד
כו' עלו במח'.

שלש רגלים תחוג כו' יו"ט בזמן התבואה כו' תקט"ו כו'
מהלכים כו' קדש ישראל.

שתי ידות לקרש כו' אותיות : ק, ר, ש, ד, ה.
ששה משמותם כו' טוב שם כו' אהרן ומשה כו' שמחת לבו
ביהמ"ק כו' חשן ואיפוד.

חייב אינש לבסומי כו' עמלק כו' עמל דקדושה כו' השם שלם.
וידבר כו' זאת חקת כו' עצי הוי' כו' מעשי' בחוג כו' טהרה —
ו"פ.

אדם כי יקריב כו' כמצות רצונך כו' קרבנות על השוגג. יקריב
ל' עתיד — ו"פ — ויקרא.

כמה מעלות טובות כו' ארך אפים כו' אליו ולא למדותיו כו'
שמע וישראל יוסף והשבטים — ו"פ.

כי ישאלך כו' ד' בנים ד"מ כו' שאלת בן חכם כו' ברישא
חשובא כו' מה העדות כו' עבדים היינו כו' חביב
אדם' — טז"פ. קיצורים.

כי ישאלך כו' ענין העדות כו' ברישא חשובא כו' היום גלותי.
כי במקלי עברתי כו' כי ב"מ שם כו' הנה בקרי"ס כו' מקל.
ויאמר כו' מחר חדש כו' פקדת הארץ' — ו"פ — שמיני, מ"ח.

ויאמר כו' מחר חדש — נרשם בקצור ארוך קצת'.

ולהבין בתום' ב' שורש ענין יחוד שמשא וסיהרא כו' אפשר
לשני מלכים כו' זו"נ הן ב' הפכים כו' ת"ת דאימא —
ד"פ — תזו"מ.

(4) ה"פ הראשונים הם רוב המאמר ויהי בשלח תרכ"ז.

(5) ענין בקצרה — חצי עמוד.

(6) נרשם על מאמר זה בגכתי"ק אדמו"ר מהרשני"ע „הועתק מן ספר שמות ויקרא
ב"ד ומספר תרס"ו יחד".

(7) הוא דרוש דש"פ במדבר תרל"א בהוספות.

(8) כן הוא בגכתי"ק. והוא קצור המאמר שלפניו.

רחב"ד אומר כל שיר"ח כו' כל שמעשיו כו' ב' המאורות
הגדולים תלמוד ומעשה כו' הוסיפה על המאורות כו'
מלאכים ונשמות כו' מה אנוש כו' יצירת האדם — ו"פ.
וספרתם לכם כו' ז' ברכות כו' משביעין אותו ובחדש הז' ג'
פי' כו' נשמה יתרה למ"ד מ"ם דצלם — ה"פ.
וכי תאמרו מה נאכל כו' מצות שביעית כו' אחותי רעיתי כו'
עוסק הצמיחה כו' מתינה לישה אפי' — ז"פ.
בחדש השלישי כו' האבות ומ"ת כו' אנוז כו' לאמר — ערב חה"ש.
ועשית ח"ש כו' משביעין אותו כו' ובשמו תשבע *).
ועשית ח"ש כו' ז' ברכות (10) — ו"פ —
נשא כו' כובר ראש כו' נשמה באפו כו' תפלה שמע — נשא.
אל מול פני המנורה כו' ג"ע ועולמות כו' איתן — בהעלתך.
ויהיו כו' מקושש עצים כו' מחרו"מ כו' רגום אותו באבנים.
להבין ההפרש שבין תורה למצות ע' בתניא פכ"ג כו' אברים
שאינם בטלים להרצון כו' האדם מרכבה כו' איהו וחיהו
כו' בשר גידים ועצמות — קרח.
ע"כ יאמרו המושלים כו' כל העונה איש"ר בכל כחו ג' פי'
כו' אותיות שבעצם הנפש כו' כל המאריך באחר כו'
ג' ידות — ז"פ — חקת.
מי מנה כו' לרוקע הארץ כו' רובע ב' פי' כו' ישראל יעקב —
ו"פ.
לרוקע הארץ כו' גם את העולם נתן בלכם כו' ד"י למעלה כו'
עפר מים כו' מספר וכלי מספר (11) — ה"פ — פנחס.
וידבר כו' כי ידור נדר כו' ענין הקרבנות כו' אחור וקדם.
לא תירא לביתה משלג כו' גדולה מילה שנכרתו כו' ב' בחי' על ברית מילה של
מילה בעבודה כו' פריעה — ג"פ — נכדו בן חתנו.
חגור חרבך כו' עה"ד תאנה היתה כו' ויתפרו כו' מילה
ציצית.
זכור ה' מה הי' לנו (12) — ו"פ.
זכור ה' מה כו' פנים ואחור כו' הבטה (13).
ואתחנן כו' משה פני חמה כו' ג"ע ותחה"מ כו' מלמעלמ"ט
מלמעלמ"ע כו' תורה ותפלה כו' תורתן אומנתן — ה"פ.
והי' עקב כו' ועברתם את ד"א כו' הוי' אלפים כו' מחלה לחם.
ראה אנכי נותן כו' איתן כו' הוי' שבנפש כו' איש"ר כו'
היום לעשותם — ד"פ —

(9) הענינים ד"ה וספרתם בשינוי קצת.

(10) הוא ד"ה וספרתם — בתוספת פרק וא"ו שהוא סיום ד"ה ועשית ח"ש שלפניו.
ואולי לא נאמר אלא דרוש ועשית ח"ש זה ולא אותו שלפניו.

(11) ביאור המאמר שלפ"ו.

(12) הוא דרוש דש"ס דברים תר"ל.

(13) דרוש קצר וכנראה לא נגמר.

שופטים כו' מעלת המשפט כו' יהיב פרוטה והדר מצלי כו' ראה.
ב"פ צדק — ג"פ.

אני לדודי ודודי לי כו' ניסן ותשרי כו' מעשה גדול כו' ענין
ק"ש כו' תלמוד גדול — ד"פ — תצא.

תחת אשר כו' מרוב כל כו' אין ערוך כו' תחז"מ — ה"פ — תבוא.
אר"א למה תוקעין כו' איל אחר כו' ויטע אשל כו' ונרגן
מפריד אלוף — ג"פ.

תרל"ד י'

תקעו בחדש כו' כבוד מל' כו' להודיע לבנה"א כו' ענין
עולם האצילות כו' א"ק כו' בכסה בה"א באל"ה י' —
ח"פ — ר"ה.

כי ביום הזה יכפר כו' שאלו לחכמה כו' בזאת יבוא בזכות
המילה כו' תשובה אנכי — ה"פ.

בורא ניב שפתים כו' סלח כו' כי חטאנו כו' תשובה רפואה
גרנר א' ולא כאכו"ש.

אנכי אנכי כו' למעני כו' מחיתי כעב כו' חולם מוחל.
ולקחתם לכם כו' ענין הנענוע כו' ד"מ גשמיים — ה"פ — ליל ב' דסוכות.
ושאבתם מים כו' ענין הנסכים כו' נסוך היין בחול ביו"ט
נסוך המים כו' רק ברמז — ה"פ.

הללו את ה' כו' מעשה בגוי א' כו' ירידת גשמים י' — שמע"צ.
תורה צוה כו' התקן עצמך ירושה ומתנה בתורה כו' טל ומטר
כו' זמירות י' — ה"פ — שמח"ת.
בראשית ברא כו' בורא קדושים י' —

צאינה וראינה כו' טעמי תורה כו' תורה וישראל חו"כ י' — חתונת בגו רז"א
ז"פ — נ"ע, חדש חשון.

מהרה ישמע כו' קול באשה כו' הקל קול כו' מפתחות
הפני' החיצוניות כו' עיי"ן תלוי' — ה"פ — חתונת בגו רז"א
נ"ע, חדש חשון.

איתא במדרש תהלים כו' קיימו מצות תפילין כו' כאלו יגיעים
בתורה — על בר מצוה של
בגו אימור רש"ב שליט"א י'.

(1) דרושי דפ' יתרו, צו, יתר הדרוש דחה"פ, בהו"ב לא יצאו לאור הכתיבה מתי
כ"ק שליט"א — כן נמצא רשום בביכעל כתי' הר"ש סופר.

(2) הוא ד"ה תקעו תרכ"ח בהוספות.

(3) הוא ד"ה במד"ר מעשה בגוי א' — שמח"ת תרכ"ח.

(4) עניני ד"ה ברוך תהי' תרכ"ח בהרחב הביאור קצת. כנראה בכתי"ק — לא נגמר
וראה לקמן ד"ה צאינה וראינה.

(5) הוא ד"ה בראשית תר"ל.

(6) הוא ד"ה תורה צוה בתוספת התחלה, פריז, והסיום.

(7) נולד כי חשון ומוזה י"ל זמן המאמר.

יפה שעה אחת כו' ג"ע ועולם ג' חלוקים כו' המוקש לי — חיי שרה.
 ויעתק משם כו' ג' בארות לכבדך נפשך מאדך — ג"פ — תולדות.
 והאבן הזאת כו' אל יתהלל חכם כו' חכ' בחוץ תרונה —
 ה"פ — ויצא.
 ביאור ע"פ ויעתק להבין כו' ענין הבארות כו' ענין חפירת
 הבאר כו' התהות יש מאין כו' יחוד או"א זו"ן — ג"פ — וישלח.
 ויוסף הורד כו' ששם עלו כו' ענין השם — ג"פ — וישב.
 מאי מברך אקב"ו כו' מצות דרבנן מ"ע ומל"ת ביחד —
 ד"פ — מקץ ש"ח.
 ויגש אליו כו' יוסף ויהודא תלמוד ומעשה כו' לע"ל מעשה
 גדול — ד"פ — ויגש.
 ויחי יעקב כו' דעת ר"ה ורי"צ בזהר כו' עה"ד תאנה היתה
 כו' ארץ החיים (ד"פ) — ויחי.
 מי שם פה כו' פי' השם הקב"ה כו' קדש קדוש כו' מל' פה —
 ג"פ — שמות.
 וארא כו' הוי' שדי אלקים — וארא.
 החדש הזה כו' לאתקנא רזא דשמי' כו' ענין השבת כו' לקנות
 לו שם כו' להתחיל את התורה — ד"פ — בא.
 כד הוינא זוטרא לגברא כו' הלל בחה"פ ובחה"ס כו' מעלת
 הקטן — ג"פ — בשלח.
 וידבר כו' אנכי (י) — וידבר.
 זה יתנו כו' על כל דבר פשע על שור כו' מחצית השקל בנה"ב משפטים.
 בנה"א — פ' שקלים.
 וזאת התרומה כו' הכניסה י"ג כו' ענין הרחמים — תרומה.
 זכור כו' עמלס כו' ענין הדרך כו' קו"ח, צנור — תצוה.
 פ' זכור. פסל לך כו' ל"ר ולחה"א — פ' זכור.
 ויקהל משה כו' יקהיל שלמה כו' עלו שבטים כו' עקודים כו'
 נגש אל הערפל — ויק"פ.
 וסמך ידו כו' בשתי ידיו בכל כחו — ויקרא.
 אני ישנה ולבי ער כו' נשגב שמו כו' אהב"ת כו' גלות מצרים
 ויצי"מ כו' ספה"ע כו' ארי' כו' התלבשות כו' משבחר
 הקב"ה כו' יב"צ כו' צבי כו' דלוג (כא' סעיפים). ולא
 נגמר) — חנה"פ.
 יודא ב"ת כו' הוי עז כנמר כו' על כל דבר פשע כו' צבי לצדיק
 כו' צדיקים ובע"ת — חה"פ.
 השמים כסאי כו' הקב"ה אין ראשית לראשיתו —

(8) חצי מאמר זה הוא ד"ה תגור חרבך תרל"ג.

(9) נזכר בד"ה ענין חביבין ישראל קרח תרל"ד פ"ב. וראה לעיל הערה א.

כה"ג משמש בשמונה כו' בנדים פשתן מצנפת ואבנט כו'
 בגדי זהב רק בכה"ג כו' אסה"מ ואסשא"מ — אחו"ק.
 כשמן הטוב לבושים מצות כו' כבס ביין לבושו כו' רזא דרזין
 כו' ברד דוד — אמור.
 להבין מה שבמספר שבטי ישראל כו' משה אהרן וגם הנשיאים
 כו' מצות הקריאה בתורה וכאו"א בפ"ע — ד"פ — במדבר.
 בשעה שהקדימו כו' ב' שבתות ושבת דלע"ל כו' ג"ע ותחה"מ
 כו' הקדמת נעשה — חנה"ש.
 מומור שיר ליום השבת.
 קרוב ה' לכל קוראיו כו' ז' הכלים נ' פי' כו' אמת מארץ"י — נשא.
 בהעלותך"י — יא"פ — בהעלותך.
 ואולם חי אני כו' ענין השבועה כו' מחו"ד למעלה כו' מח'
 דאנא אמלך כו' שרפים ואופנים (סעיף : א—ה) — שלח.
 ובזה יובן ענין חביבין ישראל לפני כו' ישראל ואופנים כו'
 דירה בתחתונים כו' אוכם דכתר כו' צפור המדברת"י — קרח.
 (וא"ו—טז) —
 והי' שארית יעקב כו' תתן אמת ליעקב כו' נחלה בלי מצרים
 כו' ענין השבועה — חו"ב.
 מי יתן טהור מטמא כו' תשובת כלב להמרגלים כו' ואולם
 חי אני — פנחס.
 ומעתה כו' בשכמל"ו כו' אמן כו' כ"מ שנאמר לי כו' ד"א של
 הלכה כו' תורה דבריה כו' מתנה ירושה — מו"מ.
 היתה כאלמנה כו' חרפה כו' מנה, אלם כו' ב' מנות"י — דברים.
 ואתחנן כו' מצות כו' ראשון לציון כו' ארץ שמלך — ואתחנן.
 והי' עקב כו' אפריון עשה כו' גוון לבן לבנון — ד"פ — עקב.
 כי בועליך עושיך כו' ג' פי' כפוף פשוט כו' כלי ריקן
 (סעיף : א—ד) — תצא.
 אני לדודי ודודי לי כו' ישראל לי ראש כו' ישראל ומלאכים
 מחו"ד (ה—ח) — תבא.
 תקעו בחרש כו' עבודה דכל השנה, דר"ה כשאכשיר דרי,
 כשלא אכשיר כו' ג"פ בכך, ד"פ בכך, ובכך (ט—יד) — נצו"י.

תרל"ה

יו"ט שר"ה שח"ל בשבת כו' תס"ש להמשיך אל"ף כו' ראשית
 חסר מלא, ראשון כו' במקדש — ר"ה.
 וירא והנה איל — ממעל לעצים כו' מעשה גדול ב' טעמים
 כו' אשל — ר"ה.

(10) הוא ד"ה וראיתי אני תר"ל בחוספת התחלה וסיום.

(11) הוא ד"ה בהעלתך תר"ל, אלא שנחלק לפרקים.

(12) כגראה היתה התחלת דרוש זה : להאופנים וחיה"ק.

(13) הענינים דד"ה זכור ה' תר"ל באוסן אחר קצת.

מי אל כמוך כו' כי עמך הסליחה למען תורא כמה פי', משל
מארה"ז כו' עיקר חטא וצווי על היראה כו' עבד כו'
הסליחה מהכתר דרך החכ' — י"פ — ש"ש.
העושה סוכתו תחת האילן כו' אילן כו' שחורה אני כו'
שלמה כו' עד עשרים כו'.
י' ולא י"א כו' קטרת כו' להצילך — ה"פ — חה"ס.
וקבל היהודים (י) — פורים קטן.
אדם כי יהי בעור כו' אדם איש כו' ומותר האדם, אין, הבל — תוריע.
ולחבין כו' ענין הרוח כו' הנורא ליעקב כו' צפור המדברת
כו' ענין התפלה — מצורע, שה"ג.
ועוי"ל כו' שהאדם מתפלל כו' הקב"ה מצלי כו' האדם כללי
כו' האדם ומלאכים — שחוהמ"פ.
דרשו ד' ועוזו כו' שם כבוד מל' כו' א"י כו' זכרו כו' פיהו — קדושים.
רפאני ה' וארפא כו' ואף גם זאת כו' מ"ח — ר"פ — בחוקותי.
ויקח אלי' כו' וירפא את מזבח כו' באבנים ב' בחי' כו'
הושיעני ואושע — במדבר.
ועשית חג שבועות כו' ולא נדבת לבך כו' יר"ת יר"ע חרדה
כו' ח"י כו' כתר חציו לז"א חציו למל' — חה"ש.
שאו מרום עיניכם כו' יש אחד ואין שני כו' מה שמו ומה שם
בנו כו' ז"א בעתיקא אחיד — ואתחנן.
כי על כל כבוד חופה כו' כבוד חופה מקיף הקרוב הרחוק (י) — חתונת בנו
מהורש"ב — ש"ק ח"י אלול.
אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול וס"ת בנימט' מ"ם (י) —

תרל"ז

שופר של ר"ה של יעל כו' עשי"ת להחזיר פב"ב כו' קרי"ם
ור"ה כו' זכרונות — ר"ה.
יוהכ"פ אסור באכו"ש כו' שבת ויהכ"פ תענוג המורכב, הפשוט
כו' שעיר לעזאזל כו' כבישה, כביסה — מחרת יוהכ"פ.
ושאבתם מים כו' נסוך המים בלא מדה משא"כ נסוך היין
כו' חו"ב — חה"ס.
ביום חשמיני שלח כו' דבקו שערים כו' ארון כו' חו"כ ארוסין
ונשואין בתורה — שמע"צ.
והענין כו' אור מים רקיע כו' המחליף פרה בחמור כו' אמ"ר
בא"א בע"י — שמח"ת.
ולחבין ענין ארוסין ונשואין בתורה כו' גל עיני כו' איתן — בראשית.
ובכ"ז יובן מה שנק' הארון כו' ארונו של יוסף כו' ח"י,
כ"ד — נח.

(1) נזכר, ומובא קיצור תוכנו בשיחת ש"ס פנחס ש"ת.

(2) נזכר בשיחת כ כסלו תרצ"ג.

ואעשך לגוי גדול כו' האבות ה"ה המרכבה כו' הוי' שבנפש — לך.	מים רבים ⁽¹⁾ — (פרס : א—ד ⁽²⁾) —
וירא.	ועדיין כו' וירח ה' את ריח — (ה—ו) —
חיי שרה.	וענין בחי' ה' עילאה דשם הוי' בנפש — (ז—יג) —
תולדות.	ועפי"ז כו' שמע ישראל הוא יחו"ע — (יד—יח) —
ויצא.	והנה כו' דאיהו וגרמוהי חר — (יט—כב) —
יו"ד כסלו.	והנה מכאן תשובת המינים — (כג—כח) —
וישלח.	והנה כל משנת"ל בענין יחוד האלקי — (כט—לב) —
י"ט כסלו.	ולחבין כו' שיש בחי' אוא"ם במדת מל' — (לג—לו) —
וישב.	וזהו ג"כ שרש ענין העוה"ב — (לז—מ) —
ערב חנוכה.	וענין בחי' וא"ו דשם — (מא—מה) —
מסע.	ולחבין למה היו ז' נרות — (מו—נו"ו) —
ליל ה' רחנוכה.	והתפארת הו"ע לאסתכלא — (נא—נה) —
ויגש.	והנה כו' ענין שם הוי' שבנפש — (נו—סמ"ך) —
ויחי.	ולחיות כי אהבה זו — (סא—סג) —
על ברית מילה.	וביאור ענין שלהבת י"ה — (סד—ע) —
שמות.	ועפ"ז יובן ענין רשפי' רשפי' אש — (עא—עה) —
וארא.	ולחבין ענין איך ע"י מים רבים — (עו—פ) —
בא.	ולחבין ענין בחי' מלחמה ומנוחה — (פא—פה) —
בשלח.	ועפ"ז יובן זכור את יום — (פו—צב) —
יתרו.	וזהו דכתי' ועבדתם את ד"א — (צג—צז) —
משפטים.	והנה כמו שהצמיחה — (צח—קג) —
שבת ר"ח אדר.	והנה בכדי שתוציא הארץ — (קד—קטו) —
תצוה.	והנה כו' שרש האופנים — (קטז—קך) —
תשא.	והנה רוב הברכות — (קכא—קכה) —
ויקהל.	והנה כדי להיות הצמיחה ⁽³⁾ — (קכו—קל) —
ויקרא.	ולחבין כו' אשה לא תלוש — (קלא—קלח) —
פסח.	והנה כו' מצה זו — (קלט—קמ) —
שש"פ.	ולחבין ענין קרי"ם — (קמא—קמו) —
אחרון ש"פ.	והנה כתיב כימי צאתך — (קמו—קנד) —
אחרון ש"פ.	וזהו כו' מזמור שיר ליוה"ש — (קנה—קס) —
שמיני.	והנה בילקוט כו' למשבית מוסיקים — (קסא—קסד) —
תזריע.	והנה כו' שהמבול הי' לטהר — (קסה—קע) —
אחרי.	אך כו' אם בחוקותי — (קעא—קעד) —
אמור.	ועדיין כו' טל תורה — (קעה—קפב) —
בהר.	ולחבין כו' אם אין חכמה — (קפג—קפו) —
במדבר.	והנה כו' אורייתא היכלא עילאה — (קפז—קצ) —
נשא.	

(1) מכאן ועד סדיה "והנה בבחי' המקיפים" הוא המשך הנודע בשם "מים רבים" — תרלי"ז ונדפס בשם : לקו"ת תורת שמואל ש"ג.

(2) באיזה כתיי מאמר זה כולל רק ג' סעיפים הראשונים.

(3) התחלתו: איך אשה לא תלוש (מבוא למוקח עורים אות יא).

בהעלותן	והנה ענין היראה — (קצא—קצג) —
שלח.	והנה כל אדם — (קצד—קצט) —
קרח.	והנה בבחי' המקיפים — (ר—רב) —
כה כו' אם לא בריתי כו' ימים ולילה בתורה, בישראל,	למעלה —
חה"ש.	ושננתם לבניך כו' ענין הק"ש כו' לשם יחוד קובחו"ש כו'
ראה.	מעשה גדול —
כי נר מצוה כו' שר ועבד כו' תלמוד או מעשה גדול כו' ויתר	כו' ולא ויתר —
שופטים.	ולחבין בתוס' כו' תומ"צ כו' תושב"כ ושבע"פ כו' מרדע,
תצא.	מלמד, דרבן —

תרל"ז

נח.	אלה תולדות נח ¹ — ויצוים ² .
משפטים.	מחצית השקל איתא ברע"מ כו' וא"ו הוא קול כו' גל עיני
תשא.	כו' חו"ב נק' מוחין ³ —
פורים.	יירד לתוכו טל כו' בעל קרי וטומאת מת ⁴ —
חה"פ.	יביאו לבוש מלכות כו' ואוהב את יעקב ⁵ —
	וככה תאכלו אותו ⁶ — (פרק : א—ג) —
	והנה כו' מתניכם חגורים — (ד—ה) —
	ולחבין כו' הלימוד שבנ"ע — (וא"ו—ח) —
	ומעתה כו' יפה שעה אחת — (ט—י"ד) —
	והנה כו' חמשים שערי בינה — (יא—יג) —
	והנה כו' נח"ר לפני שאמרתי ונ"ר — (יד—טז) —
	ועדיין כו' ושם נעשה לפניך כמצות רצונך — (יז—יט) —
	ולחבין כו' שלימות המעשה יהי' לימוהמ"ש — (כ—כב) —
	ומעתה כו' כתיב והתחכמה מאין תמצא — (כג—כה) —
בהו"ב.	וידבר כו' אנכי — (כו—כז) —
א' דחה"ש.	וביאור ענין יחוד קוב"ה ושכינתו ⁷ — (כח—כט) —
ב' דחה"ש.	ולחבין כו' בחכ' מאיר בקירוב מקום כו' מקום למעלה — עש"ס נשא,
קודם מנחה.	(ל—לב) —
נשא קודם מנחת	ויובן כו' ההפרש שבין בחי' חכ' לבינה — (לג—לה) —

1) נזכר במאמרים ולא דאיתיו.

2) נזכר בהנחת אדמו"ר מהורש"ב וארא. לא ראיתי.

3) ראיתי רק ראשי פרקים הנחת אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

4) מכאן ועד סר"ה והנה כמו כו' והי' אור הלבנה (שמות תרל"ח) הוא המשך הנודע בשם "וככה — תרל"ז" ונדפס בשם : לקו"ת תורת שמואל שער ד'. אחר כל טרק שבהמשך זה בא קיצור.

5) לאחר הדפסת המשך זה, בדרתי התחלות המאמרים שנאמרו אחר ד"ה וככה, והם כמו שנסמנו כאן, אבל עדיין לא יכולתי לברר מתי נאמרו.

ועפ"ז יובן שרש ענין השבת — (לז—לח) — בהעלתך.
 ויובן כו' כתיב ומעין מבית ה' — (לט—מא) — שלח.
 ולהבין כו' והשקה גם את נחל השטים — (מב—מג) — קרח.
 והי' שארית יעקב — (מד—מו) — חז"ב.
 כה אמר ה' זכרתי לך — (מז—מח) — פנחס.
 ובכ"ז יובן ענין מ"ש והשקה את נחל — (מט—נא) — מטו"מ.
 ועפ"ז כו' קול ברמה נשמע — (נב—נד) — דברים.
 והנה כו' ענין אכילת מצה בפסח — (נה—נו) — ואתחנן.
 ויובן כו' אינו דומה שמיעה לראי' — (נז—נט) — עקב.
 והנה מעלת זיו תורתו ועבודתו — (ס—סב) — ראה.
 והנה אלי' כו' וירפא את מזבח ה' — (סג—סה) — שופטים.
 ולהבין כו' ג"ש ראשונות הקב"ה יושב — (סו—סח) — תצא.
 ועפ"ז כו' שע"י התורה נמשך רפואה — (סט—עא) — כי תבוא.
 ועפ"ז כו' מל' זכרונות שופרות — (עב—עה) — נצבים.
 ארשב"ג נאום הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה * — ש"ס סליחות.

תרל"ח

ואמנם עדיין צ"ל ענין עולם האצילות — (עז—עח) — ר"ה.
 והנה בחי' התהוות הבריאה כו' הוא מבחי' הדבור —
 (עט—פ) — ב' דר"ה.
 והנה ע"י בחי' ביטול היש — (פא—פג) — ש"ש.
 והנה ע"י בחי' הצעקה פנימית — (פרק פר) — שמע"צ י.
 ואמנם כו' בחי' הדעת — (פה—פו) — שמח"ת.
 ועפ"ז כו' ד' מינים שבלולב — (פז—צג) — בראשית.
 ולהבין כו' בענין האתרוג — (צד—צו) — נח.
 ומעתה יובן ענין שמחת ביה"ש — (צז—צח) — לך לך.
 ועדיין כו' חסידים ואנשי מעשה — (צט—קג) — ב' דסוכות.
 והנה כו' וענין חותם זה — (קד—קז) —
 ועפ"ז יובן ענין מ"ש ונעליכם כרגליכם — (קח—קי) — ויצא.
 ולהבין כו' היום גלותי — (קיא—קטו) —
 ומעתה יובן ענין ומסלכם כידכם — (קטז—קיח) — וישלח.
 אך כו' בכאו"א מישראל יש ב' נפשות — (פרק קיט) — יט בסלו.
 ואמנם עדיין צ"ל מ"ש מטה עוזך — (קכ—קכד) — וישב, חנוכה.
 אך עדיין צ"ל למה צריכים לבחי' האין שהוא הממוצע —
 (קכה—קכו) — מקץ, חנוכה.
 והנה כו' מטה משה, דלע"ל, דיעקב — (קכז—קכח) — ויגש.
 ובכ"ז יובן מ"ש ואכלתם אותו בחפזון — (קכט—קלא) — ויחי.

6 נזכר במבוא לפוקח עורים ס"א.

1 דרוש דחה"ס נסדר, ע"י אדמו"ר מהרשנ"ע, לקמן פצ"ט.

והנה כו' והי' אור הלכנה — (קלב—קלה) — שמות.
 וידבר כו' ויצוום כו' מספר למעלה כו' שיטות אם אצילות
 הוא בלי מספר² — (פרס : א³—ג).
 גדול אדוננו כו' שיעור קומה כו' ב' בחי' במל' כו' נעל —
 (ד—וא"ו).
 אז ישיר כו' לתבונתו אין מספר כו' עש"ן כו' ב' בחי' שדי —
 (ז—יו"ד).
 ועמדו רגליו כו' אותיות כו' בגלגלתא יתבין עלמין — (יא—ג).
 אם כסף תלוה כו' טוב לשמים ולבריות אוכל פירות והקרן
 קיימת⁴ — (פרס : א³—ג).
 על ג' העולם עומד כו' אופן היתר עיסקא כו' ענין הקרבן
 כו' אש כו' ג' עטרות — (ד—ח).
 גומל נפשו איש חסר כו' בתפלה ב' פי' כו' כנגד תמידיו,
 סמורת — (ט—יא).
 טוב איש חונן כו' כי אמרתי עולם ב' פי' כו' קנין משיכה,
 כסף — (יב—יג).
 מלוה ה' חונן דל' כו' את העני עמך — (פרס יד).
 כי תשא כו' ענין המספר כו' ג' בחי' בכוכבים כו' שם
 ושמן — (פרס : א³—ג).
 מונה מספר כו' ענין השם כו' ספר ד' שרשים כו' נויל
 ואותיות — (ד—וא"ו).
 שאו מרום עיניכם כו' נפלאותיך ומח' כו' עצמו מספר כו'
 מרוב אונים כו' תיקונין לבושיין — (ז—יא).
 והי' מספר בנ"י כו' כל שדרכו את שדרכו — (פרס יב).
 כל העובר כו' ונתנו איש כופר כו' ברכה בדבר הסמוי —
 (יג—טו).
 חייב⁵ אדם לברך ק' ברכות — (פרס : א³—ג).
 ולהבין כו' ברוך ה' אלפי ישראל — (ד—ח).
 להבין ענין אכילת מצה⁶ כו' אך מה שיש — (וא"ו—ח).
 ביום ההוא יהי' כו' וסדר ההמשכה — (פרס ט).
 אז ישיר כו' ומעתה יובן משנת"ל (יוד—יא).

(2) בהמשך זה מתבארים עניני ד"ה וידבר כו' ויצוום תרכ"ז וד"ה והי' מספר בניי
 תרכ"ט — בהרחבה.

(3) אחר כל פרק שבהמשך זה בא קיצור.

(4) בהמשך זה באו עניני ד"ה אם כסף תלוה תרכ"ז ותרכ"ט — בכיאר רחב.

(5) מכאן ועד סד"ה הי' ר"מ אומר הוא המשך הנודע בשם "חייב אדם לברך — תרל"ח"
 ונדפס בשם : לקו"ת תורת שמואל ש"ה. ובו מתבארים בארוכה עניני ד"ה להבין ענין הברכות
 שבתו"א ובלקו"ת לג"פ (לקו"ת תורת שמואל ש"א).

(6) זו היא התחלת המאמר בעת שנאמר, כפי שמצאתי ברשימת הר"ש סופר.
 וכן הובאו, במפתח זה, התחלות כאלו גם בשאר המאמרים, במקום שיכולתי לברר. וראה ע"ד
 כ"ז בפתח דבר ללקוטי תורה — תורת שמואל, שער שני.

אר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום כו' והנה בענין מיכאל — (פרק יב).

ושמרתם את חוקותי כו' ואח"כ מלך העולם — (יג—טו).

ומעתה כו' כל הנהנה מעוה"ז בלא ברכה — (טז—יז).

מקום שאמרו להאריך כו' ועפי"ז יובן — (יח—יט).

היושבת בננים כו' וענין התהות מותר — (כ—כב).

וז"ש דהע"ה נל עיני ואביטה — (כג—כה).

וזהו דכתיב אם בחוקותי תלכו — (כו—כח).

כי ממך הכל כו' ואמנם עדיין צ"ל לפי משנת"ל — (כט—ל).

בשחר מברך שתים כו' ועוד אפ"ל — (לא—לב).

נדול העונה אמן כו' ולבאר הענין קצת — (לג—לד).

שלח לך אנשים כו' ועתה נבוא — (לה—לו).

פי' פתחה כו' והנה ברכת יוצר האדם — (לז—לח).

צור תעודה כו' וביאור ענין שצ"ל חותם — (פרק טז).

הי' רמ"א חייב אדם לברך כו' ועתה יש להבין — (מס—מב).

ואשא אתכם על כנפי נשרים כו' אלפי שנאן ג' פי' כו' השמים

כסאי כו' דבר מתוך דבר *).

ומקנה רב כו' מרגלים כו' והארץ הרום רגלי כו' ג"פ ארץ,

היכל —

מו"מ.

נדול יהי' כבוד כו' אי זה בית כו' חצר כו' מאדך — שבת חזון.

על חומותיך ירושלים כו' ואת כל אלה ידי כו' אל עני * — ואתחנן.

ישמח משה במתנת כו' שמע שם עי"ן כו' אלה אורות * — עקב.

בנים אתם כו' עלית נה"י כו' תחום שבת כו' צדקה תרומם

גוי * —

ראה.

אני לדודי ודודי לי כו' שו"א כו' ראי' — שופטים.

פי' פתחה כו' וידבר ה' כו' ישיבה כסא — תבוא.

להבין ענין הנוסח כו' באש הצתה כו' אש דלעו"ז, סוף קיץ

דקדושה — תרל"ח * (?) .

כי המצוה הזאת כו' האדם בחי' כללית כו' האדם והמצות

כו' פגם העבירות " — ב"פ.

7) מסופקני קצת אם פליח מקומו בדרוש זה או בד"ה צור תעודה.

8) מכאן ועד סד"ה פי' פתחה וד"ה מה יפו פעמיך ובראשית תרל"ס נתבארו הענינים

דד"ה השמים כסאי וביאוריו (שבתו"א ולקו"ת לג"פ) בהרחב הביאור.

9) בסוף מאמר זה בא קיצור.

10) מצאתי רשום ע"ד דרוש זה "מיוסד על השי' רי"ל (השרפה רחמנא יצילנו ?) שהי'

בסוף קיץ תרל"ח ה"י. ולא נאמר כלל. אח"כ נאמר במוש"ק. אחר ההצלה מהלאמפ שנפל.

ואיזה ש"ק נצרך לשאול מרמז"ז או רד"צ שהי' ש"ק הנ"ל.

11) מכאן ועד סד"ה שהמ"מ תרל"ס הוא ד"ה להבין כו' כי המצוה תרכ"ז בתוספת

קצת.

תרל"ט

- אנכי אנכי כו' תקון פגם העבירות כו' ב' בחי' במקוה — ר"ה.
 וכל מאמינים שהוא שופט צדק כו' מ"ה וב"ן — ר"ה.
 שה"מ ממעמקים כו' נפלאות רחוקה עת"י א"א כו' בפ"ך
 ובלבבך לעשותו — ש"ש.
 מה יפו פעמ"ך (שלש רגלים) כו' הדום רגלי כו' מרגלים (') — מיו"ט הראשון
 של חג.
 בראשית כו' מעלת אתכפא כו' הדום רגלי כו' מרגלים כו'
 תהו ותקון (') — ב' קיצורים — בראשית.
 והי' ברכה כו' בחי' חסד דאברהם כו' פי' מגן כו' תהו ותקון
 מעלתם זע"ז כו' מגן דמצות מעשיות (') — פ"ך.
 כרמי כו' האלף פ"ך שלמה כו' מליץ אחד מני אלף כו' ענין
 ההבדלות כו' מילה והבדילה הפרוכת (') — וירא.
 ואמנם כו' שלמה זה חול כו' קדש ישראל כו' יאשמו כו'
 חומש מלבר או מלגו כו' לבונה זכה כו' חולין עטה"ס
 כו' נ' מיני ימים דס"נ דמט"ט דאצי' — חיי שרה.
 ולהבין כו' ג' בחי' ימים כו' ענין המלאכה (').
 ראה ריה כו' רישא דעשו בעטפוי' דיצחק כו' יו"ד י"א כו'
 טעם בריאת הקליפות כו' ברכות עשו כו' ריה — תולדות.
 ויירא ויאמר מה נורא כו' חולין עטה"ס כו' אתר חול' הדיוט — ויצא.
 אתה אחד ושמך כו' שהעלו אבק כו' אחד יחיד כו' מלחמת
 הקליפות (*) — וישלח.
 מי כד' כו' המגביהי כו' אלה תולדות יעקב כו' ז' ח' כו' ד"ס
 כו' טוב לי תורת פיך כו' סוחר כנען — וישב.
 עברו את ה' בשמחה כו' צ"ל עבודה בשמחה גם תשובה
 בשמחה (***) — וישב.
 אריב"ל כו' ש"י עולמות כו' טוב לי תורת כו' יפה כח הבן
 מכח האב כו' נתיב הל"ב כו' בדומה לו — ויגש.
 ואהבת כו' חופה (ואח"כ) קדושין כו' צדיקים ובעלי תשובה.
 צאינה וראינה כו' חתונתו זו מ"ת כו' נתיב הל"ב כו' חופה
 (ואח"כ) וקדושין (').

- (1) ראה הערה 8 ברשימת תרל"ח. חציו השני של דרוש זה לא נאמר במוצו"ס ובכלל בד"ה בראשית שלאחריו.
- (2) מבאר עניני דרוש אנכי מגן לך (שבתו"א ולקו"ת לג"פ).
- (3) בדרוש זה ושלאחריו ובד"ה ויירא ויאמר נתבארו עניני ד"ה ולא יקרא עוד וביאורו (שבתו"א ולקו"ת לג"פ).
- (4) בהעתקת דרוש זה שראיתי לא נגמר.
- (*) ראה שיתח כ כסלו תרצ"ג אות יג. ושם נזכר גם דרוש כמים הפנים.
- (**) נזכר בקונטרס תורת החסידות סכ"ח.
- (5) עניני דרוש שלפ"ז בתוספת ההתחלה ובשנוי קצת. ואולי לא נאמר אלא ד"ה ואהבת (כיון שעליו רשום הזמן).

טעמה כו' לא יכבה בלילה נרה כו' ה' אלקינו ה' כו' עשה
 רצונו כו' כרי כו' ⁽¹⁾.
 שמע ישראל כו' טעמה כו' לא יכבה בלילה נרה ⁽²⁾ — וארא.
 דרש ר"ש תרי"ג מצות כו' אחת שאלתי כו' יפה שיחתן כו'
 יחוד מ"ה וב"ן — בשלח.
 ואל משה אמר עלה כו' יתרון לחכמה מן הסכלות כו' וישב
 שלמה על כסא ה' כו' שית ושביעאה עליהו — משפטים.
 חייב אינש לבסומי כו' שינה — פורים.
 קיימו וקבלו כו' חמשים אמה כו' עד דלא ידעי — פורים.
 שמח תשמח כו' כנס"י נק' חתן, כלל כו' כשמחך כו' מקדם.
 כל הנהנה כו' ה' קולות כו' נשמות ומלאכים כו' קול ה'
 על המים.
 להבין כו' ע"י תופה וקרושין כו' ברומה לו ⁽³⁾.
 וידבר כו' זאת חקת כו' חקת ג' פו' ⁽⁴⁾ — תשא, פ"פ.
 החדש הזה כו' שמחה ש"מ כו' צבי כו' ניסן, תשרי — ויק"פ, פה"ח.
 ששים המה מלכות כו' ושמי הוי' לא נודעתי כו' הוי' דלעילא
 דלתתא כו' האבות ומ"ת — ויקרא.
 אך הנה כו' זית רענן יפה כו' דור הפלגה כו' טנת"א כו'
 בכי' דלע"ל — צו.
 וככה תאכלו כו' יצי"מ וגאולה דלע"ל ד' הפרשים כו'
 מתניכם חגורים — יד"פ. ז' קיצורים ⁽⁵⁾.
 וככה תאכלו כו' ה' הפרשים בין יצי"מ ולע"ל כו' נהר כבר
 כו' שאול ודוד כו' חפזון כו' גאולת חמו"ע.
 אז ישיר כו' על ג"ד העולם עומד כו' שירת המל' ⁽⁶⁾.
 והמשכילים יזהירו כו' קמיפלגני במתיבתא דרקייע כו' הדן
 דין אמת לאמיתו
 הללו' כו' במרומים כו' וירם קרן ⁽⁷⁾ — תזו"מ.
 מזמור לתודה כו' ד"ע ד"ת ל' טבע מחלוקת בין המחקרים
 כו' ענין הנס — אחו"ק.
 ומעתה כו' הריעו לך' כל הארץ כו' או"א דא"ח כו' דעו כי
 כו' דעת ג' פי' — בהב"ח.
 עבדו את ד' בשמחה כו' פסוד"ן ליום כו' המאריך באחר.

- (6) ראה עיני דרוש זה בהרחב הביאור בד"ה טעמה כי טוב — תש"ה.
 (7) הוא דרוש שלפ"ז בתוספת ההתחלה. ואולי לא נאמר אלא אחד מהם.
 (8) הענינים דד"ה ואהבת וד"ה צאור באופן אחר קצת.
 (9) הוא ד"ה וידבר כו' זאת חקת — תרכ"ט.
 (10) אולי הוא — ע"פ הסגנון — דרוש מהצ"צ. הפרקים ח'—י"ד לא מצאתי. כן לא
 ראיתי קצורים אלא לז"פ הראשונים.
 (11) הוא ד"ה וישרנה הפרות תרכ"ו ותרכ"ל בשנויים קלים.
 (12) הוא ד"ה הללו' כו' במרומים תרכ"ז וד"ה אר"י יהא חלקי תרכ"ט בשנויים קלים.

מי זאת הנשקפה כו' הרגלים כו' ענין המן כו' ב' בחי' הילוך
 בחול, בשבת — (פרק: א—ד) — במרבר.
 אך כו' למען אנחנו כו' זמן סדר זמנים ולמעלה מהנ"ל בשני
 דרכים כו' דבר יום ביומו לכד ביום וא"ו כו' ענין
 הדגלים — (ה—י) — נשא.
 צאינה וראינה כו' ג' עטרות כו' על ג"ד העולם כו' רוקע
 הארץ כו' מלח, מים חיים כו' עטרה דלע"ל — ז"פ — חה"ש.
 וידבר כו' בהעלותך כו' זה כה כו' אהרן אברהם מלמעלמ"ט
 מלמלמ"ע — (פרק: א—ה) — בהעלותך.
 ולהבין כו' ראי' שמיעה כו' התחלת יחוד העליון כו' תקון
 חצות כו' גביעים, כפתורים, פרחים — (וא"ו¹³ — יו"ד).
 ובראשי חדשיכם כו' עולות וחטאות כו' אין לך עשב כו' כהן,
 חלב ודם¹⁴ — (פרק: א—ג) — קרח, ר"ח תמוז.
 ומעתה כו' חטאת ג' פי' כו' ב' המאה"ג הוי' אלקים כו'
 כבשים ועזים — (ד—וא"ו) — חקת.
 לא הביט און כו' עלו במח' כו' תאיר פניו כו' שבת פנים
 חרשות — (פרק: א—ג) — בלק.
 ואחור כו' אחרי ד"א תלכו כו' תפלה ותורה אחור ופנים,
 יעקב ישראל — (ד—וא"ו).
 וידבר כו' ידור נדר כו' שרש היתר ואיסור¹⁵ — (פרק:
 א—ג) — מטו"מ.
 אמנם הנה כל ענין הנדרים — (ד—וא"ו) — דברים.
 ואתחנן כו' ברכות המצות כו' אני ראשון כו' מצות וארץ
 כו' אי לך ארץ¹⁶ — ג"פ. קיצורים — ואתחנן.
 ושננתם כו' תלמוד או מעשה גדול כו' ושננתם ב' פי' כו'
 ויתר ולא ויתר כו' ודברת ובקומך כו' שינה כו' לע"ל
 מעשה גדול כו' גדול תלמוד¹⁷ — יב"פ. קיצורים — עקב.
 ולא אבה כו' ג"פ ד"א כו' בלעם בלא עם כו' שם הוי' שבנפש
 כו' ויהפוך.
 את ה' האמרת כו' ג' פי'¹⁸ — תבוא.
 קומי אורי כי בא אורך¹⁹ — תבוא.
 ומעתה צ"ל פי' הא' — נצו"י.
 ארע"ס אשריכם ישראל כו' מקוה ב' פי' כו' מבול כו' יתמו
 ושם ימותו כו' ויהי שם עם ה'.

(13) אחר כל פרק בא קיצור.
 (14) נכלל בדי"ה שה תמים תרכ"ט. נתוספו הקיצורים והחלוקה לפרקים.
 (15) מאמר זה ושל אחרייו הם דרוש דש"פ מטו"מ תר"ל בהרחב הביאור ובתוספת קיצורים.
 (16) הוא ד"ה ואתחנן תרל"ד בחלוקה לפרקים והוספת הקיצורים.
 (17) אינו ההמשך ושננתם כי נר מצוה, ולהבין כו' דשנת תרל"ו.
 (18) דרוש זה וד"ה ומעתה צ"ל הם הדרושים דשבתות אלו תרל"ב.
 (19) נזכר בסוף המבוא לקונטרס ומעין שאמרו ביחידות לפני כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

להבין כו' מצות ותשובה, הוי' אנכי כו' ב' עומקים כו' אנכי
אנכי הוא.
אז תשמח בתולה במחול כו' משל דשוינדעל טרעפ²⁰).

תר"ם

תקעו¹ — י"ם — ר"ה.
אנכי אנכי הוא כו' תשובה ומצות².
ויקהלו אל המלך שלמה כו' באתי לגני כו' איתן כו' טו"ם
דתורה³ — ז"ם — חח"ם.
להבין ענין ר"ח כו' יו"ט של נשים כו' חטא העגל כו' טעות
פרעה עזב ה' — נח, שר"ח.
אלה תולדות נח * — נח.
ואעשך לגוי גדול⁴.
כמגדל דוד צוארך⁵ — תולדות.
פתח אליהו ואמר אנת הוא חר * — ליל יט כסלו.
פרה בשלום * — יום יט כסלו.
גור אריו כו' דמיון השבטים לחיות כו' כל הגדול מחברו כו'
נה"ד מויעתן של חיות — ג"פ. ב' קיצורים — ויחי.
זאת חנוכת המזבח⁶ — (פרק : א' — ב) — מקץ.
וביאור כו' משכן יצה"ר — (ג—ה) — ויגש.
והנה כו' מיכאל עומד ומקריב — (וא"ו—ז) — שמות.
והנה כו' אכלתי יערי — (ח—יו"ד) — וארא.
והנה השושבין — (יא—יג) — בשלח.
ויובן עוד כו' זית רענן — (יד—טז) — יתרו.
ועפ"ו כו' ותהי להם הלכנה — (יז—יט) — משפטים.
והנה לע"ל כתיב בבכי יבואו — (כ—כא) — תרומה.
וז"ע שארז"ל על שלא ברכו בתורה — (כב—כג) — תצוה.
נעשה אדם כו' בצלמנו כדמותנו, זה כה, יחו"ע, במצות — וא"ו אדר תר"ם
ג"פ קיצורים — א"א בני מ"ם ש"י
סמכוני באשישות כו' תפוחים מאכל וריח — ב' קיצורים — ויק"ם.
בסעודת בר מצוה⁷.

20) נזכר בהתמים ח"ב ע' כו.

(1) הוא ד"ה תקעו תרכ"ח.

(2) הוא ד"ה להבין דסוף שנת תרל"ט — בהרחב הביאור.

(3) הוא ד"ה ויקהלו תר"ל.

(*) נזכר ביומן כ"ק אדמו"ר שליט"א (התמים ח"ב ע' עו).

(4) הוא ד"ה ואעשך תרל"ו.

(5) הוא דרוש דש"ס תולדות תר"ל.

(6) מכאן ועד סדיה וז"ע שארז"ל הוא המשך הנודע בשם "זאת חנוכת — תר"ם"

וגדפס בשם : לקו"ת תורת שמואל ש"י.

(7) אחר כל פרק שבהמשך זה בא קיצור.

(8) כ"כ בכתי"ק אדמו"ר מהר"ש ג"ע על מאמר זה. "א"א" — אולי פי' "אמר אותו".

ואמנם כו' כל המחלה כו' נופת תטופנה כו' ענין רופאך כו'	
ויקרא.	רפואה לעולם — ב' קיצורים —
	סמוכים לעד כו' זו"ן כו' וסמך ידו ⁹ .
חה"פ.	מצה זו ¹⁰ — (פרק : א'—ד) —
שש"פ.	אז ישיר — (ה—יו"ד) —
שמיני.	והנה כו' גן נעול — (יא—יג) —
תזו"מ.	והנה בתרגום פי' גן נעול — (יד—טז) —
אחו"ס.	גל נעול מעין חתום — (יז—יט) —
ל"ג בעומר.	ויובן כו' בינה יתרה — (כ—כא) —
אמור.	ויובן כו' בינה יתרה כו' חכמות בחוץ — (כב—כד) —
בהו"ב.	צאינה וראינה כו' ועד שנת"ל בבחי' הרבור — (כה—כז) —
במדבר.	ורא העם וינועו כו' בינה יתרה — (כח—למד) —
חה"ש.	וביום הבכורים כו' והנה כאשר נמשך — (לא—גל) —
חה"ש.	ויאמר כו' אל תיראו כו' ויובן בהקדם — (לד—לו) —
נשא.	והנה בתושבע"פ כו' ערבים עלי — (לז—טל) —
בהעלתך.	המזבח עץ כו' וביאור ענין ערבים — (מ—מב) —
שלח.	ויובן כו' ענין נט"י — (מג—מה) —
קרח.	ועפי"ז כו' ויפוזו זרועי ידיו — (מו—מח) —
חקת.	וכמו כו' במצות ערובין — (מט—נא) —
בלק.	והנה כו' יושב אוהלים — (נב—נד) —
פנחס.	וזהו דכתיב מניד דבריו ליעקב — (נה—נח) —
מטו"מ.	ועד"ז יובן ג"כ בנ"ח — (נט—סא) —
דברים.	וביאור ענין משתשקע החמה — (סב—סד) —
ואתחנן.	יונתי ¹¹ בחגוי הסלע — (פרק : א'—ג) —
עקב.	והנה כמו שנמשלו המצות בנר — (ד—ז) —
ראה.	ועפ"ז כו' נרי בידך — (ח—יו"ד) —
שופטים.	אך עדיין צ"ל מאחר שבחי' חיוהי — (יא—יב) —
תצא.	והנה כל משנת"ל בענין עלית נה"א — (יג—טו) —
תבוא.	והנה אני לדודי ודודי לי — (טז—יח) —
נצבים.	ומעתה כו' אני לדודי ועלי תשוקתו — (יט—כא ¹²) —

(9) הוא ד"ה וסמך ידו תרל"ד בתוספת התחלה.

(10) מכאן ועד סד"ה וביאור ענין משתשקע הוא המשך הנודע בשם "מצה זו — תר"ם" ונדפס בשם : לקו"ת תורת שמואל ש"ז.

(11) מכאן ועד סד"ה וזהו אני לדודי (מוצאי ר"ה תרמ"א) הוא המשך הנודע בשם "יונתי — תר"ם" ונדפס, ביחד עם עוד מאמרים אחדים משנת תרמ"א, בשם : לקו"ת תורת שמואל ש"ח. סיום המשך זה נדפס לקמן בהוספה א.

(12) חלק מפרק כא נכנס בדיוש ויובן ענין הטוב (ר"ה תרמ"א).

תרמ"א

ויובן ענין הטוב *) — (כא—כב) — ר"ה.
 וזהו אני לדודי — (כג—כד) — מוצאי ר"ה.
 שובה *) ישראל כו' פדר"א אילו של יצחק כו' שופר קטן,
 גדול כו' ענוה *) — וילך, ש"ש.
 כנשר *) יעיר כו' ר"ר כו' אור תורה, מל תורה כו' רשימה *).
 סוכה שחממה כו' אפר אילו ש"י יסוד מזה"פ כו' נשר יונה
 כו' ב' דעות במקום *)
 וזהו שרש ענין יונתי בחנוי *).
 להבין שרש ענין מקיפים דבינה *) — ה"פ.
 ולקחתם לכם *) — ה"פ.
 ושאתם מים *) — ה"פ.
 ביום השמע"צ כו' וביאור *) ענין מ"ש בפדר"א שאפר אילו
 ש"י כו' ענין הקרבן כו' ענין הזווגים כו' — ריה
 נחוח כו' רבוי האור דתהו כו' ג' מעמים שנק' ריה —
 ב' קיצורים — שמע"צ.
 ויאמר *) כו' לך לך כו' להקדיש בפה כו' הזיית הדם ממכ"ע,
 אפר סוכ"ע כו' תרומת הדשן, תיקון חצות כו' ד'
 שליבות — ב' קיצורים — לך.
 ולהבין *) כו' מזה"פ כו' עשר ולא י"א כו' ענן, סוכה כו'
 מזה"פ, החיצון כו' קטרת, ריח, צדקה — ב' קיצורים — וירא.
 עושה *) צדקה ומשפט כו'. צדקה תרומם כו' כובע ישועה,
 שריון כו' משפט — ב' קיצורים — חיי שרה.
 ויובן *) כו' הני כ"ו חורו כו' רך כקנה כו' גדולה, חסד —
 ג' קיצורים — תולדות.
 ויהי כו' ותאלקים נסה כו' אחר, אחר *).
 והנה כובע הוא ג"כ בגימט' חנם *) כו' חנם נמכרתם כו'
 הדור מצוה עד שליש כו' מצות וקבעומ"ש כו' הקב"ה
 מניח תפלין.
 עטרת *) תפארת שיבה כו' איתן כו' חפץ, רצון כו' וישא
 את קולו — וישב.

*) במאמר זה נאמר אז אפילו א צדיק גמור וזאם ער איז מתבטל מתלמוד תורה מחמת חלישות הגוף דא"ר ער טען תשובה שלימה מעומקא דלכא (שיחת שמע"צ תרצ"ה).

- 1) גדפס בלקיית תורת שמואל ש"ח.
- 2) כנראה הוא קיצור מדרוש הנאמר.
- 3) סיום המשך יונתי — ולא נגמר — וכנראה לא נאמר. הועתק מגכת"ק ונדפס לקמן בהוספה א.
- 4) הוא הדרוש דשנת תר"ל.
- 5) הוא הדרוש דשנת תרל"ד.
- 6) הוא הדרוש דשנת תרל"ד.
- 7) התחלת דרוש ולנ"ג.
- 8) התחלת דרוש זה לא מצאתי לע"ע.

והוא כחתן כו' ישיש ב"פ יש').
 וכל שיח השדה כו' בריחא דלבושיכי כו' השמעה חזונית,
 פנימית כו' נשמות ומלאכים מעלתם זע"ז כו' אליהו.
 רני ושמחי כו' חנוך לנער כו' מט"ט כו' תתחדש כנשר כו'
 חינוך, חנוכת המזבח — ב' קיצורים —
 מפיץ, ש"ח.
 וביאור כו' בן ס' לזקנה כו' ישראל סבא, זוטא כו' מפני שיבה.
 ובשביעית יצא לחפשי — אלף השביעי או ימוהמ"ש.
 ויבן כו' לה' הנראה ולה' סתם איזה גבוה.
 ושם העיר כו' ירושלים.
 הקבצו ושמעו כו' אחד כו' דבור שבמח', מח' שבדבור כו'
 ק"ש — ד"פ.
 קדש ישראל כו' סוף דבר כו' ב"פ זה כו' דירה בתחתונים
 כו' ק' ברכות — ה"פ —
 שמות.
 והי' אור הלבנה כו' סמיכת נאולה לתפלה כו' ד' נאולות
 בעבודה בנפש — ג"פ.
 הוא אהרן ומשה כו' משה ואברהם כו' הוי אלקים כו' אברהם
 ואהרן —
 בא.
 אז ישיר כו' ישראל והים, ישראל והתורה, ישראל ומעמ"צ
 כו' ענין קרי"ם¹⁰ — ה"פ —
 בשלח.
 זכור את יום השבת כו' אז אזרח כו' עמידה, ישיבה כו' איש
 מנוחה כו' קרי"ם זזוג — ו"פ —
 יתרו.
 ועבדתם את ד"א כו' עבודה צורך גבוה כו' הפרש הוי' אלקים
 ע"פ קבלה¹¹ — (פרק : א—ד) —
 משפטים.
 וברך את לחמך כו' לחם מים, תושב"כ תושבע"פ כו' ג' ברכות
 התורה כו' והסירותי מחלה — (ה—ח)
 תרומה.
 במשנה כו' מניח אני כל אומניות כו' מלאכה כו' מחו"ד,
 שבת וחול — ד"פ —
 תצוה.
 וכך הי' מונה אחת כו' אחת שאלתי כו' אז'.
 ראה קראתי כו' גדול מקדש, גדולה דעה כו' הוי' אלקים —
 ד"פ —
 תשא.
 כי תשא כו' זה יתנו¹² —
 ויקחל"פ, שקלים
 וידעת היום כו' לבבך, פני' הלב חזונית הלב, ויחד לבבנו כו'
 מזה"ח מזה"פ יריעות וכלים בעבודה —
 פקודי.

9) רושם קצר.

10) ד"ה או ישיר ושלאחריו הם ד"ה או ישיר תרכ"ט ותרל"א בשינוי סדר הענינים והרחבת הביאור.

11) ד"ה ועבדתם ושלאחריו הם ד"ה והי' עקב תרל"ג בהשמטת ההתחלה.

12) הוא ד"ה זה יתנו תרל"ד.

מגילה נקראת בי"א כו' ועשית
ציץ"י) — ו"פ —
להבין שרשי וביאה"ד בענין הציץ כו' ב' בחי' עין, ב' שילובים
כו' ב' כתלים כו' ברזל כו' קדש לה' ב' פי'.
בנמרא כו' קא מפלגי במתיבתא דרסיע כו' השם קוב"ה כו'
אור מים רסיע — (פרק : א—ג) —
וענין מתיבתא דרסיע כו' שם תנאים, אמוראים — (פרק
ה"ט) —
להבין ענין טהרת המצורע כו' זאת תהי' כו' שם תנאים
ואמוראים כו' ענין הננעים כו' ספק כו' ד"מ ננעים,
ב' צפרים כו' ק"ן דאצילות ה' פי'.
שלוש רגלים תחונ לי"ט) כו' רגל, הילוך, עמידה כו' נשמות ימים ראשונים
ומלאכים — (פרק : א—ג) —
ומעתה צ"ל כו' קדש ישראל כו' זריעה, קצירה, אסיפה —
(ד—ז) —
וירא ישראל כו' יר"ת ויר"ע כו' עשה"ד ועש"מ כו' תפלה
שמאל כו' אפר ותרומה"ד"י) — (פרק : א—ד).
והנה תורה היא בחי' קו האמצעי כו' מצוה ב' פי' כו' ויראו,
ויאמינו — (ה—ז) —
הים ראה ויגוס כו' מפני יראתו של הקב"ה כו' טפחות נתת — לא נאמר י"ט).
וידבר כו' קדושים כו' לפי שקדוש אני כו' האבות נק' ישראל
כו' עתידין צדיקים שאומרין לפניהם קדוש כו' והי' —
(פרק : א—ב) —
קדושים.
נקדישך כו' וביה"ע כו' ג' עטרות כו' מחדו"מ — (ג—ד) — לא נאמר י"ט).
והנותר בירושלים כו' ציון וירושלים, תומ"צ — ונקדשתי
ולא תחללו ל' חללה — ג"פ קדוש י"ט).
כתר יתנו לך כו' קדושים כו' כי קדוש כו' היתר עסקא כו'
ג"פ קדוש כו' מ"ח ומי הים כו' ציון י"ט) — ו"פ — אמור.
כי תבוא כו' ושבתה כו' תורה עבודה וגמ"ח כו' כלל ופרט,
מחו"ד כו' בעש"מ נכה"ע"י) — ה"פ — בהר.
אר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום כו' ל' התחברות כו' כלל
ופרט בתורה כו' יוצ"א וכורא חשך י"ט) — ג"פ — במדבר.

- (13) הוא ד"ה מגילה נקראת תרכ"ז בתוספת סיום.
(14) פרק ד' חסר בהעתיקה אשר תח"י.
(15) בהעתיקה שתח"י חסר סיום מאמר זה. וכנראה הוא סיום הדרוש שלאחריו.
(16) מאמר זה ושלאחריו הם ד"ה שלש רגלים תרל"ג בשינוי קצת.
(17) מאמר זה ושלאחריו הם ד"ה וירא ישראל תרכ"ז.
(18) בן מ"ב על דרוש זה.
(19) רושמים בקצרה.
(20) הוא ד"ה דבר כו' קדושים תרכ"ט — בשינוי הסדר ובהרחבת הביאור.
(21) דרוש זה הוא ד"פ הראשונים ור"פ היא של ד"ה ושבתה תרכ"ז בתוספת סיום.
(22) דרוש זה הוא פה"ז של ד"ה ושבתה תרכ"ז.

כל אשר חפץ ה' עשה כו' בחכמה עשית כו' בדבר כו' נעשו
כו' בעש"מ נבה"ע כו' נוני ימא.

בעש"מ נבה"ע כו' בראשית ג' פי' בחוכמתא בקדמין בדבור.
ותנ הקציר בכורי כו' והי' אסונת עתך כו' אור שנברא ביום
א' כו' זריעה כו' מועד צמיחה.

גבורה כו' חוסן נשים ת"ת כו' ישועות נזיקין דוקא בג' כו'
בקדשים הלילה אחר היום כו' טהרות אתהפכא לע"ל — חה"ש.
רני ושמחי כו' בתי אחותי אמי כו' גלוי וידוע ואינו כמו
מח"ו וגם ביוסף עד"ז כו' ביו"ד נברא עוה"ב" —
(פרק: א—ג) — קיצורים — בעלזותך.

ומעתה כו' כל הנשמה כו' ענין ההבל כו' כסף טבעא כו' מים
כו' בתי אחותי" — (ד—וא"ו) — קיצורים — שלח.

תרמ"ב

שה"מ ממעמקים כו' י' עומקים כו' אדם נידון בכ"י —
ד"פ — ש"ש.

ויאמר לו יהונתן כו' שבת לא נקרא ראש השבוע כו' ר"ח
ור"ה העלי' בפני' כו' ער"ח — בראשית.

ארע"ק אשריכם כו' מקוה מ"ם סאה כו' מבול מי נח.
ויאמר כו' לך כו' אל הארץ¹ — ה"פ.

ויטע אשל כו' אל עולם² — ו"פ — וירא.

ויהיו חיי שרה כו' ויתרון ארץ כו' לשרה נעבר³ — ה"פ — חיי שרה.
ואלה תולדות יצחק כו' שמאלו תחת לראשי⁴ — ד"פ — תולדות.

וירא והנה באר כו' באמ"ח⁵ — ה"פ. קיצור — ויצא.

ויקה מן הבא בידו מנחה כו' לא שניתי⁶ — ו"פ — וישלח.

קטנתי כו' ובמ"א נחשב לו השפלות לחטא כו' תקון קדם

בשרשו כו' והוא עבר כו' וישקהו⁷ — י"ט כסלו, כעת.

מצותה משתשקע כו' אל מקומו שואף⁸ — חלוסת הש"ס.

ת"ר נ"ח כו' תומ"צ, נ"ח משמאל מזוזה מימין כו' ז' ח' — וישב.

וילקט יוסף כו' בנימין יוסף⁹ — ג"פ. קיצור. — מקץ, ש"ח.

ויוסף — ויגש.

(23) דרוש זה ושל אחרי זה ד"ה רני ושמחי תרכ"ו.

(24) בהעתקה גכתי"ק אדמו"ר מהורש"ב המאמר מתחיל והי' ברך את אברהם בכל וגרשם

שהוא על מז"ס של אחי הרשז"א שי' מ"א.

(1) הוא ד"ה לך לך תר"ל.

(2) הוא ד"ה ויטע אשל תר"ל.

(3) הוא ד"ה ויהיו חיי תר"ל.

(4) הוא ד"ה ואלה תולדות תרל"א בשנויים קלים.

(5) הוא ד"ה וירא והנה באר תרכ"ח.

(6) דרוש זה הוא ו"פ הראשונים דד"ה והוא עבר לפנייהם תרכ"ו בהשמטת ההתחלה

ואיזה שורות בספ"ד.

(7) הענינים שבד"ה והוא עבר תרכ"ו פרק ז"ח באופן אחר.

(8) הוא ד"ה מצותה משתשקע תר"ל.

(9) הוא ד"ה וילקט יוסף תרכ"ח.

ויחי יעקב כו' ימים יוצרו כו' מתוכו נפח משא"כ דבור כו' סמ"ז¹⁰) —
 מי יתנך כאח כו' צדיקים ובע"ת מעלתם זע"ז כו' ויספו ענוים כו' יגילו כו' גדולתי למעלה כו' קדושת למעלה — שמות.
 לכן אמור לבנ"י כו' ד' לשונות של גאולה, ד' תשובות כו' אז ראה ויספרה¹¹) —
 ואמר כו' בא כו' טוב שם¹²) —
 ואני הנני מחזק כו' כבוד ב' פי'¹³) — בשלת.
 זכור את יוה"ש כו' זכור ושמור בד"א כו' לעשות לתקן כו' ובטובו מחדש — ה"פ —
 כי תשא כו' ענין האמונה¹⁴) — משפטים, פ"ש.
 והבריח התכונן כו' ויטע אשל¹⁵) — תרומה.
 זכור כו' עמלק כו' דרך קו"ח¹⁶) — תצוה, פ"ז.
 ותוסף אסתר כו' הלא אסתר לא בקשה כו' סת"ר במדות כו' אין אסתר מנדת —
 פורים. והי' כאשר ירים כו' וכי ידיו כו' תהלכות אסתר כו' ראשית גוים עמלק —
 פורים. וידבר כו' זאת חקת כו' ישבעו עצי ה'¹⁷) — ו"פ — תשא, פ"פ.
 לא תבערו אש כו' ופי' בשל"ה¹⁸) — ה"פ — ויק"פ.
 וסמך ידו כו' ולא בנות ישראל סומכות כו' סמיכת יהושע כו' סדר התפלה כו' כח המתאוה כו' אש אוכלה — ויקרא.
 וזאת תורת זבח השלמים כו' ענין הקרבן¹⁹) — צו.
 כמה מעלות טובות כו' ארך אפים²⁰) — ו"פ — חה"פ.
 והים בקעת לפניהם כו' ענין קרו"ם²¹) — ו"פ. קיצורים — שש"פ.
 מאימתי קורין את שמע כו' אריב"ל כו' ארשב"ח²²).
 מי יתנך כאח כו' כמשה ואהרן כו' צדיקים ובע"ת כו' רחבה מצותך כו' וצדקה כנחל איתן — (פרק : א—ה) — שמיני.
 ולהבין כו' פור נתן כו' וכמה גופין כו' ומל ד"א — (ו—ט) — תזו"מ.

- (10) כמדומה שהוא ד"ה ויחי תרלי"א.
 (11) באו"א קצת מכמשנית בד"ה והי' אור הלבנה תרמ"א.
 (12) הוא ד"ה ויאמר כו' בא תרלי"ל. ולא נאמר אלא עד הענין ושמו בועז, ולא עד בכלל.
 (13) הוא ד"ה ואני הנני מחזק תרלי"ל.
 (14) הוא ד"ה כי תשא תרלי"ל.
 (15) הוא ד"ה והבריח התכונן תרכ"ז.
 (16) הוא ד"ה זכור כו' עמלק תרל"ד.
 (17) הוא ד"ה וידבר כו' זאת חקת תרל"ג.
 (18) הוא ד"ה לא תבערו תרלי"א.
 (19) הוא ד"ה וזאת תורת תרכ"ט.
 (20) הוא ד"ה כמה מעלות תרל"ג.
 (21) הוא הפרקים קמ"א—קמ"ו של ההמשך מים רבים.
 (22) הענינים שבד"ה ארשב"ח תרל"ג בשנוי הסדר ובאו"א קצת.

והנה ענין תחה"מ כו' ראו עתה כו' שרפים ואופנים —
 (יו"ד—יב) — אחו"מ.
 וספרתם לכם כו' נדה והפסק טהרה כו' ביום חתונתו זה מ"ת
 כו' הרואה שעורים בחלום — אמור.
 ועפי"ז כו' הצדקה כו' ראי' שמיעה כו' עומדת לעד²³ — בהו"ב.
 (יג—טו) —
 ועדיין צ"ל מ"ש פזר כו' לשון אביון, עני כו' יסו"א, אימא
 כו' ויסופו עניים כו' פזר ב' פי' — (טז—כ) — חה"ש.
 ועוד יל"פ כו' די מחסורו כו' מעלת השמחה כו' יפה שעה
 א' בתשומ"ע כו' ענין תי' כל כו' ויתרון ארץ בכל כו'
 בכל שמה כו' יפה ש"א של קורת כו' ביו"ד נכרא
 עוה"ב — (כא—כד).
 בן פורת יוסף כו' ויוסף הורד, ששם עלו שבטים כו' טוב כו'
 יצי"מ בעבודה — ה"פ — ש"פ נשא.
 כל מחלוקת שהיא לש"ש כו' נזרו טומאה על אורא²⁴ — קרח.
 יפה שעה א' בתשומע"ט כו' בכל שמה²⁵ — ד"פ — פנחס.
 להבין בי' ענין יפה ש"א כו' בכל ב' כל כו' עיני כל כו' אם
 היתה בת לא"א כו' ביו"ד נכרא — ה"פ — מטו"מ.
 זכור ד' מה הי' לנו כו' השיבנו כו' מילדות כ' דעות כו' פועה
 ב' פי' כו' אם בן כו' ואם בת — ו"פ.
 ואהבת את ד"א כו' מילדות²⁶ — ו"פ.
 וכד אנת תסתלק כו' אברהם בכל כו' אבנים — ג"פ — עקב.
 ראה כו' את אברהם בכל ג' דעות כו' אם היחוד עליון התחיל
 ממ"ת כו' יעקב ואברהם — ג"פ — ראה.
 שופטים כו' נודע בשערים ב' פי' כו' קליפה קדמה²⁷ —
 ג"פ.
 ארשב"נ כו' שהקים עולה של תשובה כו' רחל, אסתר כו'
 יפ"ת, יפ"מ כו' יוהכ"פ כפורים כו' אשה יראת ד' היא
 תתהלל²⁸ — ו"פ — תצא.
 והי' כי תבוא כו' מצות נק' לבושין פירי זריעה כו' וירשתה²⁹
 ד"פ.
 ובה"ע כו' מה רבו מעשיך כו' ענין העשי' כו' עושה פלא.

(23) התחלת הדרוש כשנאמר: והתהלכתי בתוכם.

(24) הוא ד"ה כל מחלוקת תרל"ב ואולי טעה המעתיק וכתב תרמ"ב וצ"ל תרל"ב.

(25) הוא הפרקים כא—כג הג"ל (בד"ה ועוד יל"פ) בשנויים קלים.

(26) הוא הדרוש שלפ"ו בהתחלה אחרת. וא"י אם שניהם נאמרו.

(27) עיני ד"ה שופטים תרכ"ט בסדר ובאוי"א קצת.

(28) העינים שבד"ה ויהי אומן תרכ"ז, אבל בסדר ובאופן אחר קצת.

(29) הוא ד"ה והי' כי תבוא תרל"ל.

הוספה א.

סיום * המשך „יונתי בחגוי הסלע — תר"ם".
נעתק מנוף כתי"ס אדמו"ר מהר"ש נ"ע.

וזהו שרש ענין יונתי בחגוי הסלע שכאשר הנשמה היא בחגוי הסלע אז אינה יכולה לפרוץ שמחמת הנה"ב והגוף המסתיר ומעלים אין ביכולת הנה"א להיות ברצו"ש והעצה לזה הוא הראיני את מראיך השמיעני את קולך שהם כחי' תורה ומצות כמשי"ת לקמן בס"ד ושרשם בכחי' רצה"ע, והרצון מנהיג הכנפים ברצו"ש, וזהו שרש ענין מה שנמשלה כנס"י ליונה שמה יונה כנפי' מגינות עלי', ומצילות אותה כך ישראל מצות מגינות עלי' ומצילים מכל צו"צ כו', והענין הוא דהנה זוג יונים כל עיקר הענג שלהם הוא מההסתכלות שמסתכלים זע"ז וז"ע יחודם לחוליד בדומה להם, ועד"ז יובן בענין כיום חתונתו זו מ"ת שהקב"ה נק' בשם חתן וכנס"י נק' כלה עיקר הענג הוא מבחי' ההסתכלות שע"י שכנס"י היא בבחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא, עי"ז ישמח ישראל בעושי כו'.

והנה בכדי לבוא לבחי' ראי' זו בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא, צ"ל תחילה בחי' התבוננות בגדולת ה', שעם היות שבחי' ההתבוננות זהו מבחי' שמיעה לבד עכ"ז א"א לבוא לבחי' ראי' הנ"ל א"ל שתחילה יהי' בבחי' התבוננות הנ"ל, והיינו מפני שיש בנש"י ב' בחי' נשמות, שהם נשמות הגדולות הנק' בשם זרע אדם שעז"נ ראיתי בני עלי' והנה הם מועמי', ורוב הנשמות ובפרט בדורתינו אלה בעקבות משיחא הם נשמות הנק' זרע בהמה, וכדכתיב וזרעתי את ב"י זרע אדם וזרע בהמה, ותחלת זמן הזריעה היא כשגלו לבבל שעז"נ וזרעתי' לי בארץ, לא גלו אלא כדי להוסיף עליהם ניצוצות שנפלו בשבת"כ, וכמא' אלי' לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא שהוא בחי' הלבושי' דמדו"מ דבי"ע שמהם רוב הנשמות כו', ואם היות שגם מי שיש בו נשמה ממל' דמל' דעשי', עכ"ז בתוכה מלוכש מל' דיצי' כו' עד האצי' שבו א"ס כמ"ש בסש"ב עכ"ז בכדי לבוא לבחי' ראי' צ"ל תחילה ע"י התבוננות דוקא, וענין ההתבוננות הוא כמ"ש מה רבו מעשיך ה', וכת' מה גדלו מעשיך ה' פי' מה גדלו קאי על נבראי' הגדולים כמו השמים וארץ, דכתי' השמים מספרים כבוד אל וארז"ל במד"ת משל לגבור שנכנס למדינה מאכנא דהוא מתעשית בה אנן ידעין גבורתו, וכן כל צבא השמי' השמש והירח שהשמש היא בערך קס"ז פעמים גדול

(*) המשך זה נדפס בשם „לקוטי תורה תורת שמואל שער שמיני", הסיום — מצאתי לאחר זמן.

מן הארץ, והירח הוא בערך ארבעי פעמים, וכן המלאכי משרתיו עושי רצונו נת' במ"א שהמלאך בשליש העולם עומד שיש בזה ב' פירושי' הא' שהמלאך הוא שלישי מן כללות העולם ז"ר וארץ ואויריהם, והב' שכלליות העולם הוא שלישי מן המלאך, שזהו נבראי' הגדולי, ופי' מה רבו מעשיך הוא ריבוי התהוות הנבראים שנתהוו, מחנה מיכאל קפ"ו אלף מחנות כו' וכן כולם, וריבוי התהוות נבראים שנתהוו בדצח"ם הגשמי' ריבוי מיני פרטי' עד אין שיעור מן דומם האבן הפשוט עד פרטי מיני אבנים הטובות המבחינים ומאירי' וכמארז"ל ע"פ צוהר תעשה לתיבה, וכן בצומח פרטי' רבי' עד אין שיעור בדשאי' ואילנות ותבואות, וכן בע"ח למיניהם, וגם במדבר יש מיני' רבי' כמ"ש בספרי המדע והמחקר וכלליות התהוות כל הנבראי' כולם הם מהארה בעלמא, אשר לכן אני הוי' לא שניתי שלא יש שום שינוי כלל וכלל, ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע בלי שום שינוי כלל, והיינו מטעם הנ"ל כו', ומצד בחי' זו הי' צ"ל כליית הנפש בנש"י להשתפך נפשם אל חיק אבינו שבשמי', וכמ"ש צ הנביא ואתם בני יעקב לא כליתם, והיינו שמצד ההתבוננות איך שאני הוי' לא שניתי הצ"ל בחי' כליית הנפש, אלא שמ"מ אתם בני יעקב לא כליתם הוא מפני שנקרא בני יעקב מל' עקב, שעקב הלב מכל ואנוש הוא פי' חלש הוא שמחמת חלישות כח הנפש שאין בכוחה לצאת מנרתקה ומאסרה, והוא מ"ש כשל בעוני כחי שע"י העוונות נכשל ונחלש כח הנפש, וז"ע עוונות שאדם דש בעקביו מצד ההרגל מפני גסות הגוף וחומריותו כו', ולזה ניתנה תורה לישראל שהתו' נק' עון ותושי' עון הוא לפי שנותנת כח לנה"א, ותושי' שמתשת כח הנה"ב עד שע"י ההתבוננות בבחי' מה רבו ומה גדלו, ואשר כ"ז הוא מהארה בעלמא לבד, תתפעל הנפש לכוא לבחי' תשוקה עכ"פ להבטל ולכלל באוא"ם ב"ה כו'.

קיצור. יונים זיווגם הוא ע"י הסתכלות, וכמו"כ בכנס"י שנמשלה ליונה ז"ע לאסתכלא ביקרא דמלכא, אך מפני כי רוב הנשמות הם מבי"ע, וזרע אדם הם רק בני עלי' שמועטי' המה אפי' בדורות הראשונים, לכן צ"ל תחילה התבוננות במ"ש מה רבו, ומה גדלו, עד שתתפעל הנפש להיות בבחי' תשוקה עכ"פ כו'.

ואמנם לא די בבחי' התבוננות הנ"ל לבד כ"א שכאו"א מישראל צריך לקיים כמ"ש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה שלא די בבחי' התבוננות הנ"ל שבכלל שמיעה יחשב כ"א צריך לבוא ולהגיע לבחי' ראי', וכמ"ש וראו מי ברא אלה, והנה בחי' ראי' זו הוא בחי' ראיית השכל וזהו שארז"ל הסתכל בשלשה דברי' ואי אתה בא כו', פי' הסתכל הוא הראי' בעין השכל שאדם חכם רואה את הנולד בעין שכלו, שע"י ראי' זו מתקרב הדבר מה שעדיין לא בא לידי פועל בגילוי כלל, כ"א כאשר רואה בעין שכלו שכן יהי' נדמה לו כאילו כבר בא עליו בפועל ומתפחד אם רע הוא ושמח אם טוב הוא, שכחי' ראי' והכרה זו הוא מבחי' החכמה דוקא שלמעלה מהשגת הבינה, וקרוב לראיית העין

גשמי, וע"ז אמרו איזהו חכם הרואה ובחי' ראי' זו יש גם בבחי' יחו"ת ג"כ, ולכן גם הנשמות דבי"ע יכולים לבוא לבחי' וראו מי ברא אלה כו' שבחי' ראי' כזו מתייחס לבחי' חכמה דוקא קודם שבא לידי השגת הכינה, ולכן כאשר פועל בעצמו שיהי' בבחי' וראו מי ברא אלה, היינו לא בבחי' השגה כלכד שיתכונן וישיג איך שמבחי' מי נמשך להיות ברא אלה, כ"א שיהי' ראיית השכל כאילו רואה ממש בעין הגשמי כו', וע"י בחי' ראי' זו בא יבוא לבחי' אהבה כתענוגים שלמעלה מאה"ר ואה"ע, ושרשם משי' ע"ב שלמעלה משי' מ"ה וש' ס"ג.

יובן ד"ז ממה שארז"ל אינו דומה שמיעה לראי', ולכא' א"מ כלל שמאחר ששמע הדבר ומאמין שכן הוא מה מתחדש אצלו כשרואה אח"כ הדבר ההוא כו' מאחר שכבר שמע הכל בפרטיות מהאיש המספר לו ומבאר לו הדבר איך שהוא ממש שהרי בהכרח לומר שע"י ראייתו שרואה אינו מתחדש אצלו בעצם מהות הדבר איזהו פרט חדש שלא סיפר לו המספר, שא"כ אינו דומה שמיעה לשמיעה ג"כ שהרי כשיבוא אחר ויספר לו בטוב יותר בשלימות הפרטי' יובן יותר, אלא מ"ש רז"ל שאינו דומה שמיעה לראי' היינו שע"י הראי' שרואה לא מצא בדבר ההוא שום תוס' פרט א' שלא סיפר לו המספר, כ"א כל הפרטי' שרואה עתה בראיית העין הגשמי סיפר לו המספר תחילה בכיוון ממש כל פרטי פרטיות הנמצא בדבר ההוא עד שע"י ראייתו לא ימצא שום דבר נוסף כלל בעצם שלא סיפר לו המספר כו', ועכ"ז אינו דומה שמיעה לראי', והענין הוא שכאשר האדם שומע איזה דבר מזולתו המספר ומתאר לו איזהו ציור עד שיבינו על בוריו בעת שמיעת הדברי' מצייר השומע אותו הדבר, ומ"מ כ"ז בחי' ציור שמצייר הוא רק לפי ערך שמיעתו שאזון מילין תבחן עד שישגיג אותו הדבר מכח תבונתו כו', ואמנם אח"כ כשרואה הדבר ההוא בראיית העין שאם היות שג"ז רק מה שמצטייר בכלי העינים שלו כמשנ"ת מזה באריכות בד"ה וככה, (כד' אלול וי"ג) עכ"ז ההנחה מה שנקנה בנפשו ע"י ראי' הוא באופן אחר לגמרי כו' ע"ש, ולכן אינו דומה שמיעה לראי' ועד"ז יובן בענין הפרש בין ההתבוננות סתם בבחי' השגה לבחי' וראו מי ברא, שענין בחי' הראי' הוא הנחה אחרת לגמרי שנקנה בנפשו בבחי' ראיית השכל כאילו רואה בעיניו ממש.

ובעבודה שרש הפרש בין בחי' האהבה הבאה מהתבוננות השגת השכל והכנת הדבר בכח בינתו כו' לבחי' האהבה הבאה מבחי' וראו מי ברא אלה בבחי' ראי' דוקא, שהאהבה הבאה מצד בחי' ההשגה הגה לאחר שחולף ועובר ההתבוננות חולף ועובר האהבה ג"כ שכאשר יסיר מחשבתו כרגע יכול לפנות לדרכי תאוותיה כו', משא"כ האהבה הבאה מבחי' ראי' שמבין אחדות ה' בבחי' הסתכלות חכמה שהוא מקור הכינה קודם שבא להתבוננות בהרחבה כו', הוא ממש כמו ראיית העינים, וא"א לו בשו"א להסיר מחשבתו וכל מדותיו מענין האחדות, ובכל עשיותיו ועניניו דבוק הוא בו ית', דביקות נפלא מפני

היותו רואה המלך מש"ע בעיניו, ולבחי' ומדריגת אהבה בתענוגי' זו זכו ישראל בזמן קבלת התורה בה"ם עד שכל העם ראו את הקולות ראו את הנשמע, הוא בחי' הבן שיש בחכמה כמ"ש בס"י הבן בחכמה כמשנ"ת מזה כמ"א כו'.

קיצור. שלא די בהתכוננות לבד אלא שצ"ל וראו מי ברא אלה בבחי' ראיית השכל, הסתכל בג"ד, שענין הסתכלות זו הוא קרוב לבחי' ראיית העין ועי"ז בא יבא לבחי' אהבה בתענוגי' כו' ששרשה מש' ע"ב, כי אינו דומה שמיעה לראי', ובעבודה אהבה זו אינה חולפת ועוברת כו' ולבחי' זו זכו ישראל במעמד ה"ס, ולכן הי' רואים את הנשמע ע"י בחי' הבן בחכ' כו'.

ואמנם עיקר ענין מה שנמשלה כנס"י ליונה שענין יונים הוא כמו שהיונים מסתכלים תמיד זע"ז ואינם שביעים בהסתכלות כלל מלהפסיק ממנו, כך בכנס"י צ"ל כמארז"ל ע"פ אשר אנכי מצוך היום בכי"ן יהיו בעיניך כחדשים, וכמ"ש עיני האדם לא תשבענה מלאסתכלא ביקרא דמלכא, ולכא' צ"ל איך יכול להיות שיהי' בכי"ן כחדשים ממש, ויובן בהקדם ענין ממכ"ע וסוכ"ע בקצרה, שבחי' ממכ"ע הוא בחי' כח הפועל בנפעל, שהאור מתלבש בעולמות ומחי' אותם כו', ובחי' התלכשות זו ז"ע גילוי ההשפעה, וכמ"ש בסש"ב פמ"ח שההשפעה שהוא בבחי' גילוי בעולמות נק' בשם הלבשה שמתלבש בעולמות כי הם מלישיש ומשיגים ההשפעה שמקבלים כו' ע"ש, והוא עד"מ כמו המדות אחי"ר שמקבלי' השפעה מחכ"ד שלפי בחי' ההתכוננות כך הוא האהבה או היראה, והרי שכל זה המוליד המדה הוא מלוכש בתוך המדה, שמפני מה הוא אוהב ד"ז או ירא מד"ז מפני טעם ושכל זה כו', ועד"ז יובן ענין החיות המתלבש בעולמות ולכן אותו החיות שהוא מקור להתלכשות זו נק' עלמא דאתגליא וממכ"ע, וע' בסש"ב פנ"ב גבי ומקור זה הוא הנק' עלמא דאתגליא כו'.

והנה בבחי' האור והחיות המאיר בבחי' ממכ"ע ומתלבש בעולמות יש כמוכ"מ מדריגות שונות שבנשמות מאיר יותר, ואח"כ במלאכים וכן ג"ע והיכלות ורקיעים אשר בכ"א יש התגלות יותר מבחברו כו', ואמנם בחי' סוכ"ע הוא בחי' אוא"ס שבלי גבול ולכן א"י לבוא ולהתלבש האור בכלי ולבוא לידי גילוי והלבשה, שאין העולמות יכולי' להשיג כלל בחי' אוא"ס ממש, ואין ההארה וההשפעה באה ממנו בבחי' גילוי אלא בבחי' הסתר והעלם, ולכן נק' סוכ"ע שמקיף לכל העולמות בשוה דקמ' כחשיכה כאורה שוין בשני כפין כמ"ש בלק"ת בד"ה מזה זו, וכולא קמי' כלא ממש חשיבא, וא"א להמשיך שום התגלות בעולמות מבחי' אור הסוכ"ע, כ"א ע"י עשיית המצות יוכל להמשיך התגלות האור מסוכ"ע ממש, ולכן אומרים בכרכת המצות בא"י אמ"ה אקב"ו פי' מלך העולם הוא בחי' ממכ"ע, והכרכת הוא שיהי' המשכה מסוכ"ע להיות מאיר בממכ"ע, והיינו ע"י אק"ב, קדש לשון מובדל מה שאינו מאיר ומתלבש בעולמות כלל, ומשם נמשכים המצות כי המצות הם

רצה"ע ב"ה שהוא מה שלמעלה מהחכ' והשכל כו' וכענין שתוק כך עלה במח' שהענין שכך הוא הרצון שלמעלה מהשכל, ולא שאין לזה מעם כלל, כ"א שגבהו דרכיו למעלה מהחכ' והדעת שהם מע"ס שנק' בשם ממכ"ע, אבל בחי' המצות הוא סוכ"ע בלי גבול וע"כ אינו מושג, וכמו עד"מ שאין העין הגשמי משיג מהות השכל הרוחני, כך עד"ז אפי' ח"ע לית מח' (מח' ויובלא כמ"ש בזהר) תפיסא בי' כלל בבחי' אוא"ס ב"ה ממש, וזהו כצינה רצון תעטרנו שהרצ"ע נק' בשם צינה שהוא מקיף, ולכן כתיב היום לעשותם דוקא, ויפה שע"א בתשומע"ט בעוה"ז מכל כו' כי בג"ע שהוא קיבול שכר נהנין מזיו כו' זהו רק מבחי' ממכ"ע, וכמארז"ל ביו"ד נבה"ע הבא וע' באגה"ק סי' י"ז ד"ה נודע דבאתעדל"ת, ולכן שם לא מהני התשובה, כ"א צ"ל בגיהנם תחלה, כי צריך לילך מדרגא לדרגא וא"א לדלג מדריגות כו', ואפי' מי שהוא בג"ע כשעולים למעלה ומדריגה גבוה יותר צריך למבול בנהר דינור וכמ"ש במ"א בד"ה מראיהם ומעשיהם, משא"כ בעוה"ז היום דוקא לעשותם מועיל התשובה, ולכן המקדש כו' ע"מ שהוא צ"ג כו' מקודשת שמא הרהר תשובה כו' ופ"י מלאים מצות כרימון שבעוה"ז דוקא יוכל לבא למדריגה גבוהה כזו כי ע"י המצות ממשיך התגלות מסוכ"ע המקיף את כולם בשוה כו', ועפ"י יובן ענין בכי"ו יהי' בעיניך כחדשים היינו התגלות האור מסוכ"ע שהוא אור חדש ממש, דהיינו מה שלא האיר עדיין בסדר השתלשלות עילה ועלול, ומשם היינו מבחי' שלמעלה מהשתלשלות נמשך ומאיר אור"ח בבחי' ממכ"ע, וע"י התכוננות זו עצמה יהי' עשיית המצות בעיניך כחדשים ממש כי היום בעוה"ז דוקא אנו יכולים להמשיך בחי' אור"ח זה כו', וזהו אין כל חדש תחת השמש, תחת השמש הוא בחי' ממכ"ע, ע' זח"ג ר"פ הקת בפ' תחת השמש, משא"כ עמלא דאורייתא לעילא מן שמשא שממשיך מבחי' סוכ"ע ממש כו'.

והנה נת' במ"א שכמו בבינה יש חמשי' שע"ב ועכ"ז לא נתגלו רק מ"ט שערי', כן בחכ' הגם שיש ל"ב נת"ח כמ"ש בס"י בל"ב נת' פליאות חכ' כו', עכ"ז גם ליעקב לא נתגלה כ"א ל"א נת', וזהו מ"ש נת' לא ידעו עיט ולא שזפתו עין אי', וכמ"ש בזהר ע"פ זה, ולכן ביעקב נא' ויקרא אל אלוקי ישראל, ל"א נתיבות, ועי' בד"ה ויכל אלקים, רכ"ב ובד"ה את שבתותי תשמרו שלא נדפס ובהגהות לשם, ועל בחי' נת' זה הוא משנ"ת במ"א שפנימי' אבא חשיב כמו פנימי' ע"י, ובשעת מ"ת שארז"ל במ"ת נדמה להם כזקן לכאור' הלא ארז"ל זמי איכא זיקנה קמי' קוב"ה, אלא שנדמה להם כזקן ז"ע גילוי בחי' עת"י, ולכן זכו אז כ"י לבחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא כמשנ"ת לעיל שזהו בחי' ראי' שנת' לעיל.

(עד כאן נמצא בגוף כתי"ק)

הוספה ב.

משיחותיו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע.

(מלוקט * מיומנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א ומרשימותיו)

* * *

בשנת תרס"ז הי' אאמו"ר ** בורצ' בורג והייתי שם עמו, בלכתנו לטייל ספר לי מהיחידות שהי' לו אצל אביו בשנת תר"ם, אשר בכלל הי' אז זמן לא טוב בהמדינה ואחב"י במצב כבד, והפרעות ל"ע ול"ע כל ישראל, ואאמו"ר נסע לפעטערבורג, ועל י' כסלו בא מפעטערבורג ובמצאי י' כסלו נסע לחו"ל. חשבו שנסע לרגלי בריאותו לחו"ל אבל באמת נסע לרגלי עניני הכלל. בליל י' כסלו נכנס אאמו"ר על יחידות. מיט דער יחי' דות האט דער טאטע געלעבט א סך יאָהרען, בהיותו אז על יחידות ספר לו אביו: דער טאטע ווען עס פלעגט זיין בדוחק אין עניני הכלל פלעגט ער משתמש זיין מיט ראי' שמיעה און דיבור א בעל שם'סקען, וביאר זה אשר הי' רואה כמה מאות פרסא, און א הער טאן וואס רעדט מען אין פעטערבורג, און אז ער פלעגט דארפן איבערגע- בען א זאך איז ריידענדיג ביי זיך פלעגט ער פועל זיין אז בא יענעם זאל זיך אפלייגען ווי ער האט געזאגט דא. וסיפר כי בשנת תרי"ט הי' ענין כללי אשר אאמו"ר (הצ"צ) הי' צריך ליסע לפע- טערבורג לענין כללי המוכרח, אכן החורף הי' קר וכבד ולא הי' יכול ליסע, ושלח שליח את הרב ר' אהרן בעליניצער. האיש הי' בר דעת בתקי- פות אבירות לב, והי' יכול לדבר עם שרים, ולמדן גדול. לפני נסיעתו אמר לו אדמו"ר הצ"צ כשיהי' לו שקלא

ווען דער טאטע ** איז געווען דעם דרייצענטען יאָהר אלט איז ער אריין צום זיידען אויף יחידות און האט גע- פרעגט ווי לערענט מען אז עס זאל זיין געלערענט, והשיבו: מקרא מלא דיבר הכתוב ושננתם לבניך, ושננתם מאכט רש"י לשון חידוד, שארף, לבניך ביו עס זאל זיין ווייט קלאהר, ודברת במ דאס וועט זיין א המשכה אין לעבען, בשבתך בביתך בכל משך זמן ירידת הנשמה בגוף, ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך דער עיקר וועט זיך דאס דערהערען אין תחית המתים, די גמרא זאגט לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא א שליש פון לערנען דארף אוועקגען אויף ארויסרופען די אהבה מסותרת עומק הלב, שליש במשנה א שליש אויף משנה זיין זיך, שליש בגמרא א שליש אויף גומר זיין די כלי, און יע- מאלט ווערט מען א כלי, האט דער טאטע געזאגט אז יעמאלט איז בא אים געבליבען א הסכם אז ער זאל דורך לערנען שולחן ערוך אורח חיים, און די מצות וואס זיינען שייך צום גוף ווי נט"י וכו' זאל ער פועל זיין אויפ'ן גוף אז עס זאל זיך אליין טאן ע"ד ווי דער כרע במודים, און יעמאלט איז ער געוואָרען א איש, אז ער איז געוואָרען בר מצוה האט אים דער טאטע גע- בענטשט ער זאל זיין א אדם.

*) השיחות באות מה על הסדר שנרשמו, היינו אותן שנעתקו מיומן תש"א קודמות להנרשמות ביומן תש"ב וכיו"ב.
**) כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע.

רבנו הזקן (להיותו חכמה) ישב במעוז ריטש. אחר גמר היחידות אמר אדמו"ר מהר"ש: איצט דארף מען צופאָהרען צום טאַטען (היינו על האהל הקדוש) הערען וואָס טוט זיך.

אאמו"ר אמר כי בהיחידות זו חי הרבה שנים.

יחידות הי' כשפע רוח הקודש וע"ד האמור בשמחת בית השואבה משם היו שואבים רוח הקודש.

* * *

אדמו"ר מהר"ש בהיותו בן יב שנה הי' לו שיעור בלימוד ואחרי לימודו השיעור הי' עוסק בהעתקת מאמרים והדומה. פעם אחרי גמרו שיעורו נכנס לאביו לבקש מאמר להעתיק. אמר לו: וואָס איז דאָס פאר א ארבעט פאר דיר דאָס קען דאָך טאָן. (קרא את הסופרים בשמם). ויענה: כבר יגעתי מוחי בלימודי ומה שהי' עלי ללמוד למדתי. ואמר לו רבנו הצ"צ: בהיותי בן ט' שנה והי' לי שיעור ללמוד, והנהוג הי' אשר אאמו"ר הי' בוחן אותי. אחר הבחינה נתן לי ענין ללמוד והייתי אז מיוגע מהלימוד הקודם, וגם חפצתי להיות באויר ודחיתי הלימוד על שעה מאוחרת והלכתי תחוצה. בראות אאמו"ר מבעד החלון כי הגני בחוץ קרא אותי ושאלני למה אינני לומד הענין שנתן לי. ואמרתי כי יגעתי כבר מוחי מלימוד הקודם, ולקח אאמו"ר מקלו ונתנו על כתפי ואמר: נא דיר חכמה נא דיר בינה נא דיר פתיחת הלב.

וע"ד זה הוא ענין הכאה בחכמה (וכדרך כח עליון הפועל). וזהו משה ידבר שהוא לשון ידבר עמים ולשון המשכה שידבר הוא ע"ד ענין ההכאה ולכן אומר בזה והאלקים יענו.

* * *

דער טאַטע האָט אַמאָל מיר געזאָגט:

וטריא באיזה ענין יעמיק בזה ויחליט ויעמיד על דעתו. בעת שמעי זאת (מספר אדמו"ר מהר"ש אשר הי' כמזכיר על כל ענינים הכללים של רבנו הצ"צ) חשבתי אז אז מ'זאגט ער זאָל מעמיד זיין על דעתו דארפען אָף עס אַכטונג געבען, פעם כעבור איזה זמן אחרי נסיעתו של הנ"ל ישבתי ולמדתי עם אאמו"ר. באמצע אמר אאמו"ר: א רחמנות אויף אהרן ער מאַטערט זיך אין א ספק ער ווייס ניט ווי אזוי צו טאָן. לא הבנתי הדבר (אומר אדמו"ר מהר"ש) כי זה לא כבר הי' מכתב מהר"א ולא הי' ניכר איזה ספקות שיש לו. כעבור שעה קצרה אמר עוד אאמו"ר: אהרן איז א בר דעת ער איז מעמיד על דעתו גוט גוט. ואז הבנתי. אומר אדמו"ר מהר"ש, שמה שאמר לו אאמו"ר לפני נסיעתו כי יעמיד על דעתו היינו כי יכוון בזה לדעת אאמו"ר ורצונו.

* * *

עוד אמר לו אז אדמו"ר מהר"ש על יחידות: אדמו"ר האמצעי עשה הספרים שלו כל ספר לסוג חסידים מיוחדים, לבד שער היחוד, שערי אורה, וקונטרס ההתפעלות אשר המה לכלל החסידים. שער היחוד לבד ההשכלה של ידיעת סדר ההשתלשלות אשר בו הנהו פותח שער בהשכלה של חסידות, שערי אורה הוא הבנה בחסידות, וקונטרס ההתפעלות הוא פותח שער לעבודה.

* * *

אח"כ אמר לו (על יחידות אז): הבעש"ט והרה"מ הי' כתר פון חסידות, רבנו הזקן חכמה פון חסידות, דער מיטעלער רבי בינה פון חסידות, דער טאטע דעת, כתר הוא ממוצע ויש בו בחי' תחתונה שבעליון, ובחי' עליונה שבתחתון, אשר בבחי' עליונה שבתחתון יש בו יסוד ושרש החכמה, ולכן

שנא' בש"ק. בשנת רל"ח אמר לפניו מאמר מיוחד, ובאותו המאמר הובא מאחז"ל ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, וביאר תפלה הלא צ"ל בחיות. וע"י שנותנים לעני קודם התפלה ומחיים אותו עי"ז ניתוסף חיות בתפלה הרבה מאד, ורמזו בידו בדרך המשכה למע' (כן הי' דרכו לרמוז על כל דבר שהוא בהפלאה). כשחזר הר"ז לביתו לקרעמענטשויג וחזר זאת לפני החסיד ר' חיים דובער, התחיל להנהיג א"ע בכל יום להעמיד על השלחן צווערטקע יי"ש עם עוגות וליתן לעניים המוכר-חיים ולהחיותם בזה.

ואמר אדמו"ר מהר"ש: אתם סוברים שהשכלה של ר' חיים בער הוא ממה שלמד ס' שערי אורה או ס' עטרת ראש (מאדמו"ר האמצעי) לא, ההשכלה שלו הוא מהעוגות שנותן קודם התפלה. כמה פעמים הי' אאמו"ר מחזר למצוא עני קודם התפלה ליתן לו מה לאכול.

* * *

ר' אלי' אבעלער, בהיותו פעם אצל אאמו"ר מהר"ש אמר לו: אלי' איך בין דיר מקנא דינע נסיונות. הר"א הי' בטבע איש מחוכם ובעל קומה ויפה תואר וגשמיות לא הי' חסר לו, וענין הנסיונות הוא ענין כבוד עם איז הארטער מענין הברורים בכלל. לאחר שלשים ושמונה שנה סיפר לי זאת הר"א וסיים אן ער איז נאך קיין מאל נישט דורכגעפאלען, און אן ער וועט קומען אויף יענער וועלט און מ'וועט עם שמייסען אן עס וועט פון עם קיין שריד ופליט נישט בלייבען דאן וועט ער קומען און מאנען, וואו זיינען דעם רבי'נס ווערטער. ער האט נישט געווארט אויף געצאלט, גשמיות האט אים נישט געפעלט, און קיין רוחניות האט ער נישט ערווארטעט ער האט דאך געזאגט אן פון אים וועט

דו קענסט דאך זאגען אז איך זאג דאס ווייל איך בין א זון און מיט וואס פאר א אויגען מ'קוקט אזוי זעט מען, העבודה אן בא דעם טאטען אין חדר איז געווען דער אויר א מזוכך, מען האט דארטען ניט געקענט טראכטען א מחשבה שלא לפי ערך.

* * *

דער זיידע האט געענטפערט איינעם ער זאל לערנען חסידות ווי משניות און זאל לערנען א פערטעל שעה א טאג, אבער די פערטעל שעה זאל זיין פאנאנדערגעטיילט אין די גאנצע 24 שעה, א חסיד דארף זיין 24 שעה א חסיד, ער דארף געהן אין גאס ווי א חסיד. אין קוקען דארף זיין קענטיג א חסיד, אין עסען, אן עס איז בא א גע' שמאקע זאך איז אויב ער דארף דאס עסען דארף מען עסען ווי א חסיד, שלאפען ווי א חסיד, אן עס קומט איזה ענין פון כעס ווי קומט א חסיד צו כעס, א גלייכווערטעל א חסיד זאגט קיין גלייכווערטלעך ניט, ליצנות ווי קומט צו א חסיד ליצנות, און עס דארף נחקק ווערען אהבת ישראל, די 15 מינוט חסידות, אויב ער קען מעהר ניט לערנען, דארף זיין פארטיילט אין גאנצען טאג אין אלע מעשים, היינטיגע חסידים מאכען א קוגעל, זיי מישען אויס השכלה הבנה הסברה דער חסיד פעלט, איך מיינ ניט זאגען אז עס איז ניטא קיין חסידים, אבער עס פעלט צו דעם וואו עס דארף זיין, השכלה דאס איז ניט שייך צו אלעמען דאס איז צו די וואס זיינען שייך צו דעם, אבער עבודה דאס איז שייך צו אלעמען.

* * *

החסיד ר' זלמן זלאטאפאלסקי הי' מחסידי מהר"ש, אדמו"ר מהר"ש הי' אומר עבדו לפעמים חסידות ביחוד, פעם בשנת תרל"ז אמר לפניו הדא"ח

אשה הוא רק ענין הקדוש שיש בזה. והמ"י.

* * *

פעם נודמנו אצל אאזמו"ר מהר"ש, אנ"ש מהחסידיים מכובדים והי' שם גם מהקרובים דא"י ת"ו, בעלי צורה. אמר אחד מהם: אירא דא"י מחכים, ואמר כ"ק: עס איז ניט אַזוי דאָס וואָס אירא דא"י מחכים ווי דאָס וואָס אירא דחול איז משטה, פאַרנאַרישט.

* * *

ר' נחמן מאריאשין סיפר, אשר פעם בעת היותו אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש בעת הסדר, כמובן היו יושבים באימה ודרך ארץ וממילא הי' אמירת ההגדה בחשאי, ואמר מהר"ש נ"ע שיאמרו ההגדה בקול.

אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש הי' נראה בעת הסדרים בעל שם'סקע ענינים, קרה שבקש את כל המסובים לצאת ונשאר יחידי על איזה משך זמן.

* * *

ר' יוסף מרדכי הגבאי של אאזמו"ר מהר"ש ברח אותו הצ"צ באריכות ימים וחי ק"ג שנה, וכשהי' בן צ"ח הי' מרקד על הגג פון גרויסען זאל כנער.

* * *

חסיד אחד לא מהבעלי מדרי' גבוהות שמע מאמר דא"ח של עבודה מאדמו"ר מהר"ש נ"ע, ונכנס אצלו ליחידות ושאל: איך היא הפתיחה, ווי איז דער גרינגסטער וועג. והשיב: די איבערגעגעבענקייט (אָוועקלייגען זיך). כשיצא מיחידות וסיפר לפני החסיד ר' זאנוויל שאלו מדוע לא שאל את אדמו"ר מהר"ש וואָס טוט מען מיט אים (הכוונה היצה"ר). כשמוע ר' לויק משרת מזה ספר זאת לפני אדמו"ר מהר"ש. וכשנכנס ר' זאנוויל אליו האָט דער רבי מהר"ש עס אויסגערעדט, וא"ל אז צו אים איז די עצה דער יזכיר לו

נישט בלייבען קיין שריד ופליט, און דאָך האָבן אויף עם דעם רבי'נס ווער' טער אַזוי געפועלט, אָן ער איז קיין מאָל נישט דורכגעפאלען.

* * *

בא דעם רבי מהר"ש פלעגט מען בלאַזען אַ תרועה 42 טרומייטען און באַ דעם אַלטן רבי'ן פלעגט מען בלאַזען 63, און די תקיעה נאָך די שברים תרועה איז געווען אַזוי לאַנג ווי די ש"ת און די תקיעה ראשונה.

דער קרעמענטשויגער רב איז גע' ווען בשעת מ'האָט געבלאַזען באַ דעם רבי מהר"ש 42 טרומייטען האָט ער נישט פאַרשטאַנען פאַר וואָס, האָט ער געטראַכט ער וועט אריינגעהן און פרעגן באַם רבי'ן דעם טעם, אָבער ער האָט קיינעם ניט אויסגע' זאָגט. אָן ער איז אַריינגעגאַנגען אויף יחידות, האָט אים דער רבי מהר"ש געזאָגט: וואָס מיינסטו אָן מחשבות זרות הייסט נאָר שטותים והבלים, נאָר אָן מ'טראַכט וואָס מ'דארף ניט אפי' אין קדושה הייסט דאָס אויך מחשבות זרות. אָן ער האָט דאָס גע' הערט איז הגם ער איז געווען אַ פנימי פונדעסטוועגען האָבען אָנגעפאַנגען צו געהן צוויי שטראַמען טרערען פון זיינע אויגען.

* * *

שנת תר"מ היתה שנה קשה, גזירות רבות, ואדמו"ר מהר"ש הי' אז בפע' טערבורג ופעל מה שפעל. בחזירתו הי' ט' כסלו בוויטעבסק ועשה שם את היאָרצייט (קדיש) ואחר תפלת מנחה שכר בעל עגלה (מסילת הברזל אם כי כבר היתה אבל לא בדיוק) ונסע להגיע לליובאַוויטש בערב. בערב עשתה הרבנית את היו"ט ולמחרת עשה כ"ק אדמו"ר, ואמר אז: ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, כי השייכות דאיש עם

כו'. ואמר ר"ז שמאז לא עבר עליו יום שלא הי' נזכר על דברי אאמו"ר ובוכה. ואף שבשנים מאחרות האט ער שוין אין א סך פרטים נישט געדארפט די עצה, ומ"מ בכה ע"ז כל ימיו.

* * *

ר' יקותיאל הי' מחסידי אדמו"ה, לזקנתו כשהי' בליובאוויטש אחר הסתלקות הצ"צ, האט ער געקליבען זיך א רבי'ן מבני הצ"צ. זיי זיינען פון אים גוט אויסגעשטאנען. סוף סוף אמר לאדמו"ר מהר"ש: ביז איצט ביזטו מיר געווען א „דו" איצטער ביזטו מיר א רבי, טו אן די היטעל און זאג א חסידות.

* * *

מלפנים היו החסידים הצעירים שואלים אצל הזקנים פירוש על היחידות ששמעו, לא רק דיוק הלשון כ"א פירוש הדבר. פעם בא חסיד אחד אל כ"ק אאמו"ר מהר"ש בשנת תרל"ו בעת שדבר המאמר דמים רבים — הי' מהמחונכים — ויאמר לו אאמו"ר על יחידות, אין דער וואָכען זאל ער נאָר דאוונען מיט פירוש המלות אבל בש"ק ובזמן מן הזמנים זאל ער טראַכטען אין דעם תוכן התפלה הגם עס איז נישט מתאים לפירוש המלות. החסיד לא הבין זה והלך לשאול אצל אאמו"ר שהי' אז כבן ט"ו שנה ונתן לו דוגמא את הפסוק וירא ישראל את היד הגדולה, אָז די אידען האָבען געזעהן די השגחה פרטית אשר עשה ה' במצרים אין די מצרים וגבולים. ויראו העם את ה' האָבען זיי געזעהן דעם הוי' הנגלה, ויאמרו: נו בה' דעם הוי' הנסתר ובמשה עבדו אין דעם ענין פון דעת עליון.

* * *

ווען דער רבי מהר"ש נ"ע איז גע- ווען א קינד האָבען חסידים האָלט גע- האָט צו טשעפען זיך מיט אים. ווען

ווען דער רבי מהר"ש נ"ע איז גע- ווען א קינד האָבען חסידים האָלט גע- האָט צו טשעפען זיך מיט אים. ווען

ווען מען האָט דערציילט דעם צמח צדק דעם רבינס מהר"ש וואָרט, אָז שבת בראשית האָט אַ באַזונדער חן, האָט דער צ"צ געזאָגט חן איז אַתערותא דלעילא, אין אַתעדל"ע איז דאָ ב' בחי': א) וואָס קומט נאָך אַתערותא דלתתא. אָבער באַזונדער חן מיינט ב) אַתערותא דלעילא מצד עצמו. האָבען חסידים דענסטמאל געזאָגט, אָז דאָס איז ווי אַ רבי (געמיינט דעם צמח צדק) לערנט אותיות עצמיים פון אַ רבי בן רבי. אאמו"ר הסביר: ווייל ווי גרויס דער טאטע איז ניט געווען, איז צו פינף זעקס יאָר, איז ער נאָך קיין משכיל ניט געווען.

* * *

ביים רבי'ן מהר"ש איז געווען בעלי בתים חסידים, וואָס זיינען ניט געווען משכילים, אויך ניט קיין עובדים פון 7 שעה דאוונען, נאָר בעלי בתים חסידים, זיי זיינען געווען דורכגענומען און איינגעשפּאַנט ווי אַ פערד אין וואָ- גען, דער טאטע האָט אויף די חסידים

געראטעוועט צענדליגער און הונדער-
טער טויזענדער פון גזירות רעות.

* * *

אדמו"ר מהר"ש נ"ע בר"ה תר"מ
האט געשיקט דורך לויק'ן צו די חסי-
דים: דאס וואס עס רעדט זיך אז דער
ענין פון תק"ש איז שצועק אבא אבא,
איז דער עיקר ניט דער אבא נאר דער
צוועק. איז יענער ר"ה געווען שטורעם-
דיגער.

* * *

אדמו"ר מהר"ש נ"ע אמר: די וועלט
מיינט אז א פדיון נעמען איז א שווערע
זאך און דאס איז שייך נאר צו א גרוי-
סען רבי'ן, דער אמת איז אז יעדער איד
קען דאס, דורך זאגען א שבח אויף דעם
צווייטען, נאר עס דארף זיין מיט א אמת,
הונדערטער מלאכים ווארטען ר"ה אז
א איד זאל זאגען א שבח אויף דעם
צווייטען, ווייל זיי ווייסען אז הקב"ה
מתאוה לשבחן של ישראל, ניט אזוי
לתפלתן של צדיקים נאר לשבחן של
ישראל.

* * *

כ"ק אדמו"ר מהר"ש אמר: לכאורה
בשביל מה הי' אצילות חכמה דאצילות.
בשלמא חכמה דבי"ע, הוא בשביל השגה
וידיעה באלקות, אבל באצילות שזוהו
א"ס ובידיעת עצמו יודע כו' איז דאך
בידיעת עצמו פאראן דער ענין פון
חכמה, איז בשביל מה האט מען גע-
דארפט עס זאל נאצול ווערען חכמה
דאצילות, והשיב: בכדי עס זאל קענען
זיין חכמה תתאה, וואס חכמה תתאה איז
יחודא תתאה, חכמה עילאה איז יחודא
עילאה, און מל' דאצילות איז א ממוצע,
אויף אראפטראגען חכמה דאצילות אין
בי"ע, דאס הייסט הגם מלכות דאצילות
איז מקומה באצי', דאך איז זי א מקור
אויף בי"ע, אמאל רעדט מען פארקערט,
אז מל' דאצי' האטש זי איז א מקור

געזאגט טאפארא דא פלאכא, די האק
מיט'ן האלץ זיינען צוזאמען.

האט דער רבי מהר"ש געמאנט ביי
זיי, אז זיי זאלען טראכטען מחשבות
קדושות אין גאט, האט איינער א
הענדלער געפרעגט ווי אזוי קען דאס
זיין, האט דער רבי געזאגט, אויב עס
קען זיין מחשבות זרות אין שמ"ע, קען
מען טראכטען מחשבות קדושות אין
סטריט, און פון דאן האט ער אין דאזי-
גען קיינמאל ניט געהאט מחשבות זרות
און אין גאט האט ער געהאט מחשבות
קדושות.

* * *

פעם אמר אדמו"ר מהר"ש נ"ע:
באמת האט מען געקענט פטור ווערען
פון דעם מיצר לישראל, נאר וואס זאל
מען טאן אז אידען ווילען די ביטערע
רפואה, כי ברפואות יש ב' מינים
רפואה מתוקה, ואז כשנותנים לילד וויל
ער נאך, כי מפני שאין לו דעת אינו
מרגיש שהוא חולה, וכשנותנים א ביי-
טערע רפואה אז יודע שהוא חולה.

* * *

איך האב היינט געזעהן א ענין האב
איך זיך דערמאנט שאזמו"ר מהר"ש
נ"ע אמר פעם בר"ה: בדא"ה יש
לפעמים הסגנון יש מאין ולפעמים מאין
ליש, וההפרש ביניהם הוא, שיש מאין
פירוש שהיש כבר ישנו במציאות,
היינו ניט דער חיות הקיום נאר דער
חיות ההתחדשות, ומאין ליש פירוש
התחלת ההתהוות, היינו חיות של ההת-
חדשות, דער בעש"ט האט געמאכט
מאין ליש: פעם שמע מאחד שאמר
לחברו דער אויבערשטער וועט געוויס
העלפען, האט דער בעש"ט דערפון גע-
מאכט א גאנצע געריכט, ואמר אז מיט
דעם וואס א איש פשוט האט געזאגט
השי"ת וועט געוויס העלפען האט ער

דער צ"צ האט אמאל געהייסען יוסף מרדכי'ן געהן שלאפען אין סוכה. — אצל הצ"צ הי' ב' סוכות סוכה א' בבית, וסוכה ב' בחצר — והי' או קור גדול און א זאווירוכע וענה יוסף מרדכי: רבי, עס איז דאך קאלט, והשיב הצ"צ: עמלק איז קאלט, א אידען איז ווארעם, געה שלאף אין סוכה וועסטו האבען אריכת ימים. און דערפאר האט אים געזאגט מהר"ש, יוסף מרדכי ביסט טאקע א מיוחס... אבער....

* * *

דער זיידע מהר"ש פלעגט זיך נוהג זיין בא דער עבודה צו דאווענען אין א חדר מיוחד לעבען ביהמ"ד, די טיר איז געווען אפען אביסעל און פארהאנגען מיט א פארהאנג.

דער סדר איז געווען אז פריהער פלעגן די מתפללים פאלען כורעים נאכדעם פלעגט דער חזן אנהויבען זינגען והכהנים, ווען דער חזן פלעגט אנהויבען והכהנים פלעגט אאמור"ר מהר"ש אריינגעהן אין ביהמ"ד און פלעגט זיך זעצען אויף א קרעסלא (א טשער) און פלעגט מיטהעלפען מיטן חזן, אמאל פלעגט ער מיטזינגען און אמאל פיהרען מיט די האנט.

אין ליובאוויטש איז געווען בערע אברהם'קעס, א שטארקער מענש, א תקיף, האט ער געזאגט: פטור נו, איך וועל ניט וויינען ביי חזן איסר'ס כורעים, והוא הי' מתפלל בביהמ"ד אחר, פעם א' בעת תפלת העבודה ביהמ"ד פנכנס לביהמ"ד אדמור"ר לשמוע תפלת העבודה מר' איסר ועמד אצל הכיור, וכשהחזן איסר התחיל לנגן והכהנים בהתלהבות גדולה האט בערע אברהם'קעס אנגעהויבען ציטערען און יאמערען, אז ער האט זיך געמוזט אנהאלטען אין כיור ניט אומצופאלען.

כ"ק אאמור"ר האט דאמאלסט געזאגט:

לבי"ע, איז מקומה באצי, און דא רעדט מען אז מלי' איז מקומה באצילות דאך איז זי א מקור אויף בי"ע, דאס איז דער סובב פון בי"ע.

* * *

אדמור"ר מהר"ש ג"ע אמר: פאר א אמת באצאלט מען טייער, וכידוע המעשה מר' יקותיאל לעפלער, שהי' איש פשוט, ובא לחדר אדמור"ר הזקן ע"י חלון, ואמר: רבי האקט מיר אפ דעם לינקען זייט, איך קען זיך מיט אים ניט איספראווען, (רי"ל שמע מאדמוה"ז מאמר אודות חלל הימני וחלל השמאלי ומפני זה אמר כנ"ל). ואמר אדמוה"ז: ואתה מחי' את כולם כתיב, האט ער אים אריינגעשיינט ראית אלקות, אזוי ווי ראי' גשמי', וכשהי' הולך ברחוב פלעגט אים אמאל אריינשיינען פלעגט ער גיין טאנצען ואומר על עצמו: חסיד פרישאל, הרשד"ם סיפר שפעם הי' בבאריסעוו והלך לפאסט האט אים אריינגעשיינט והלך ריקוד עם הפאסטער.

* * *

בא רבי מהר"ש איז געווען א משרת יוסף מרדכי, ער איז נאך געווען א משרת בא צ"צ, איינמאל איז יוסף מרדכי אריינגעקומען אין סוכה מיט כעס, ער האט ניט פארענדיגט זיין ביי זערען זיך אין קיך און אריינגעקומען בעס'נדיג זיך אין סוכה, האט אים אאמור"ר געזאגט: יוסף מרדכי ביזט טאקע א מיוחס, אבער מ'דארף האבען דרך ארץ פאר'ן סכך, סכך האט ניט האלט קיין כעס. אאמור"ר למד אח"כ פשט במימרא זו, דלכאו' הלא סכך הוא מקיף ובמקיף יש מקום לגבורות כו', ועשה בזה כ"ק אאמור"ר קושי' ופירור קים ומסקנא.

מה שאאמור"ר מהר"ש קרא ליוסף מרדכי "מיוחס" מעשה שהי' כך הי':

מהר"ש בעת הברית, שהוא שמע מזקנו
אדמוה"ו ששמואל היינו שמו — אל.

* * *

בעת ששלח אאמו"ר אדמו"ר מהר"ש
את הרב יעקב מקופישק להיות רב
בעיר מאסקווא שלח או חסיד מפאלאצק
להיות בתור משפיע, ואח"כ בעת אשר
מאנעוויץ קבל ברכת הפרידה מאאמו"ר
לנסוע למאסקווא אמר לו אאמו"ר: א
רב האבען מיר דארטען, א משפיע
האבען מיר דארטען, מען דארף אבער
האבען דארטען אויך א דייקע, און דאס
קען קיינער נישט פארבייטען, ווייל
א פאלקאָוויניק קען קיין דייאדקע נישט
זיין, ושלח לשם בתור דייאדקע את
החסיד ר' זלמן ארשער. ער איז געווען
א געשמאקער איד געדאווענט געשמאק
בעל מדות טובות און פאר זיך אהן קיין
בליטות, חסידים האבען אים גערופען
א ציכטיגער היינו שלא אכל בשר
תאווה.

* * *

אדמו"ר מהר"ש כשהי' פעם בפע-
טערבורג נכנס אצלו א' ממקושריו
ואמר: דא איז זייער שווער צו קריי-
גען גוטע כשר'ע פלייש, והשיב לו
אדמו"ר מהר"ש: ווער זאגט עס אז מען
מוז אין גאנצען האבען פלייש, עס
שטעהט דאך עם הארץ אסור לאכול
בשר, אסור איז דער טייטש צוגעבונ-
דען, דאס הייסט אז ע"ה איז צוגעבונ-
דען אז מען מוז דוקא עסען פלייש, מען
קען אויסקומען אהן בשר תאווה.

* * *

דער זיידע (אדמו"ר מהר"ש) נהג
יא"צ ח' בטבת עבור אמו הרבנית
מוסיא נ"ע, והי' אומר ג"כ דא"ח
דרושים קצרים וביחוד לפני בניו
כשנתגדלו ותוכן המאמרים הי' אודות
מל' דא"ס.

דאס איז ניט אזוי פון איסר'ס נגינה,
ווי פון דעם טאטענס (מהר"ש) כוונות,
והביא כ"ק אאמו"ר דוגמא לזה: ידוע
שכאשר אומרים הפסוק זכר רב טובך
עם כוונות, הנה כל העומדים סביב לו
עשרה אמות נזכרים על כל מעשיו עד
כמה שכח זכרונם מגיע, כל אחד לפי
כח זכרונו, וזאס ער געדיינקט פון זיין
פריהסטער יוגענד. אאמו"ר (מהר"ש)
הי' לו חדר סמוך להביהמ"ד אשר שם
הי' מקבל ליחידות. אצל אאמו"ר הי'
שינויים בנוגע לתפלת המנחה, הי' זמן
שהי' מתפלל מנחה גדולה והי' זמן שהי'
מתפלל כרגיל. פעם א' הי' יחידות
גדולה אצל המהר"ש ובאו הרבה אורחים
וביניהם החסיד... (כ"ק אדמו"ר שליט"א)
תיאר אותו ע"ד ר' מאניע מאניסזאן
ז"ל רק בועיר אנפין, א גביר א בעל
צדקה לפי"ע, א למדן והי' מחזיק תמיד
ת"ח שהי' לומד עמו בכל יום א שיעור
און בכלל א ברייטער מענטש). באמצע
היחידות ציוה זקני מהר"ש להפסיק
ולהתפלל מנחה — אז הי' הזמן שהי'
מתפלל מנחה בזמן הרגיל — והתחילו
להתפלל מנחה בביהמ"ד הסמוך לחדר
היחידות. פתאום באמירת אשרי
האבען זיך אלע אנגעוויבען קרא-
צען, והחסיד הנ"ל צעק בקול: רשע,
געה אוועק פון מיר, והסבה היתה
שנזכרו כולם על מעשיהם, מכל ימי
חלדם, החסיד הנ"ל נזכר על מעשה
נעורות, והרהרו בתשובה, וזה הי' מפני
שאז אמר מהר"ש נ"ע בחדרו הפ' זכר
רב טובך בכוונות.

וסיים כ"ק אאמו"ר כמו כן בענין זה,
איז דאס ניט אזוי פון איסר'ס נגינה
בא והכהנים ווי פון דעם טאטענס
כוונות ומ"מ האט מען געדארפט די
נגינה אויך.

* * *

אמר אדמו"ר הצ"צ על אדמו"ר

קשיות די קינדער, און צוויי אייניקלעך
דבורה לאה'ס קינדער (בערקע איז גע-
ווען עלטער פאר מיר מיט 6 יאר און
אהרן יוסף מיט 3-4 יאר בערך, איך בין
נאך ניט געווען בערך מצד השנים צו
פרעגען די קשיות דעם זיידען), נאכדעם
פלעגט דער זיידע (מהר"ש) אליין פרע-
גען און אנהויבען: טאטע איך וועל בא-
דיר פרעגען די 4 קשיות, וכמו"כ הי'
נוהג כ"ק אאמור", נאך אין די שפע-
טערדיגע יארען פלעגט ער דאס זאגען
שטילערהייט.

* * *

אצל אאמור"ר מהר"ש היו ניגונים
מיוחדים לכל דבר, כשהי' מחליף מבגדי
חול לבגדי שבת או מבגדי שבת לבגדי
חול לכל אחד הי' ניגון מיוחד והניגון
הזה הי' מב' תנועות, כשהי' נכנס
לראות עש"ק הדלקת הנרות של הרבנית
נ"ע הי' ג"כ בניגון. כן אאמור"ר כשהי'
מחליף די זיידענע היטעל אויף די קיי-
לעכדיגע היטעל הי' ג"כ בניגון.

* * *

פעם התאונן חסיד אחד לפני אאמור"ר
מהר"ש (אצל המהר"ש הי' רוב החסי-
דים בע"ב מלמדים ישוב'ניקעס) על
עצמו שהוא בעל תחבולות, אין יעדער
זאך אין יעדער ענין נעמט ער בערמור
מית, א"ל אאמור"ר מהר"ש אז ער זאל
פאסטען 6 הונדערט תעניתים אפילו
ר"ה ויוה"כ פ. השואל תמה ע"ז, ויאמר
לו: וואס מיינסטו, פאסטען הייסט ניט
עסען פון נץ החמה ביז צו דער שקיעה,
דאס הייסט דארען, תענית איז א עבודה,
טראכט אלע טאג 15 מינוט אדעת'
דנפשי' וועגען זיך, בלום פיר מלדבר,
ניט מחשבת דא"ה נאך פשוט טראכט
טען וועגען זיך, כשעברו ב' שנים
נשתנה באו"א לגמרי, וכשסיפר לי
אאמור"ר המעשה הזאת אמר לי: ניט
נאך ער איז נשתנה געווארען אין כחות

* * *

ידוע אז די חתונה פון טאטען איז
דאך געווען ביים זיידען אין אורוטש.
איידער זיי זיינען געקומען, דער טאטע
מיט דער מאמען, אין ליובאוויטש פון
דער חתונה האט דער זיידע אדמו"ר
מהר"ש געזאגט ל"ב מאמרים דא"ה
מיום האופרופענעס עד אחר שבעת
ימי המשתה, קומענדיג א היים האט
דער זיידע עם געזאגט: איך האב דיר
א גערוס פון טאטען מיט דעם זיידען
מיט דעם עלטער זיידען מיט א לב
מבין, וע"ז אמר ל"ב מאמרים כמנין
ל"ב מבין.

* * *

ביים זיידען מהר"ש איז געווען
5 טירען פון דעם חדר וואו מ'איז גע-
זעסען ביים סדר ביז די לעצטע טיר,
פלעגט ער שיקען 5 שלוחים צו עפע-
נען די טירען, דער סדר איז געווען
אז די ערשטע נאכט פלעגט ער שיקען
פון די קינדער דעם פעטער רז"א ביז'ן
יאר תרל"א, נאכ'ן יאר תרל"א (אחר
החתונה של בתו דבורה לאה) פלעגט ער
די ערשטע נאכט אויך מיטשיקען חתנו
הרמ"ל, די 2-טע נאכט פלעגט ער שי-
קען דעם טאטען און דעם פעטער
מענדל.

* * *

אין האב ערשט ניט לאנג געהערט,
אז עס איז דא א מנהג אויפצושטעלען
זיך צו שפוך חמתך, אין ליובאוויטש
איז דאס ניט געווען, אדרבא אמאל האט
איינער פון די מסובים ביים סדר פון
זיידען זיך אויפגעשטעלט בא שפוך
חמתך, האט אים געזאגט דער זיידע:
התפעלות הלב דארף אויך זיין בהת-
יישובות.

* * *

דער זיידע (מהר"ש) פלעגט זיך אזוי
נוהג זיין: פריהער פלעגען פרעגען די

וואָס צו וויינען. איך בין געווען דער אינגסטער קינד און באַ פאַרהערען האָב איך גוט געמאַכט, דער רב"ש איז יא געווען אַ בעל בכי.

דער טאַטע דער צ"צ פלעגט זיך ווינשען צו האָבען אַ לב נשבר ווי דער רב"ש — הצ"צ קראַ לכל בניו בשם ר': רב"ש, רי"ל, רש"ז — וזה מצד הקירוב הגדול שהי' לו מאדמוה"ז הנה ההסתלקות של אדמוה"ז פעל עליו במאד.

פ"א בליל א' דשבועות נכנסתי זא-גען גוט יו"ט לדודי הר' חיים אברהם ומצאתיו יושב ידיו על פניו ועיניו זולגות דמעות. אמרתי היינט איז יו"ט שבועות מדוע הוא בוכה, והשיב לי: על דא קא בכינא כ'האב געהערט אַ תורה פון טאַטען — אדמוה"ז — (התורות של אדמוה"ז הי' נקראים דרושים, מאמרים, תורות): וספרתם לכם ממחרת השבת דער מחרת השבת דארף זיך ספירענען ועי"ז תספרו חמישים יום עס ווערט ליכטיג און מען דערזעהט דעם שער הנו"ן, וואָס ציילען ציילט מען נאָר מ"ט נאָר אויב עס ספירעט זיך דער מחרת השבת קומט מען צו צום שער הנו"ן. און ער — אמר הרח"א ע"ע — עס זעהט זיך ניט, וסיים אאזמו"ר: דער פעטער רח"א א בן שבעים ושבעה, אַ זון פון אַלטען רבי'ן און ער, וואָס איז געווען אינגאנצען אויסגעטאָן פון עניני עולם, בוכה בליל דשבועות על גילוי שער הנו"ן, און דאָס האָט מיך דערנו-מען.

* * *

דער זיידע מהר"ש האָט געהאַט אַ לאַנגען אַטעם. באַ תקיעת שופר איז די תרועה פלעגט ער מאַכען 72 קולות. אַמאָל האָט ער געזאָגט אַ האַלבען פסוק תהלים מיט די טראָפּ האָט ער זיך דערנאָך געהאַלטען פאַר'ן האַרצען.

הנפש נאָר אַ שינוי ממהות למהות. ווען דו וואָלט אים זעהן וואָלטו נתפעל ווערען פון דעם שינוי ממהות למהות באַ אים.

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין דער גמרא איז פאַראַן אַ אויס-שפראַך זאת אומרת, פון דעם סיפור קען מען זיך אַרויסנעמען אַז יעדערער דאַרף טראַכטען אַלע טאָג 15 מינוט וועגען זיך.

* * *

בא רבי'ן מהר"ש איז אַמאָל געווען אַ יונגערמאַן וואָס ער איז געווען פון די יושבים. האַברך הי' אַ בר דעת ניט קיין גרויסער למדן אבל הי' לו ידיעה בלימוד הי' בקי בלקו"ת, ספרי חסידות של אדמוה"א, הי' לומד מאמרי מהר"ש וכו'. פאַרן אַוועקגיין אין מסחר נכנס לאדמו"ר מהר"ש, ואמר מיט וואָס גייט מען אַוועק, ואמר לו: נקוט האי כללא בידך, די חסרונות וואָס וועסט זעהן באַ יענעם זאָלטו וויסען אַז עס איז באַ דיר דאָ די חסרונות, די מעלות זאָלטו זעהן באַ יענעם און קובע זיין זיי אין זיך, די שטת הבעש"ט פון השגחה פרטית, אַז דער אויבערשטער מאַכט מ'זאָל זיך טרעפען אין דער צייט מיט דעם מענשען איז עס צוליב אַ כוונה, יעדערער דאַרף זיין אַ מלמד אויף לערנען זיך פון אים, און אויב מ'גלויבט ניט אין דעם איז מען אַ כופר ר"ל. האַברך הזה באַ אח"כ לליוכא-וויטש ואמר: דאָס האָט מיך געראַטע-וועט און האָט מיך געשטעלט אויף די פיס — כ"ק אדמו"ר שליט"א הי' מכיר אותו — והלך על הציון של המהר"ש און האָט געקושט די ערד.

* * *

אאזמו"ר מהר"ש אמר לכ"ק אאמו"ר על יחידות: איך בין ניט געווען קיין בעל בכי, איך האָב ניט געהאַט אויף

נאטער וקנה את לבבו, הגענערעל שאל אותו אם הוא מנהיג היהודים, ויענהו: שהמנהיג הוא אחר והוא משרתו וביאר לו מעלת משרת ממונה ויהושע, שיהושע הי' משרת משה רבינו, ועי"ז קנה לבבו של הגענערעל, ואמר לו שהוא אין בכחו לבטל את הגזירה אבל יתן לו מכתב לפעטערבורג ובו יודיע שדעתו שידחו הגזירה על י"טו שנים.

* * *

אאזמו"ר הי' לו שונאים בנפש בסיבת עסקנות הכלל שלו: (א) משום שלא התייעץ עמהם ולא התחשב עמהם כלל, (ב) שיטתו היתה שצריכים לדבר עם באי כח הממשלה דברים ברורים וגלויים, הגם שעי"ז אפשר יסבלו המנהיגים.

בשנת תר"מ נסע לחו"ל והודיע לר' ישעי' בערלין שמבקשו לבוא אליו עם איזה אברכים.

ר"י בערלין — גר אז בוועליז (משפחת בערלין ומשפחת רש"ל גרו אז בוועליז) — לא שם לבו כי"כ לבקשה זו, עד האט עס נישט גענומען ערנסט כי חשב שזהו מעין מעשה דווינסק, ובהיותו טרוד אז לא נסע בעצמו רק שלח את רש"ל. כשבא רש"ל אמר לו אאזמו"ר טוב שבאת, קח כרטיס ערשטע קלאס ותסע עמי איזה תחנות. כשנכנסו להרכבת א"ל שיהי' בקופע שלו וישב אצלו. בתוך כך נכנס למחלקה זו אברך אחד עם סאקעט — מין מלתחת נוסעים בימים ההם — וישב מול אאזמו"ר. ויפנה אליו אאזמו"ר ויאמר: א איד דארף נישט האבען ידי עשו, תן לי מה שיש לך. ויטול האברך אקדה מכיסו ויתן לאאזמו"ר וישליכו דרך חלוו, ויאמר להר"ש של הנך יכול לנסע חזרה.

* * *

זהו פרשת מעשה דווינסק שנזכר לעיל: כשתי שנים לפני מאורע הנ"ל

אויף אויסצודינגען און אויסבעטען א שנה טובה ומתוקה ווייל א טאטע האט ליב א ריינע הארץ, און א מלך האט ליב א ריינעם לבוש, וואס דאס איז גורם ער זאל אָננעמען די הכתרה. וסיים הצ"צ: לשנה טובה תכתבו ותחתמו, וסיים אדמו"ר מהר"ש: און עס איז טאקע געווען א פריילעכער יאָר, וסיים אדמו"ר שליט"א: דער אוי-בערשטער זאל העלפען.

דער זיידע דער רבי מהר"ש נ"ע זי"ע איז דאס בא אים געווען דער ער-שטער ר"ה נאך זיין בר מצוה האט ער געהערט דעם עונג למע' פון דעם גרוי-סען רעש מברכת שנה טובה איש לרעהו וואס עס איז געווען אין קליינעם מנין — אשר גם שם הי' איזה מאות מתפללים — און פון גרויסען זאל און פון שא-לאש, שהעמידו אהל בחצר להתפלל מריבוי האנשים שהיו אז שלא יכלו לכנוס בהזאל.

מאמר המוסגר *) — יש חילוק בשמיעת הענינים שלמע' בין קודם הבר מצוה לאחר הבר מצוה, וכמבואר בקבלה —

איז דער ר"ה שהי' שנה ראשונה אחרי הבר מצוה שלו שמע העונג שלמע' מהרעש של הנ"ל.

* * *

באסיפת שנת תר"ג — 1843 למספרם — בפטרבורג השתתף הצ"צ, מיט צען יאָר שפעטער תרי"ג — 1853 — וכן להאסיפה דשנת תרי"ח — 1858 — קראו אותו ג"כ ולא נסע והציעו שישלח א' מבניו ונסע אאזמו"ר. הוא הי' אז בקיעו להשתדל לבטל הגזירה שרצו לגזור לגרש כל היהודים מהפאסע-סיעס, התראה עם הגענערעל גובער-

(*) גם זה מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א.

ביוקר יותר. ושכר אפארטמנט של שלשה חדרים. ר"י בערלין ומאנעסזאז התאכסנו בהאטעל אחר מפני היוקר. לאחר איזה שעות הלך אאזמו"ר מהר"ש אל החדר שמשחקים שם בקוביא. וישב אצל אברך אחד ששחק בקלפים ומזמן לזמן שתה יין מכוסו. וינח אאזמו"ר ידו על כתף האברך ויאמר לו: יונגערמאן יין נסך טאָר מען נישט טרינקען. אח"כ אמר עוד הפעם: יין נסך איז מטמטם המוח והלב. זיי אַ איד, ויסיים: אַ גוטע נאָכט, וילך לחדרו, והי' אאזמו"ר מהר"ש בהתרג"ש שות גדולה —

הר"י בערלין אמר, אשר מעולם האב איך ניט געזעהן דעם פעטער אין אַזאַ התרגשות —

שם בהאטעל הי' מנהג, עס איז דאָן ניט געווען קיין עליווייטערס וכשהי' אחד רוצה לרדת או לעלות מדיוטא לדיוטא וקשה הי' עליו היו שם כסאות מיוחדות לשאת את היושבים מלמטה למעלה, או מלמעלמ"ט. מגודל ההתרגשות ישב אאזמו"ר על כסא כזה ותיכף נגשו משרתי ההאטעל המיוחדים לכך ויגביהו הכסא לשאת אותו, ונזכר שהוא דר בקומה זו אמר להם פארדאָן (סליחה) כי טעיתי, וילך לחדרו. אחר איזה שעות בא האברך הנ"ל ושאל איפוא נמצא זה האיש שדיבר אתו, ויכנס אל אאזמו"ר ושהה אצלו זמן רב. ולמחרת נסע אאזמו"ר משם.

אאזמו"ר אמר אח"כ שזה כמה דורות שלא היתה נשמה טהורה כזו אלא שהיתה בעמק הקליפות. אברך הנ"ל הוא ראש משפחת ק. בצרפת, משפחת יראים וחרדים.

* * *

בהשקלא וטריא בין האחים שהיתה לאחר הסתלקות הצ"צ הראה אאזמו"ר מהר"ש בקיאות גדולה גם בנגלה ושאלו

נסע אאזמו"ר מהר"ש דרך דווינסק לחו"ל, בדווינסק דרו הרבה מגדים והשתדלו שיבוא אל התחנה המון רב עם זאָל עפעס דערפון אַרויסקומען א איינעימות. נאסף קהל גדול בבית התחנה ומרוב הדוחק נשברו החלונות והפתחים, דווינסק הי' אז עיר בצורה, והודיעו את הגענעראַל שר המבצר ע"ד הנ"ל ושאלוהו מה לעשות. ויענה "ארעסטאוראַט" (לאסור אותו). כשבא הפקיד עם אנ"ח לבית התחנה שאל: "קטאָ זדעס רבי'ן? (מי הוא הרב) העומדים סביב נרתעו ונסוגו אחור. אאזמו"ר מהר"ש הוציא מחיקו תעודה ויראה להפקיד ויזדעזע הפקיד ויעמוד לפניו כעבדא קמי' מרא ויאמר לו שהוא רוצה לרשום שמו והמספר שלו, ותיכף חזרו פני הפקיד כסיד, כי ירא שלא יענש. סוף דבר הי' שהגענעראַל שר המבצר בא בעצמו לבקש מחילה. (התעודה היתה מפעטערבורג שכל הפאָליציי הגלוי' והחשאית יעזרו לאאזמו"ר אם יצטרך).

* * *

פעם נסע לפאריז ונסעו אתו הגבאים ר' לוי'ק ופנחס ליב, ר"מ מא-געסזאן ור' ישעי' בערלין באו אז ג"כ לפאריז. כשבאו לפאריז שאל ר"י בער-לין, פעטער, וואו פאָהרען, ויענה אאזמו"ר צום אלכסנדר האטעל (אחד מהאטעלס הכי גדולים ובו התאכסנו מלכים ובני מלכים וכיו"ב) — ויסיים: דו ביזט דאָך אַ שמענדריק, דו קענסט דאָך ניט קיין פראַנצויזיש וועל איך ריידען מיט זיי. כשבאו להאטעל בקש שיתנו לו אפארטמנט — שורת חדרים — טוב ויענוהו שישנו פנוי ומחירו ליום 200 פראַנק. שאל אם יש טוב מזה ובאותה הדיוטא שבה נמצאים ג"כ חדרי המשחק. ויענוהו שיש אפרט-מענט פנוי גם בדיוטא זו, אבל הוא

פאר איך אַוועק אין ארץ ישראל און נעם מיט 100 טויעזנט פאמיליעס. און איך וואָלט דאָס דורכגעפירט, נאָר דאָ מאַלסט איז געווען ענין „בילו“ און איך האָב ניט געוואָלט מוסיף תוקף זיין. וסיים: ווען באַ זיי וואָלט געווען דער „באור ה'“ וואָלט איך אויך געפאָרען.

* * *

דער זיידע איז געבאָרען געוואָרען הונדערט יאָר נאָך דער התגלות פון בעש"ט.

* * *

אין יאָר תרי"ח איז דער זיידע גע- פאָרען אין אויסלאַנד, והטעם הגלוי ה' מפני בריאותו אבל הטעם האמיתי ה' שנסע לרגלי עניני הכלל, ונסע עמזו ר' אברהם'קע המ"ץ דרודניא, בתור שו"ב, הגם דער זיידע האָט אליין גע- קענט שחיטה, אָבער אזוי איז געווען ועוד א' (ר' שמואל ברין) והי' או באי- טאליא ואשכנז. כשבא חזרה האָט אים דער צ"צ געפרעגט, וואָס זאָגסטו אויף די דייטשע אידען — דער צ"צ האָט דייטשע אידען ניט געזעהן — וענה המהר"ש: זיי זיינען יפה מראה.

וביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א: עס איז דאָ יפה תאר און עס איז דאָ יפה מראה, יפה תאר מיינט די מדידה אין די אברים בכללות הגוף און די מדידה פון איין אבר לגבי דעם אנדערען, הגוף נחלק לראש, גוף ורגל, הנה אם יהי' הראש גדול כמו הרגליים או הרגליים יהי' קטנים כמו הראש הרי הוא בעל מום, והעיקר נוגע בתאר הפנים, שיש המדידה באברי הפנים, החוטם, הפה, העינים, האזנים וכו' שיתאימו זל"ז במדידתם זהו יפה תאר, וענין יפה מראה הוא בהפנים בתרין תפוחין, —

א דייטשער איד אז ער שטייט אויף אין דער פריה וועט ער ניט טרינקען די קאָפּע ביז ער וועט ניט אָפּדאָונען

אחיו מהר"נ: האַ מנין לך, בקיאות בנגלה, דו ביסט דאָך נאָך גאָר אַ יונג גער מאַן, ויענהו, דו ביזט עלטער מיט דיינע יאָרן, און איך בין עלטער מיט'ן טאַטענס יאָרען.

* * *

הצ"צ ה' לו תוארים לכל בניו: מיין בעה"ב, מיין למדן, מיין חסיד, כו', ועל אאזמו"ר אמר: כולוהו איתנהו בי'.

* * *

לאחר הסתלקות הצ"צ אמרו כל בניו דא"ח. בליל ש"ק אחד אמר אאזמו"ר מהר"ש מאמר אז ישיר וגו' עלי באר ויאמרו מהר"ל בש"ק בקר עם חידוש. ויאמרו מהר"ש מוצש"ק ומהר"ל ביום א' בוקר, מהר"ש יום א' ערב ומהר"ל יום ב' בקר, מהר"ש יום ב' ערב ומהר"ל יום ג' בקר, מהר"ש יום ג' ערב (כמובן כל אחד מהם בכל פעם בתוספות וחידוש). ויגש אליו מהר"ל ויאמר: דאָס מאַל האָט געזאָגט דער טאַטע, כנגד דעם טאַטען וויל איך זיך ניט שטעלען.

את כ"ז שמעתי ג"כ מר"ש סופר אשר סיפר, כי הוא וחבריו המעתיקים ה' עליהם להעתיק את כל המאמרים הנ"ל, ובהיות התחלת כל המאמרים ועניניהם שווים צריכים היו לרשום על כל אחד מהם מי הוא בעל המאמר, ורק הוא הבין מאופן הביאור ותוכנו מי הוא בעל השמועה.

* * *

בשנת תר"מ—תרמ"א שהיו אז הפרעות — פאָגראַם — ביהודים אמר אח"כ מהר"ש: ווען מען וואָלט מיר געפאָלגט וואָלט מען אַ סאָך אידישע בלוט פאָרשפאָרט.

* * *

עוד סיפר לאאמו"ר: איך האָב זיי — לב"כ הממשלה — געוואָלט זאָגען אַז אויב ניט (שלא יטיבו היחס להיהודים)

אביו הרבי מהר"ש, כי הצ"צ בעת שהי' אין די טיפסטע זמנים און אין די טיפסטע ענינים סיי אין חסידות סיי אין תשובות, פלעגט ער זיך אפשטעלען און טראכטען ווי צו טאן א אידען מקצה העולם א טובה.

* * *

הר' זלמן מיאנאוויטש כשהעתיק דירתו למאסקווא, האָט ער מיטגענומען מיט זיך זיין מלמד הר' נתן פאלאצקער. פעם כשבא הר' נתן פאלאצקער לכ"ק אדמו"ר מהר"ש האָט הר"נ זעהר משבח געווען את הר' זלמן. ער האָט אים משבח געווען מיט זיינע מידות טובות בהפלגה, ואמר לו כ"ק אדמו"ר מהר"ש: א תלמיד איז ער אָבער ניט דיינער, דו דאַרפסט זיך לערנען בא אים, די נט"י פון חסידות איז אַראָפּגעמען די נעגעל.

* * *

פעם בא חסיד אחד בעל עסק, וואָס ער האָט שטענדיג געהאלטען בא זיך אין בוועם דעם שערי אורה און שער האמונה און איז געווען קלאַר אין זיי, כשנכנס על יחידות שאלו אאזמו"ר באיזה שעה הוא קם בבקר ומה הוא עושה, מה הוא עושה לפני התפלה והשיבו: שלומד דא"ת. והוסיף שבעת התפלה ג"כ חושב בדא"ת וגם אחר התפלה טראַכט ער אין חסידות. וישאלו ע"ד קשעה"מ והשיבו שאז טראַכט ער אויך חסידות — כי בעל עסק הי' לפניו ורוב זמנו הי' עוסק בחסידות ובתפלה — ויאמר אאזמו"ר: דאָס איז דאָך אַלץ וואָס דו טראַכסט וועגען אלקות, און ווען טראַכסטו ווע' גען זיך, איז דער חסיד פאַר'חלש'ט געוואָרען, א"ל אאזמו"ר אַז חלש'ן דאַרף מען ניט נאָר מ'דאַרף טאָן, וקרא להר' פיניע ליב המשרת, האָט ער אים ארויסגענומען און מ'האָט אים דער-

פריהער, אין ביהמ"ד היינט א לוח אויפ'ן וואַנט דער זמן התפלה, בימות החול צריך לשהות התפלה 18 מינוט, ביום ב' וה' שיש קריה"ת 22 מינוט, א דייטשער איד גיט מעשר מהפרנסה, אבל רק כאשר מרויח, דאָס איז יפה מראה.

א רוסישער איד אָדער א איד פון אַנדערע מדינות, איז ניט קיין יפה תאר ויפה מראה, אָבער מיט חיות, אַז ער שטעלט זיך דאָוונען ווייס ער ניט צי א האַלבע שעה צי א שעה אָדער א שעה מיט פערטעל, ער גיט צדקה צי ער פאַרדינט יע, צי ער פאַרדינט ניט, ער גיט צדקה.

* * *

הוש"ר תרכ"ז כשאזמו"ר הי' בן ו' שנה נכנס הוא הרז"א הרמ"מ האחיות דבורה לאה ומוסיא להסוכה, אמר להם אאזמו"ר מהר"ש: היינט ווערט 100 יאָר ווי דער אַלטער רבי האָט געזעהן בעש"ט בהקיץ דעם ערשטען מאָל.

* * *

אאזמו"ר שאל את אביו: וואָס איז דער ענין פון הקפות, ואמר לו: וואָס מ'בעט זיך ביים טאַטען, מיט בלוטיגע טרערען, היתה לי דמעותי לחם, האָב רחמנות ושביר עול הגוים מעל צוארנו, גוים הוא גוף ונה"ב, מ'טאַנצט מיט דער ס"ת בשמחה מיט אַ אָפּענע קאָפּ א אָפּענע האַרץ נאָר בפנימי פנימית גיסט זיך בלוטיגע טרערען.

* * *

אצל אאזמו"ר המהר"ש פלעגט מען אַרויפשטעלען אויפ'ן טיש אַלע כלי כסף וזהב און מען פלעגט נישט פאַרמאָכען די טיר לאחר שפוך חמתך ופעמים האָט מען פאַרמאָכט אָבער נישט פאַרשלאָסען.

* * *

כ"ק אאזמו"ר סיפר לי מה שהסביר

קטרוגים און צוברעכט אלע דינים קשים. ולקח אאזמו"ר מטבע מכיסו ונתנה להר"א ואמר לו איך וויל זיין מיט דיר א שותף, דער אויבערשטער זאל דיר העלפען זאלסט קענען טאן א אידען א טובה און עס זאל זיין בהצלחה. איז ער פארציטערט געווארען ואמר: רבי מיט מיר ווילט איר ווערען א שותף איהר ווייסט ווער איך בין, איך בין דאך דער חומר גס פון תניא וואס דער תקון איז נאך שבירה — והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין עתה הזמן להגיד מה שהשיב לו אאזמו"ר מהר"ש ע"ז — וממנו קבל נחת רוח.

וכשנכנס הרב ר' אליעזר על יחידות ושאלו: וואס הערט זיך ענה לו שיש לו ב"ה שיעור לעיונא עם אברכים והם לומדים בטוב, ובש"ק מאריכים בתפלה יותר מהמנין, לומדים דא"ח וכו'. ושאלו אאזמו"ר און ווי איז מיט מדות והשיב אזוי ווי גבירישע יונגעלייט. ויענהו אאזמו"ר די שולד איז מצד המחנך, ניט זייערע, ראשית כל אין חינוך והדרכה, איז מדות טובות, און נישט לערנען דעם ספר, נאך זיך לערנען. ואמר לו כשיבוא לביתו יעשה גמ"ח קופה וכ"א מהאברכים יתן א האלבען בדין. ואמר לאאזמו"ר: איך וועל ביי זיי דאס ניט פועל זיין, והשיב אז איך זאג וועט דאס פועל זיין, זאג זיי אז ווען זיי גיבען, גיבען זיי ניט זייערע, און אויב זיי גיבען ניט וועלען זיי דאס ניט האבן בען. ואמר לו כישבוא פעם אחרת זאל ער אים בריינגען א בעסערען גערוס. ועל הר"א אבעלער סיים אאזמו"ר: ווען איך וואלט געוואלט נאכגעבען מיין נפש האלקית וואלט איך אים אויסגעקושט.

* * *

ר' פרץ מלמד בעשנאויטשער הי' נוסע לליובאוויטש תמיד על חגה"ש, הי' עני גדול און זייער ווייט פון התפש-

מינטערט. ובעת שהחסיד יצא מחדר היחידות נגן אאזמו"ר הניגון של משכני אחרין גרועה. פיגיע ליב המשרת קירב את אאזמו"ר שהי' אז ילד בעונת הבר מצוה או סמוך לאחר הבר מצוה והראה לו איך שאביו אדמו"ר מהר"ש מנגן הניגון של משכני, כ"ק אאזמו"ר ביאר מדוע ניגן אז אאזמו"ר הניגון של משכני אחרין גרועה.

* * *

כ"ק אדמו"ר מהר"ש אמר פעם לכ"ק אאזמו"ר: היינט איז בא מיר געווען 2 אורחים, פון איינעם האב איך געהאט א קורת רוח און פון א צווייטען א טיפען צער. אז הי' הר' אלי' מישוב אבעלע — הי' אז זמן שהרביים רצו לעשות מהישובים ערים מפני שהי' גזירה שהיהודים לא ידורו בהישובים ועשו מן אבעלע עיר — והרב ר' אליעזר מפאלאצק, בעהמ"ח ספר משנת אליעזר, כשנכנס הר"א מאבע"לע על יחידות שאל אותו: וואס הערט זיך בא דיר — הוא הי' בעל עסק איש פשוט — ואמר ב"ה, איך הוא עסקך ואמר ב"ה, נאך רבי איך האב גרויס צער פון יוסף'ן בא אונו אין ישוב כי אין לו שום הצלחה בכל דבר, מ'האט זיך צוזאמענגעלייגט און אים געקויפט א פערד און א וואגען, ער זאל קענען פארען אין שטאדט מיט אביסעל סחורה, טרעפט בא אים אלע מאל א תקלה, דער אקט צוברעכט זיך, דער פערד צוברעכט א פוס, נאכהער גנב'עט מען עס ארויס, אלע שלימזלין קומען צו אים. ואמר עוד: רבי וואס קען איך אים העלפען ונאנח ובכה ואמר: רבי גיט אים א ברכה, וענה לו כ"ק אדמו"ר מהר"ש דו קענסט אים אפולע העלפען, אז איין איד איז זיך מצער בצערו של חבירו און בעט פאר אים, מיט דעם נעמט ער פון אים אוועק אלע

און דאָס איז רזין דרזין און ווען מען הערט תורה פון א צדיק אין געה״ע קען מען האָבען אַ ידיעה אין רזין דרזין. ואמר כ"ק אאמו"ר: טאָטע בענטש מיר וברך אותו מיט'ן כח פון טאָטען — צ"צ — אדמוה"ז הבעש"ט, מיט'ן כח פון עצמות הנשמה — און יענע נאָכט שבועות האָט זיך שוין ניט געשלאָפּען, וזה ה' בשנת ה' ל"ק אאמו"ר.

* * *

פעם ציווה לבנו מהורש"ב בנוגע למאמר דא"ח פרטי — אַ שבת'דיקער מאמר — ער זאָל אים חזר'ן זעכציג מאל „דורך דעם קריגט מען אַ הכרה אין עצמי, ואז ווערט יעדער ענין נת"עצם".

* * *

בכלל כשהי' בנו מהורש"ב נכנס אליו, גם שלא ליחידות, ה' לבוש אבנט. זמני היחידות שלו ה' לפנות בוקר, פאַרטאָג. ביחידות בראשית שנת תרל"ה א"ל, בתוך הדברים: דער וואָס ער איז שייכות צו וויסען סדר ההש"תלשלות ואינו יודע אינו בסוג מדבר, כי בכל עת ובכל רגע דאָרף מען ווי"סען וואו די נשמה איז. ידיעת סדר ההשתלשלות היא מצוה וחובה.

* * *

נתן סמיכות בכתי"ק לשלשה, אחרי שבחנם בעצמו: הרה"ג והרה"ח ה' דוד צבי חן, יעקב מרדכי בעזפאלאוו, משה ראזענבליום.

* * *

באחת הפעמים שנכנסתי ליחידות — סיפר אדמו"ר מהורש"ב — שאלתי את אבי (אדמו"ר מהר"ש) על ענין פרטי בעבודה איך אפשר להגיע לזה, ויענני: על ידי התבוננות בהעמקת הדעת. ואמרתי: הלוא כבד לעמוד על השגה זו, ויענני: אם הענין נוגע אז מבינים ומשיגים בכי טוב. וראי' מן התורה:

טות. אאמו"ר ה' מקרבו בשביל יחוס שלו שוקנו של הר"פ ה' מקורב גדול להצ"צ. פעם כשבא על חגה"ש האָט אים אאמו"ר באַמערקט פאַרנדיג אין וועג. הר' לויק הגבאי לא חשב להכניס אותו על יחידות וגם הוא בעצמו לא חשב כלל שיוכל ליכנס על יחידות, כי ה' קהל רב מחכים. פתאום קרא הר' לויק את הר"פ בשם אדמו"ר מהר"ש שקורא אותו ליכנס על יחידות. בעת היחידות אמר הר"פ לפני האדמו"ר שהוא כלי ריקן מלא בושח וכלימה, ואמר לו אאמו"ר אז דאָס דאָרף מען קענען דערהערען, והוסיף: זאָגסט תהלים מיט בכיות והשיב ר"פ הן, ואמר לו אאמו"ר: זאָלסט זאָגען אַלע טאָג כל ימי חיידך 2 קאָפיטלעך תהלים מיט בכיות, והוסיף, אָבער צו קבלת התורה דאָרף מען געהן מיט שמחה, וסיפר הר"פ שבכל שבועות הוא נזכר על אותו יחידות און ער זעהט דעם רבי'ן, און ער איז זיך מצייר די ירידה והשפלה וואָס דער רבי אין געה״ע קומט צו אים אין דעם עולם.

* * *

כ"ק אאמו"ר נכנס פעם בערב חה"ש על יחידות לכ"ק אדמו"ר מהר"ש ושאל: וואָס איז די עבודת הכנה פון שבועות בא נאָכט, ואמר אאמו"ר: אין מ"ת איז געגעבען געוואָרען ג' ענינים, גליא שבתורה סתרי תורה און א כח אויף עבודה, גליא שבתורה האָבען אלע, סתרי תורה האָבען אויך אפולע גע"וואוסט, דער כח אויף עבודה גיט מען נאָר צו דעם וואָס ער וויל דאָס, און וואָס הייסט וועלען געגעניס עצמיים, דער רבי — אדמוה"ז — אומר: עס שטייט אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו עס שטייט ניט אין מגלין נאָר אין מוסרין, מוסרין מיינט פון עצמות א"ס אין עצמות הנשמה,

בכמה דיני נשים וכו' וטענותיהם שיכולים לטעון מדברים בזה תנאים ואמוראים והגאונים, שכולם היו בעלי השכלה מופלגה, והתורה היא תורת אמת, והלוא האשה איננה בערך לטעון טענות אלו. אבל האמת הוא דכאשר הענין נוגע, הנה גם חלושי הדעת ממצאים שכליים עמוקים.

* * *

אור (* ליום ד' פ' צו תרמ"ב על סיום אחי הרמ"מ על מס' בבא קמא

מסתתי אבנים אין בהם משום גזל. וצ"ל א"כ מה א"ל הקב"ה למשה פסל לך מאחר שאין בהם משום גזל ופי' מפני שהם הפקר ואינם שייכים להבע"ל והאומן קרוב יותר לזה וא"כ למה

(*) הועתק מגוף כתי"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

צ"ל פסל לך. אך שם סנפירין וכאן אמר אבנים סתם אבל שם הי' אבן טוב. (והגם שלגבי למעלה אינו תופס מקום אפילו אבן טוב. זה שאל הרשב"ץ. והשיב) הרי עשאו למטה. דבאותן של מעלה לא הי' פסולת.

למה בקדושה ג' אבות ובלעומת זה ד' אבות נזיקין. אך הנה איתא בטור ברקת דהעיקר הוא אחד וא"כ לא קשיא. עפעס דארף דאך זיין ומה יכול להיות פחות מאחד והעיקר מבעה. ומאריך בזה שם דיש הוי' בלעז"ז כו'. וקצת מזה יש בס' קול ברמה ג"כ אך שם בקיצור ובטו"ב מאריך בזה. ומה שנק' אבות מפני שהם לעז"ז דקדושה לכן נק' אבות. ובד' נגעים ג"כ העיקר אחד ושם רוצה שהעיקר ב'. והעיקר הוא בהרת. ומה שבנגעים יש הרבה תולדות יותר מבנזיקין הוא מפני שעונג הוא כח היותר עליון מאהבה.

הוספה ג.

רשימת השיחות שנרפסו במק"א.

מלבד השיחות הבאות כאן ראה גם כן :

„התמים" ח"ב ע' ע"ז. ח"ג ע' כו, ע' צ. ח"ד ע' פ. ח"ה ע' ת, ע' נ"ה. ח"ז ע' קב.

פוקח עורים מכוא אות א—ואו.

חנוך לנער ע' 4—10.

קונטרס ומעיין ע' 55.

תורת שלום ע' 194, 212.

תורת החסידות כב, כח, 5.

קובץ מכתבים ח"א ע' 22—23.

קונטרס ב ניסן תרח"ץ מכתב בסופו.

שיחות : שמח"ת תר"ץ אות ד. כ כסלו תרצ"ג אות ג, ה, ואו, יג, טו. חג הפסח תרצ"ד ח"ב אות יט—כא. שמח"ת תרצ"ז אות ה, מנ. חה"פ תש"ג אות כד, לט, מה, פב, פה—פז. חי אלול תש"ג ע' 11, 37.

„קובץ של שלת האור“

כבר חומי ע:

היכל רביעי

שער ראשון : אמרי בינה.
שער שני : תורת חיים (שני חלקים. על ספר בראשית).
שער שלישי : פירוש המילות — מהדורא בתרא.
שער שביעי : בד קודש.

היכל חמישי

שער ראשון : שאלות ותשובות „צמח צדק“ חלק אורח חיים — (הוצאה שני).
שער שני : שאלות ותשובות „צמח צדק“ חלק יורה דעה — ג' חלקים — (הוצאה שני).
שער שלישי : שאלות ותשובות „צמח צדק“ חלק אבן העזר — ר' חלקים — (הוצאה שני).
שער רביעי : שאלות ותשובות „צמח צדק“ חלק חושן משפט.
שער חמישי : „צמח צדק“ חידושים על ש"ס משנה ונמרא — (הוצאה שני).
שער ששי : הוספות ומלואים לשו"ת „צמח צדק“ וחידושים על ש"ס — ג' חלקים.
שער שמיני : דרך מצותיך (ספר טעמי המצות) — (הוצאה שני).
הוספה לספר דרך מצותיך.

היכל ששי

שער ראשון : לקוטי תורה מספר בראשית — לשלוש פרשיות (וילנא, תרמ"ד).
שער שני : לקוטי תורה — תורת שמואל. והחרים — תרל"א.
שער שלישי : " " " " " " מיס רבים — תרל"ו.
שער רביעי : " " " " " " וככה — תרל"ז.
שער חמישי : " " " " " " חייב אדם לברך — תרל"ח.
שער ששי : " " " " " " זאת חנוכת המזבח — תר"ם.
שער שביעי : " " " " " " מצה זו — תר"ם.
שער שמיני : " " " " " " יונתי — תר"ם.

ספר התולדות

(*) רשימה זו נערכה בשנת תשי"ז. וראה לקמן ע' 113. רשימת ספרי כ"ק אדמ"ר מהר"ש שנדפסו ע"ע.

היכל שביעי

שער ראשון : חנוך לנער.
שער שני : קונטרס התפלה.
שער שלישי : קונטרס ומעין.
שער רביעי : קונטרס עץ החיים.
שער חמישי : קונטרס העבודה.
שער שביעי : תורת שלום — ספר השיחות.

היכל שמיני

שער ראשון : ספר המאמרים — אידיש — ה'תש"א—ה'תש"ה.
שער שלישי : ספר השיחות (קיץ ה'ש"ת).

עומד להופיע :

היכל רביעי

שער ראשון : שערי התשובה והתפלה. שלשה חלקים.
שער שני : תורת חיים (על ספר שמות).

היכל שמיני

שער ראשון : ספר המאמרים — לה"ק — ה'ש"ת—ה'תש"ב.
שער רביעי : ספר הזכרונות (אידיש).
" " (אנגלית).

הערות וציונים להוצאה החדשה

הערות וציונים להוצאה החדשה

ע' 5:

בשני באייר שנת תקצ"ד נולד: כ"ה ב"רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב. ראשי פרקים מתולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש ב"היום יום" בתחילתו. י"א אשר נולד בשנת תקצ"ג (שיחת יט כסלו תרצ"ג אות כד): כ"ה גם ב"רשימות" רבינו (יומן) ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג. הועתק ב"היום יום" ב' אייר. וכן משמע ברשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בבוק 1243 (נדפס בדרך מצותיך קה"ת, תנש"א רצו, א): "... . כמבואר ברשימותי מעניני ההכנות לבר מצוה של הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק [מהר"ש] – תר"ו – ושל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק – תרל"ד". וראה גם לקמן ע' 8-9: „חודש אלול תר"ה . . בחורף ההוא [חורף תר"ו (?)] נתן לי . . הביכעל שרש מצות התפלה בכ"ק ללמוד קודם הבר מצוה" – מתאים להי"א שנולד בשנת תקצ"ג.

אחרי השריפה בשנת תקצ"ב: ראה ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 326. תש"ד ע' 58.

הרבנית אדיר חפצה הי' ללדת בדירה החדשה: ראה ספר השיחות תרצ"ו – חורף שם.

בחדרי הבית . . אשר הביא: ראה „רשימות" רבינו (יומן) כסלו תרצ"ג. ואת המילדת ציווה [הצ"צ] . . ואשר תקבלו בחתיכת בד לבנה אשר הביא: להעיר מספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 48: „ווען דער מיטעלער רבי איז געבאָרן געוואָרן האָט זיין פאָטער . . גיגעבן אַ ספעציעלן שטיק לייווענט – וועלכער איז גיווען ביי אים באַהאַלטען – צו וויקלען דעם קינד נאָכן אַרומוואַשן אים צום ערשטן מאל, דאָגעגן פאַר די אנדערע קינדער האָט מען עס ניט געטאָן. אויך . . ווען דער צמח צדק איז געבאָרן געוואָרן האָט דער אַלטער רבי . . געגעבן דעם אויבן דערמאָנטן שטיק לייווענט”.

ר' ברוך שלום: ראה אודותו: ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 227. תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 253.

ר' יהודה ליב: ראה אודותו: ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 161 הערה 15. וש"נ.

ר' חיים שניאור זלמן: תקע"ד (בערך) – ד' טבת תר"ם. ראה בית רבי [ח"ג פ"ח] (הערות רבינו בלקו"ד ח"ג תקכב, א).

ע' 6:

ובמלאת מאה שנה להתגלות הבעש"ט הולידה . . . בן: התגלות הבעש"ט היתה ביום ח"י אלול תצ"ד – שיחת כ' כסלו תרצ"ג סעיף א. ספר השיחות תש"ה ע' 122.

הרה"ק הרח"א הי' ממעט בדבור. תוארו הי' מבהיל: ראה „רשימות” רבינו (יומן) י' אייר תרצ"א; י"ב כסלו תרצ"ג.

הרה"ק הר"ר אהרן מסטראשעלע: הרה"ק ר' אהרן בן הרה"ח ר' משה הלוי הורוויץ (תקכ"ז – תקפ"ט). ראה אודותו בארוכה בית רבי ח"א רפכ"ו (הערות רבינו בספר השיחות תורת שלום ע' 213).

בהיותי על הברית מילה של הרה"ק רח"א שמעתי בשם רבינו הזקן אשר קרא שם בנו חיים אברהם – אברהם על שם רבו הרה"ק ר"א בן הרב המגיד. אבל אין חפצו במלאכים, הוא חפץ בעבודה של נשמה ולכן קראו חיים אברהם: ראה „רשימות” רבינו (יומן) י"ב כסלו תרצ"ג. ברשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מיום כ' מ"ח תרנ"ו (סה"מ תש"ט ע' 90) שבעת הברית מילה נקרא רק אברהם (ע"ש ר' אברהם המלאך, וע"ש זקנו אבי אמו) ומצד החולי, שסיבתו היתה התרעומת של זקנו שנקרא אברהם חיים, הוסיפו לו גם השם חיים. ובהערות רבינו שם: ראה ספר התולדות – מהר"ש ע' 6 שנקרא מתחלה ג"כ חיים. וכנראה נשתקע שם זה אח"כ.

ע' 7:

נאך וועמען געגעבן א נאמען . . . אפשר נאך שמואל הנביא: ראה שיחת י"ג תשרי תשד"מ. וראה „רשימות” רבינו (יומן) תשרי תרצ"ג. שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי תשי"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 26).

פאר תפארת שבתפארת איז דאס ניט קיין הפלאה: ראה „רשימות” רבינו (יומן) ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג. הועתק ב„היום יום” ב' אייר. שיחת ש"פ האזינו תשי"ט. ש"פ קדושים תשמ"ו.

ע' 8:

ר' נחמ' מדובראָוונע: ראה אודותו: ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 244. וש"נ.

בשנת תר"ג – באו לליובאוויטש . . . ר' יצחק אייזיק מוויטעפסק: ראה גם „התמים" חוברת ד' ע' כח [קעט, ב] ואילך. ראה אודותו: „התמים" שם. ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 295 הערה 4. קיץ ה'ש"ת 78.

ר' פרץ מבעשענקאוויטש: ראה אודותו: ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 221. וש"נ.

הברית מילה שלו הי' בתפארת שבנצח: ראה „רשימות" רבינו (יומן) ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג.

בחודש אלול תר"ה בא מוכר ספרים לליובאוויטש: ראה גם ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 115.

ע' 9:

מילדותי אוהב הייתי . . . לקרוא בספר. אבל לא אהבתי את ההקדמות של מליצה: להעיר מספר השיחות תורת שלום ע' 41. ע' 53. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 114.

פעם קרא כ"ק רבינו הגדול את אמי ואמר לה להביא איזה קונטרסים ממה שכ"ק אאמו"ר כותב לעצמו . . . והי' זה הדרוש בשרש מצות התפלה: ראה גם אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שכג. שיחת ליל א' יט כסלו תרצ"ג סעיף יב. ר"פ מתולדות הצמח-צדק (בעריכת רבינו) שנדפסו בסו"ס דרך מצותיך (ריא, א – בהוצאת קה"ת, תנש"א) שזה הי' בשנת תקס"ז.

ר' פנחס רייזעס: ראה אודותו: ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 236 ואילך. ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 55, ובהנסמן שם הערה 14. ע' 126 ואילך. וש"נ.

ע' 12:

ואמר חגרה בעוז מתני': ראה „רשימות" רבינו (יומן) כו ניסן תרצ"א. בשנת תר"ז נשתדך עם בת אחיו הרה"ק ר' חיים שניאור זלמן: ראה

שו"ת דברי נחמ"י חלק אה"ע סמ"ח (הערות רבינו ב, פתח דבר" להמשך והחרים תרל"א ע' 6).

בשנת תר"ז נשתדך . . . והגבילו זמן החתונה לש"ק שאחרי חג השבועות: ב, ראשי פרקים" מתולדות אדמו"ר מהר"ש ב, היום יום" בתחילתו, וב, פתח דבר" להמשך והחרים תרל"א (ע' 6) – שנישואיו היו בשנת תר"ח. וב, רשימות" רבינו (יומן) ט' וי"א סיון תרצ"א: „כמדומה שכך שמעתי שנישואי מהרשנ"ע הי' קודם הב"מ שלו".

כעלשה חדשים ארכה מחלתה ונפטרה: ראה „רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב.

תר"ט – נישואיו עם הרבנית רבקה: ראה „רשימות" תרצ"ב שם. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 137. ע' 173.

הרבנית רבקה: ראה אודותה ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 26 הערה 13. וש"נ.

הרבנית חי' שרה והרה"ג והרה"ח ר' אהרן בר' משה אלכסנדראו משקלאוו: ראה אודותם: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 147. וש"נ. כשהי' בן שבע עשרה . . . מוויטעפסק: „רשימות" רבינו (יומן) כסלו תרצ"ג.

הביאור להבין הקושיא כו', שני הקיצורים . . . יודפסו בהוספה להוצאה החדשה של התניא: נדפסו ב, קיצורים והערות" לתניא (קה"ת, תש"ח. תשמ"ט).

עודנה קטנה מתו עלי' אבי' ואמה: במ"א משמע שבעת חתונת הרבנית רבקה היתה אמה [הרבנית חי' שרה] עדיין בחיים – ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 172, שהרבנית רבקה סיפרה: „דעם פאטער געדענק איך ניט און די מוטער פלעגט אונז דערציילן פארשידענע סיפורים . . . ווען איך בין אלט געווארן ניין יאָר האָט מיר אונזער מוטער געשענקט אַ געשריבענעם ספר, דעם פאָטערס . . . צו מיין חתונה . . . האָט מיר די מוטער געשענקט נאָך צוויי ספרים, מיין פאָטערס האַנטשריפט".

לנשואי' עם אדמו"ר מהר"ש נתנה לה זקנתה „גדן" את ה,אשת חבר" שלה. – ראה תורת שלום ע' 217 [בהוצאת קה"ת, תשי"ז ואילך – ע' 189]: ראה רשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מיום י כסלו תרס"ז – „התמים" חוברת ב ע' עח [פו, ב].

ע' 13:

הרה"ג הרי"א נפשטיין מהאמיל: ראה אודותו: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 4. וש"נ. שם ע' 237 ואילך. ובארוכה – „תולדות הרה"ח ר' יצחק אייזיק" (קה"ת – אה"ק, תש"מ. תשמ"ז).

הר"ש זלמן מפאלאצק: הרב ר' שניאור זלמן פראדקין, בעהמ"ח שו"ת „תורת חסד". ראה אודותו: ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 87. וש"נ.

הרה"מ פאריטש: הרב ר' הלל בר' מאיר הלוי מאליסאוו (תקנ"ה – יא מנ"א תרכ"ד). ראשי פרקים מתולדותיו – ראה פלח הרמון על ספר בראשית ועל ספר שמות – הוצאת קה"ת בתחילתם. ספר השיחות תורת שלום ע' 13. 109. ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 52 הערה 12. וש"נ. ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 30. וש"נ.

הרי"א בהרד מוויטעפסק: ראה אודותו בהנסמן לעיל בהערות לעמוד 8. תרי"ג – בחדש מרחשון קבע אדמו"ר הצ"צ שיעור . . . תקס"ד): אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תקד ואילך. הועתק ב"היום יום" יט סיון. וראה שיחת ב' ניסן תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 174-175).

הצ"צ חוזר לפניו מאמרי דא"ח: ראה „רשימות" רבינו (יומן) שבועות תרצ"א.

תרט"ו . . . הצ"צ לא רצה לנסוע ושלח בתור באי כחו את בנו המהר"ש ואת הרב ר' אהרן מבעליניטש: ראה „התמים" חוברת ח ע' י [שפא, ב]. אודות ר' אהרן מבעליניטש – ראה לקמן הערות לעמוד 64. וש"נ.

ר' יצחק רובאשאוו: ראה אודותו: אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' קו. ח"ג ע' שמז. ח"ד ע' קמז-קמח.

ר' נתן בר' שלמה מאנעסזאן: אולי אחיו של ר' מנחם מאניש בר' שלמה [ספר השיחות תש"ב ע' 152] מאנעסזאן (הנזכר לקמן ע' 71).

מתחיל לאמר דא"ח ברביס . . . אליו . . . תשמעון כאשר שמעתם אלי: „רשימות" רבינו (יומן) ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג.

אליו . . . תשמעון כאשר שמעתם אלי: ראה שיחת יום ב' דראש-השנה תשנ"ב (התוועדות תשנ"ב ח"א ע' 24).

האט דער רבי דער צמח צדק . . . געשיקט א צעטל צום עולם: אליו . . . תשמעון כאשר שמעתם אלי: מועתק בזה מכתבי כ"ק אדמו"ר הצ"צ לבנו כ"ק אדמו"ר מהר"ש (הועתק מכת"י מעתיק):

אהובי בני מהר"ש שי'. בטחוני חזק בהשי"ת שאנ"ש יאמינו לך כמו שאני מאמין לך ואם ימצא מי שלא יאמין לך ח"ו אל תדאג כי בודאי ימצאו בו אחר דרישה היטב איזה פני'. אביך מנחם.

יום ג' י"א ניסן תרכ"ו

לאהובי בני ידידי המופלא מו"ה שמואל שיחי'

לא עת לחשות כי כחי חלש מאד ולבי מלא ליחה, בקשתי לקיים כמו שמסרתי לך מכתבי לאנ"ש שי' לגלות להם רצוני ולראות שיקיימו כרצוני.

תשובה [מכ"ק אדמו"ר] מהר"ש:

אל ירע בעיניך כ"ק שיחי' שהגם שכבר הוכרחתי להבטיחך ע"פ בקשתך אמנם באמת כבד עלי מאד. ושלח נא ביד תשלח וגם אני אומר להם בשמך, והשי"ת יאריך ימך.

בני חביבי הר"ש שי'

גוזרני עליך שאתה דוקא תעשה זה ולך אני מאמין שתקיים כל רצוני החזק וטעמי עמי, אמור להם אל יהרסו לעבוד על דברי פנ' כו', אני חלש מאד כלה הגשם, הקב"ה יצליח לך. אביך מנחם נכד אדמו"ר היושב ומצפה באימה להתראות עמו רכב ישראל רכב ישראל ופרשיו נר אלקים.

ע' 14:

לבני ידידי . . . ראיתי דא"ח שלך . . . מנחם מענדל בן דבורה לאה: נדפס (בשינויים קלים) באגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ (קה"ת, תש"מ) ח"א ע' שסג.

ראה בקובץ התמים (ח"ה ע' ח) מכתבו מר"ח מנ"א תרכ"ח ממאריענבאד: אוצ"ל „מחודש מנ"א", כי בגוכי"ק המכתב: „יו' ד' ג' מנ"א" („התמים" שם ע' ט. אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תשנ"ג) ע' ג ואילך).

בקובץ כתבייד שבא זה עתה לידי מ"כ: בהוצאה ראשונה של ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש לא נדפס ההמשך של הערה זו, ובכמה טפסים של הספר נוספה חותמת ובה המשך ההערה.

המכתב נדפס (בשינויים קלים) באגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ (קה"ת, תש"מ) ח"א ע' שסד. פאקסמיליא מגוכי"ק (?) שם ע' תיד.

מכתב תנחומין: נדפס באגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תשנ"ג) ע' ב.

תרכ"ח . . מתעכב איזה ימים באדעסא: ראה מכתבו שכתב בהיותו שם – אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תשנ"ג) ע' ה ואילך.
כ"ק מו"ח אדמו"ר . . מספר באחד ממכתביו: נדפס באגרות-קודש שלו ח"ד ע' מה ואילך. וראה אגרות-קודש ח"ו ע' רנד ואילך. ספר השיחות תש"ה ע' 49 ואילך.

ע' 15:

הגבאי ראשון ר' לויק: ר' לוי יצחק אידלעוויץ. ראה אודותיו: שיחת כ' כסלו תרצ"ג סעיף ה (לקו"ד ח"א לו, א). „רשימות" רבינו (יומן) כ' אייר תרצ"א. סיון-מנ"א תרצ"ב. ועוד.

הגבאי שני ר' פנחס ליב: ר' פינחס ארי' לייב מאגידסאן. גבאי השני וכותב פתקאות אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש. ראה אודותיו: ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 41. וש"נ. „רשימות" תרצ"ב שם. ועוד.

הגיעה אלי ידיעה . . אשר בלויבאוויטש היתה שריפה: ראה ספר השיחות תש"ד ע' 5.

ר' זלמן זלאטאפאָלסקי: ראה אודותו לקמן בהערות לעמוד 66. וש"נ.

ע' 16:

ביום השלישי . . ר' תשרי: ראה שיחת ש"פ וילך, ו' תשרי תשכ"ו.

נושא המאמר תפלה לעני: ראה לקמן ע' 29 בהערה.

נושא המאמר תפלה לעני . . בביאור ענין משפיע ומקבל: ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ו ע' רנו.

ע' 17:

וז"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר . . באחד ממכתביו: נדפס באגרות-קודש שלו ח"ד ע' מו ואילך.

די טובה האסטו זיך געטאן: ראה גם לקו"ש חלק לג ע' 205.

ע' 18:

רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר: ראה ספר השיחות תש"ב ע' 24.

עוד מביא כ"ק מו"ח אדמו"ר . . באחת משיחותיו: ספר השיחות קין ה'ש"ת ע' 13 ואילך. וראה גם אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תצא ואילך.

ע' 20:

א ברכה איז ווי רעגן: ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע רעט ואילך. הועתק ב"היום יום" ב אדר שני.

הדרוש הי' אומר בענינים סגורות . . וסוגרן: „רשימות" רבינו (יומן) מוצאי חה"פ תרצ"א.

בענין היחידות הי' לו סדר מיוחד. וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר: ספר השיחות תש"ג ע' 105.

הי' נוסע פעמיים בכל יום לטייל: ראה „רשימות" רבינו (יומן) ט וי"א סיון תרצ"א.

מול ע' 21:

שני עמודים של מגלה גוף כתי"ק כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע: ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"א ע' שמח: „מטעמי זהירות בכתבי הקדש, הנה לא נראה לי כלל כשמדפיסים פסוקים כתובים בכתב סתם אפילו בספרי הלכה ואגדה, ועאכו"כ בספרי תולדות . . ומובן שאינו דומה למה שהדפיסו עמוד ממגלת אסתר – כיון שאין בה השם. והי' בזה גם מעין הוראה לרבים באופן כתיבת המגילה".

ע' 21:

בביקורו על אוהל אביו: ע"ד הליכת כ"ק אדמו"ר מהר"ש על אוהל אביו כ"ק אדמו"ר הצ"צ – ראה גם „רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב. בסוף ספר הון עשיר . . נגון „אין סוף": „רשימות" רבינו (יומן) תשרי תרצ"ג.

ידיעות רבות בפרט היו לו בחכמת הרפואה: ראה „רשימות" תרצ"ג שם. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ח ע' רפג. שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי תשי"ב (תורת מנחם – התועדויות ח"ד ע' 25).

בוז [המגילה]. . עשרת בני המן אינם כתובים בעמוד בפני עצמם: ראה „רשימות" רבינו (יומן) כז ניסן-ט אייר תרצ"א; פורים תרח"ץ. „וראה שו"ע או"ח סי' תרצ"א ס"ד ובבאה"ט ושע"ת וש"נ. שדי חמד אסיפת דינים סוף מע' פורים" (הערות רבינו בסה"מ תשי"א ע' 198. ספר המנהגים-מנהגי חב"ד ע' 73).

כלים שנעשו על ידו. . מנורה גבוהה כקומת איש בעלת יב"ג קנים: ראה גם ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 131. שיחת ליל ב' דחג הפסח תש"כ.

וש לעיין: אוצ"ל: ויש לעיין.

בסוף שנת תרמ"ב חלה: ראה „רשימות" רבינו (יומן) תשרי תרצ"ג. בית רבי ח"ג פ"ח.

כ"ק מו"ח אדמו"ר. . מספר אודותיו [העילוי הגאון וצדיק ר' אברהם סענדער]: ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 99. וראה גם רשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מיום ה', כה תשרי תרנ"ה – „התמים" חוברת ה ע' לח [רלא, ב].

ע' 22:

רבנו שניאור זלמן אהרן. . דא רזא טמירא: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 113.

רבנו שניאור זלמן אהרן, נולד יום ה' פ' מטות יט תמוז תרי"ח: הקביעות יט תמוז ביום ה' פ' מטות מתאימה לשנת תרי"ט, ואילו בשנת תרי"ח חל יט תמוז ביום ה', פ' פנחס.

ב„רשימת מאמרי דא"ח" של אדמו"ר מהר"ש דשנת תרל"א (לעיל ע' 34) נרשם: „פנחס, בר מצוה של בנו רז"א". ולפי-זה נולד יום ה', פ' פנחס תרי"ח.

אבל להעיר שבכ"מ הובא שנולד בשנת תרי"ט – ראה ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 239. וש"נ.

רבנו שניאור זלמן אהרן . . ואהרן ע"ש זקנו אבי אמו: הרה"ג והרה"ח ר' אהרן אלכסנדראוו משקלאוו (הנ"ל ע' 12).

אדמו"ר הצ"צ הנה בעת הברית של בניו ונכדיו ה' קורא להם ג"כ שם בר"ת: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 113. וראה „רשימות” רבינו (יומן) מיום כו ניסן תרצ"א. קיץ תרצ"ד (מארינבאד).

הר' מנחם מענדל: ראה אודותיו: ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 96 הערה 45.

הר' מנחם מענדל . . אחרי חה"ש תרמ"ב בליובאוויטש חתונתו – בזוג ראשון – עם מרת שרייבער ממשפחת החתם סופר: החתונה התקיימה ביום ה', י"ד סיון תרמ"ב – עם מרת שרה בת הרה"ג ר' עקיבא קארניטצער מקראקא – ראה נוסח ההזמנות להחתונה באגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תשנ"ג) ע' כו-כח.

מרת דבורה לאה: ראה אודותיה: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 57 ואילך. ע' 139. וש"נ.

הרה"ח ר' משה ארי' ליב גינזבורג מוויטעפסק: נפטר יום א' דחג הסוכות, טו תשרי, תרצ"ה.

מרת חיי' מושקא: נהרגה על קידוש ה' ביום י"ד אלול תש"ב (ראה הקדמת רבינו לקונטרס טו – סה"מ תשי"א ע' 106) – הי"ד.

ע' 23:

הרה"ח מנחם מענדל. אשתו מרת שיינא בת כ"ק מו"ח אדמו"ר: הרמ"מ נהרג על קידוש ה' ביום כה מר-חשון תש"ג. אשתו מרת שיינא נולדה בליל ש"ק שמות, כא טבת תרס"ד. נהרגה על קידוש ה' ביום ב' דראש השנה תש"ג (ראה הקדמת רבינו לקונטרס טו – סה"מ תשי"א ע' 106) – הי"ד.

יעקב יוסף [ליס]: ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ (ח"ו ע' נה. חי"ב ע' קנג) שהילד היתום יעקב יוסף ליס מתחנך אצל בתו מרת שיינא וחתנו הרה"ח מנחם מענדל הארענשטיין – נולד בשנת 1937.

לקוטי תורה . . על ג' פרשיות . . ע"פ סיבה, כמבואר בארוכה במ"א, לא נדפסו בס' זה אלא הגהות מאדמו"ר מהר"ש: ראה „רשימות” רבינו (יומן) מיום ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג.

ע' 51:

פתח אליהו . . ליל יט כסלו. פדה בשלום יום יט כסלו: אוצ"ל: ליל יו"ד כסלו . . יום יו"ד כסלו [כמ"ש ב„התמים" שבשוה"ג].

ע' 64:

ווען דער טאטע . . זיין א אדם: שיחת אחש"פ תרצ"ה סעיף יז (סה"מ תשי"א ע' 246). הועתק ב„חנוך לנער" ע' 9-10.

ווי לערנט מען אז עס זאל געלערנט: ראה ג"כ שיחת חג הפסח תרצ"ד סל"ה (לקוטי דיבורים ח"א קמב, ב). ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 345. שיחת יט כסלו תשל"ב.

לערנטן שולחן ערוך אורח חיים . . פועל זיין אויפ'ן אז עס זאל זיך אליין טאן: ראה ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 98. וש"נ. שיחת י"ט כסלו הנ"ל.

ע"ד ווי דער כרע במודים: געמיינט דעם סיפור אין ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ד (הערת רבינו בסה"מ תשי"א שם).

האט אים דער טאטע געבענטשט ער זאל זיין א אדם: חילוק דאיש ואדם ע"פ תורת חסידות חב"ד מבואר בכ"מ, ראה לדוגמא: לקו"ת שה"ש ד"ה צאינה וראינה השני (הערת רבינו ב„חנוך לנער" שם).

בשנת תרס"ז . . ורצונו: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 141.

כל ישראל: אוצ"ל: על ישראל.

הרב ר' אהרן בעליניצער: ראה אודותו „התמים" חוברת ו ע' ט [ערב, א]. חוברת ח ע' ה [שעט, א] ואילך. „רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב. „כנראה ממכתב אחד ה' שם משפחתו ליפשיץ. מהרי"ל – בן הצ"צ – כותב עליו: מחזות" (הערת רבינו ב„פתח דבר" להמשך והחרים תרל"א ע' 7). וראה „שער" ספר כרם חמד (ווילנא, תרל"א) שמחבר הספר הוא: ר' שלמה בן ר' יוסף אליעזר בן ר' שלמה פריידעש משקלאב [חותן מהרי"ל בן הצ"צ] נכד הרב המאוה"ג אהרן ליפשיץ אב"ד דק"ק בעליניץ.

ע' 65:

עוד אמר . . שער לעבודה: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 141.

אדמו"ר האמצעי עשה הספרים שלו . . . לסוג חסידים מיוחדים: ראה גם אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שסז. הועתק ב„היום יום" טו אדר שני.

אח"כ אמר לו . . . רוח הקודש: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 141 ואילך.

הבעש"ט ורה"מ . . . דער טאטע דעת: ראה במקומות שצויינו בספר השיחות שבהערה הקודמת.

אדמו"ר מהר"ש בהיותו בן יב שנה . . . יעננו: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 143. וראה „רשימות" רבינו (יומן) כז-כט תשרי תרצ"א.

דער טאטע . . . שלא לפי ערך: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 164 ואילך.

דער טאטע: כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

ע' 66:

דער זיידע . . . שייך צו אלעמען: ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 339 ואילך.

החסיד ר' זלמן זלאטאפאלסקי . . . מה לאכול: ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 162 ואילך (בשינויים).

החסיד ר' זלמן זלאטאפאלסקי: ראה אודותו: ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 114. וש"נ. שיחת יג תמוז תרצ"ב.

החסיד ר' חיים דובער: ווילענסקי. – ראה אודותו: ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 14. וש"נ.

אדמו"ר מהר"ש ה' אומר עברו לפעמים חסידות ביחוד: ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' רס. „רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב.

ר' אלי' אבעלער . . . נישט דורכגעפאלען: ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 163 ואילך.

ר' אלי' אבעלער: החסיד ר' אלי' וואראבייטשיק משוב אבעלע. ראה אודותו במקומות שצוינו בהערה הקודמת ובהערה הבאה. לקמן ע' 80.

ר' אלי' אבעלער, בהיותו פעם אצל אאזמו"ר מהר"ש: ראה ג"כ ספר

השיחות תש"ג ע' 111. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' שטו ואילך.
הועתק ב"היום יום" טז אייר.

ע' 67:

בא דעם רבי מהר"ש פלעגט מען בלאזען א תרועה 42 טרומייטען: ספר השיחות תש"א ע' 28 (בשינויים: „הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש פלעגט בלאזן א תרועה 42 טרומייטען"). ב„רשימות" רבינו (יומן) ר"ה תרצ"א: „מהרשנ"ע הי' מהדר לתקוע ארבעים ושנים שברים-קטנים בתרועה". בספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 253: „ידוע הי' לאאזמו"ר (אדמו"ר מהר"ש) א לאנגער אטעם לנגינה, ער פלעגט קענען מאכן ביז 53 תרועות מיטן גרויסן שופר". וראה לקמן ס"ע 73. ולהעיר משו"ע אדה"ז סתק"צ ס"ד: בתרועה יכול להאריך בטרומיטין כמה שירצה. . יכול לעשות כמה שירצה.

דער קרעמעטשוגער רב: החסיד ר' יצחק יואל ראפאלאוויטש (ספר השיחות תש"א שם). נפטר טו תמוז תרצ"ו ומנ"כ בחלקת חב"ד בהר הזיתים. ראה אודותיו: ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 9. ע' 52. „רשימות" רבינו (יומן) סיון תרצ"ב. ועוד.

שנת תר"מ. . והמ"י: יו"ד כסלו תש"א (נדפס בשינויים בספר השיחות תש"א ע' 51).

שנת תר"מ היתה שנה קשה: ראה לעיל ע' 17. וש"נ.

בחזירתו הי' ט' כסלו בוויטעבסק: בכ"ז ראה רשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מהור"צ מיום ח-י כסלו תרס"ז – „התמים" חוברת ב ע' עז [פו, א] ואילך.

ר' נחמן מאריאשין. . משך זמן: ספר השיחות תש"ב ע' 87.

ר' נחמן מאריאשין: ראה אודותיו: ספר השיחות תורת שלום ע' 16 הערה 1.

ר' יוסף מרדכי. . כנער: ראה ספר השיחות תש"ב ע' 87.

ר' יוסף מרדכי הגבאי: ראה אודותיו: ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 74. שיחת ליל א' דחג השבועות תש"ט סעיף יג (סה"מ ה'ש"ת ע' 244). שיחת יט-כ כסלו ה'ש"ת (לקו"ד ח"ד תקעט, ב). לקמן ע' 70. רשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מהור"צ: כ' אייר תרנ"ו (לקו"ד ח"ג תקכו, ב).

מיום ג', ה' טבת, תרנ"ב (סה"מ תשי"א ע' 302). רשימת המאסר (ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 242. ע' 246). רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מחורף ה'שי"ת (סה"מ תשי"א ע' 168). „רשימות” רבינו (יומן) מיום י"ז מר-חשון תרצ"ג.

ר' יוסף מרדכי . . . ברך אותו הצ"צ באריכות ימים: ראה לקמן ע' 70.
חסיד אחד . . . כל ימיו: ספר השיחות תש"ב ע' 101 ואילך.
ר' לויק משרת: ראה אודותו בהנסמן לעיל בהערות לעמוד 15.

ע' 68:

ר' יקותיאל . . . חסידות: ספר השיחות תש"ב ע' 104.
ר' יקותיאל: ראה אודותו לקמן ע' 70. ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 54 וש"נ.
מלפנים . . . דעת עליון: ספר השיחות תש"ב ע' 123 ואילך.
ביים רבין מהר"ש . . . איינגעשפאנט: ספר השיחות תש"ג ע' 50.

ע' 69:

פעם אמר . . . חולה: ספר השיחות תש"ד ע' 4.
איך האב היינט . . . גזירות רעות: ספר השיחות תש"ד ע' 4.
אדמו"ר מהר"ש . . . שטורעמדיקער: ספר השיחות תש"ד ע' 4 ואילך.
אדמו"ר מהר"ש נ"ע אמר: די וועלט מיינט . . . ישראל: ספר השיחות תש"ד ע' 5.
כ"ק אדמו"ר מהר"ש . . . בשביל מה הי' אצילות חכמה דאצילות . . .
בי"ע: ספר השיחות תש"ד ע' 8.

ע' 70:

אדמו"ר מהר"ש נ"ע אמר . . . עם הפאסטער: ספר השיחות תש"ד ע' 9.
וראה גם ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 54 וש"נ.
הרשד"ם: החסיד ר' שמואל דובער מבאריסאוו. ראה אודותו: „התמים”

חוברת ה' ע' צט [רסב, א] ואילך. ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע'
12. וש"נ. „רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב.

דער זיידע מהר"ש . . . נגינה אויך: ספר השיחות תש"ד ע' 26 ואילך.
דער זיידע מהר"ש פלעגט זיך נוהג זיין באַ דער עבודה: ראה גם ספר
השיחות תש"ה ע' 25.

חזן איסר: ראה גם ספר השיחות תש"ה שם.

בא רבי מהר"ש . . . קיין כעס: ספר השיחות תש"ד ע' 12.

יוסף מרדכי . . . אריכות ימים: ראה לעיל ע' 67.

והי' אז קור גדול און אַ זאווירוכע וענה יוסף מרדכי: רבי, עס איז דאָך
קאַלט: להעיר משיחת ליל א דחג השבועות תש"ח סעיף ט.

דער זיידע מהר"ש . . . נגינה אויך: ספר השיחות תש"ד ע' 26 ואילך.

ע' 71:

פעם א' הי' יחידות . . . בכוונות: ראה „רשימות" רבינו (יומן) מיום כ'
אייר תרצ"א. שיחת ש"פ בראשית – התועדות ב – תשכ"ד.

ר' מאַניע מאַניסזאַן: ראה אודותו: אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח
ע' קפ. וש"נ.

מפני שאז אחר . . . זכר רב טובך בכוונות: ראה גם רשימת היומן של
כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח מיום כ"ז מנ"א תרנ"ו (לקו"ד ח"ד תקצד, סע"ב
ואילך).

אמר אדמו"ר הצ"צ על אדמו"ר מהר"ש בעת הברית . . . ששמואל היינו
שמו – אל: „ואולי י"ל הביאור עפ"מ ש בעל השם הזה עצמו, הוא אדמו"ר
מהר"ש נ"ע (בהמשך וככה תרל"ז ס"י) על מרז"ל הקב"ה קראו ליעקב
א-ל שהיינו מה שהטעימו מעין עוה"ב, אבל לעת"ל מנחיל ש"י עולמות
ומעין זה „מעשר מזה" הוא א-ל. (וי"ל שזהו מה שאדמו"ר מהר"ש נ"ע הי'
עשיר גם בגשמיות* אף שבכלל כשצדיקים מבקשים ליישב בשלוח בעוה"ז

(* ראה „רשימות" רבינו (יומן) ש"פ וירא, כ' מרחשון תרצ"ג. שיחת
ש"פ האזינו, י"ג תשרי תשי"ב (תורת מנחם – התועדות ח"ד ע' 24).
מקומות שצוינו בספר השיחות תרפ"ח תרצ"א ע' 38 הערה 13.

השטן מקטרג שמתוקן להם עוה"ב, ב"ר ר"פ פד, שזהו ג"כ פי' הפשוט של הטעימן מעין עוה"ב ב"ב ספ"ק). – אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' ריא.

בעת ששלח . . . בשר תאווה: ספר השיחות תש"ד ע' 60 ואילך.

בעת אשר מאנעוויץ קבל ברכת הפרידה לנסוע למאסקווא: החסיד ר' זלמן מאנעוויטש. ע"ד העתקתו למאסקווא – ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 168. תש"ד ע' 73. תש"ה ע' 88. לקמן ע' 79.

הרב יעקב מקופישק להיות רב בעיר מאסקווא: הרב חיים יעקב ב"ר בנימין ווידרעוויץ. נולד כסלו תקצ"ה-ו בעיר דאבראמיסל פלך מאהילוב. ממסדרי התשובות צמח צדק, והי' מקושר גדול לכ"ק אדמו"ר מהר"ש. לאחר גירוש מאסקווא (תרנ"ב-תרנ"ג) התיישב בארצות הברית. נפטר יב אייר תרע"א בניו יארק. ראה אגרות-קודש מהוריי"צ ח"ג ע' תקסד. ח"ה ע' רפח. ח"ז ע' קג-ד. ח"י ע' לא. נזכר באגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' שעז.

אדמו"ר מהר"ש . . . אהן בשר תאווה: ספר השיחות תש"ד ע' 61.

דער זיידע . . . מל' דא"ס: שיחת י"ג שבט תש"ד – סה"מ תש"ט ע' 42. ספר השיחות תש"ד ע' 63.

ע' 72:

ידוע אז די חתונה . . . ל"ב מבין: ספר השיחות תש"ד ע' 173.

די חתונה פון טאטען . . . אין אורוטש: יא אלול תרל"ה. – ליקוט שיחות ורשימות מרבותינו נשיאינו בקשר לחתונת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בהוספות לסה"מ תרל"ה ח"ב ע' תקנה ואילך.

ל"ב מאמרים דא"ח מיום האופרופענעס עד אחר שבעת ימי המשתה: ראה „רשימות" רבינו (יומן) שבועות תרצ"א; ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג. וראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' תכא בהערה 2.

ביים זיידען . . . מענדל: ספר השיחות תש"ד ע' 81.

איך האב . . . בהתיישבות: ספר השיחות תש"ד ע' 81.

דער זיידע . . . שטילערהייט: ספר השיחות תש"ד ע' 87. וראה „רשימות" רבינו (יומן) ניסן תרצ"ה.

בערקע . . . און אהרן יוסף: ראה לעיל ס"ע 22.
 אצל אאזמו"ר . . . בניגון: ספר השיחות תש"ד ע' 95.
 פעם התאונן . . . וועגן זיך: ספר השיחות תש"ד ע' 122 ואילך.

ע' 73:

בא רבי'ן מהר"ש . . . ערד: ספר השיחות תש"ד ע' 123.
 יעדערער דארף זיין א מלמד: זע [ספר ה]זכרונות [ח"א] ע' 167, 344
 (הערות רבינו בספר השיחות תש"ד שם).
 אאזמו"ר מהר"ש . . . דערנומען: ספר השיחות תש"ד ע' 125.
 התורות של אדמו"ר הי' נקראים דרושים, מאמרים, תורות: ראה
 אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע רעג. „היום יום" טו סיון.
 רב"ש . . . הקירוב הגדול שהי' לו מאדמו"ר: ראה שיחת חה"פ תש"ג
 אות סג [ספר השיחות תש"ג ע' 88] (הערות רבינו בספר השיחות תש"ד
 שם).
 דער זיידע מהר"ש האט געהאט א לאנגען אטעם. בא תקיעת שופר . . .
 72 קולות: ספר השיחות תש"ד ע' 136. וראה לעיל ע' 67.

ע' 74:

בימים ההם . . . בדרך: ספר השיחות תש"ד ע' 142.
 אאזמו"ר . . . דאטשע: ספר השיחות תש"ד ע' 146.
 שמעתי . . . קיין קרבן: ספר השיחות תש"ד ע' 148 ואילך. וראה שיחת
 ש"פ בהעלותך תשכ"ד.
 ר' זלמן ניימארק: הגה"ח ר' חיים משולם זלמן ניימארק מ"ץ סטרדוב,
 וויטעבסק ונעויל. ראה אודותיו ב„רשימות" רבינו (יומן) שבועות תרצ"א.
 ר' זלמן זלאטאפאלסקי: ראה אודותו לעיל בהערות לעמוד 66. וש"נ.
 כ' חשוון תרל"ג: בשנת תרל"ג חל כ' חשוון ביום ה', פ' חיי שרה. בספר
 השיחות תש"ד שם: „שבת וירא [כ' חשוון] תרל"ב איז הוד כ"ק אאמו"ר
 הרה"ק אלט געווארן צוועלף יאר . . . זונטאג כ"א חשוון האט כ"ק
 אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש געזאגט . . . היינט איז ביי מיר א שמחה, רש"ב

. . האט מסיים געווען ששה סדרי משנה . . כ"ק אדמו"ר [מהורש"ב]
האט מסיים געווען משניות בע"פ אלט ווערנדיג 12 יאָר".

ליל כ' חשוון תרל"ג . . ואמר אדמו"ר לפניהם מאמר . . תוכן המאמר
. . בסיום משניות המשנה: אולי הוא ד"ה א"ר שמעון בן חלפתא בסה"מ
תרל"ג ח"א ע' נו ואילך. ולהעיר ממה שאמר כ"ק אדמו"ר מהר"ש בנסיעת
בנו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לחתונתו ביום א' ה' אלול תרל"ה (סה"מ
תרל"ה ח"ב ע' תקנג) ש"דברי אלקים חיים שהגיד בסיום בנו שית סדרי
משנה", "שמעו הדרוש הזה גם בפמליא של מעלה". והוסיף [כ"ק אדמו"ר
מהר"ש]: "כי לא יבוש להגיד בג"ע העליון על פני כ"ק אבא אדמו"ר [הצ"צ]
זיע"א".

וקראו בר"ת רש"ב - כמו שקראו הצ"צ בעת הברית מילה: ספר
השיחות תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 113. "חנוך לנער" ע' 8.

אדמו"ר האט מסיים געווען [שיתא סדרי משנה בע"פ] בתשלום הי"ב
השנה: ב"חנוך לנער" ע' 9 אשר לעונת הבר-מצוה שלו ה' בקי בזחמשה
סדרי משניות, ושם ע' 10 ש"בהיותו בן ארבע עשרה שנה לומד בע"פ
משניות סדר נשים".

אויסלערנען בע"פ די שירת האזינו: ראה ספר השיחות תרצ"ו - חורף
ה'ש"ת ס"ע 149. וש"נ.

הר' משה בנו של אדמו"ר נולד בחודש תמוז בשנת תקל"ט: ברשימת
כ"ק אדמו"ר מהור"צ הנקרא "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" שר' משה
נולד: אדר תק"מ. וברשימה אחרת מכ"ק אדמו"ר מהור"צ ("בטאון חב"ד
גליון 38-39 ע' 40) שנולד בשנת תקמ"ט. ובספר השיחות תרצ"ו - חורף
ה'ש"ת ע' 81, אשר בשנת תקמ"ה עוד לא דיבר ר' משה באופן ברור.

ראה אודותו: ספר השיחות תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 113 ובהערה 32
(נדפס שם ע' 114). וש"נ. "רשימות" רבינו (יומן) סיון-מנ"א תרצ"ב.
שיחת ש"פ נצבים ה'ש"ת (תורת מנחם - התוועדות ח"א ע' 213).

הר' משה הי' קשיש מהצ"צ ב"א שנה: להעיר שהצ"צ נולד בשנת
תקמ"ט - ערב ראש השנה שנת תק"נ. - ראה ספר השיחות תרצ"ו -
חורף ה'ש"ת ס"ע 311 ואילך ובהערה 33 שם.

משנה איז אותיות נשמה: שער המצוות להאריז"ל פ' ואתחנן. טעמי
המצוות שם. פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד.

סיפר אאזמו"ר . . של הנ"ל: ספר השיחות תש"ה ע' 1 ואילך.
הכל הולך אחר החתום: ברכות יב, א (הערות רבינו בספר השיחות
תש"ה שם).
הכל הולך אחר המעמד: שבת טו, ב (הערות רבינו שם).
הכל הולך אחר העיקר: מעשרות פ"ג מ"י (הערות רבינו שם).
כסף וזהב המה אהבה ויראה: כנראה הכוונה אהוי"ר לאלקות (הערות
רבינו שם).
עס איז דאך דא שני מלאכים המלווין את האדם: תענית יא, א (הערות
רבינו שם).
דער ערשטער ר"ה נאך זיין בר מצוה: אדמו"ר מהר"ש נולד בשנת
תקצ"ד, וא"כ הי' זה בער"ה תר"ז-תר"ח (הערות רבינו שם).

ע' 76:

באסיפת שנת תר"ג . . שנים: ספר השיחות תש"ה ע' 27.
באסיפת שנת תר"ג: ראה שיחת חה"פ תש"ג אות סג ואילך [ספר
השיחות תש"ג ע' 88 ואילך]. וקונטרס „אדמו"ר הצ"צ ותנועת ההשכלה"
(הערות רבינו בספר השיחות תש"ה שם).
אאזמו"ר הי' לו . . לנסע חזרה: ספר השיחות תש"ה ע' 28. וראה
„רשימות" רבינו (יומן) י"ז מר-חשון תרצ"ג.
ר' ישעיה בערלין: מריגא. חתן אחות כ"ק אדמו"ר מהר"ש (הרבנית
ראדע פריידע). נפטר בקיץ תרס"ח. ראה אודותו: אגרות-קודש אדמו"ר
מהורש"ב ח"ב ע' תשא-תשב. ובהנסמן במפתח שמות אנשים לאגרות-
קודש שם.
רש"ל: ר' יעקב רשל (מריגא) – „רשימות" תרצ"ג שם. נזכר בשיחת חג
השבועות תרצ"ד סעיף כ. אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב; אדמו"ר
מהוריי"צ; אדמו"ר שליט"א – כנסמן במפתח שמות אנשים.
זהו פרשת מעשה דווינסק . . אם יצטרך: ספר השיחות תש"ה ע' 28
ואילך. וראה „רשימות" רבינו (יומן) מיום כ' אייר תרצ"א. שיחת ש"פ
האזינו, י"ג תשרי תשכ"ב.

ע' 77:

פעם נסע . . . וחרדים: ספר השיחות תש"ה ע' 30 ואילך. וראה ד"ה באתי לגני תשי"א פרק ו (סה"מ מלוקט ח"א ע' ח). אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חט"ו ע' קצט.

הגבאים ר' לוי'ק ופנחס ליב: ראה אודותם בהנסמן לעיל בהערות לעמוד 15.

בהשקלא וטריא . . . יאָרען: ספר השיחות תש"ה ע' 31 ואילך.

ע' 78:

הצ"צ . . . ב"י: ספר השיחות תש"ה ע' 32.

לאחר ההסתלקות . . . בעל השמועה: ספר השיחות תש"ה ע' 32. ובהערות רבינו שם: „נתקן קצת ע"פ רשימותי זה מכבר". – ראה „רשימות” (יומן) ש"פ וירא, כ' מר-חשון תרצ"ג.

בשנת תר"מ-תרמ"א . . . בעש"ס: ספר השיחות תש"ה ע' 32. דער זיידע איז געבאָרען געוואָרען הונדערט יאָר נאָך דער התגלות הבעש"ס: ראה לעיל בהערות לעמוד 6.

אין יאָר תרי"ח . . . צדקה: ספר השיחות תש"ה ע' 47 ואילך. ר' אברהם יקע המ"ץ דרודניא: הרב אברהם ב"מ גרשון הלוי אשכנזי. – ראה הערות רבינו לשו"ת צ"צ שער המילואים ח"ג נח, א. מגדל עז ע' רד. ע' רט ואילך. שתי תשובות ממנו נדפסו בקובץ יגדיל תורה ניו יארק חוברת ע' קעג ואילך. ואולי הוא הנזכר בספר השיחות תש"ד ע' 19.

ר' שמואל בריי: ראה אודותו בהמצויין לעיל ע' 13. יפה מראה: תו"א ד"ה לא תדעי. תו"ח ד"ה ורחל היתה (הערות רבינו בספר השיחות תש"ה שם).

ע' 79:

הוש"ר תרכ"ז . . . מאל: ספר השיחות תש"ה ע' 52.

הוש"ר תרכ"ז . . . נכנס הוא [אדמו"ר מהורש"ב] הרז"א הרמ"מ: להעיר ממ"ש לעיל ע' 22 שהרמ"מ נולד ו' אדר תרכ"ז.

געזען בעש"ס: אוצ"ל: געזען דעם בעש"ט.

דער אלטער רבי האט געזען בעש"ס בהק"ץ: ראה שיחת ליל שמחת תורה – קודם הקפות – תשכ"ז.

אאמו"ר שאל . . . טרערען: ספר השיחות תש"ה ע' 57.

אצל אאמו"ר מהר"ש . . . פארשלאסען: ספר השיחות תש"ה ע' 83.

אצל אאמו"ר מהר"ש פלעגט מען אריינשטעלען אויפ'ן טיש אלע כלי כסף וזהב: ראה גם ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 130 ואילך. וש"נ.

און מען פלעגט נישט פארמאכען די טיר [אויף ביינאכט – ספר השיחות תש"ה שם] לאחר שפוך חמתך, ופעמים האט מען פארמאכט אבער נישט פארשלאסען: להעיר משו"ע אדה"ז או"ח סת"פ ס"ה.

כ"ק אאמו"ר סיפר לי . . . א טובה: ספר השיחות תש"ה ע' 86.

הר' זלמן . . . די נעגעל: ספר השיחות תש"ה ע' 88. וראה הערות לעמוד 71. וש"נ.

הר' זלמן: ראה לעיל בהערות לעמוד 71.

די נט"ר פון חסידות איז אראפגעמען די נעגעל: ראה גם ד"ה איש יהודי תרצ"ג פ"ד. ד"ה שאו ידיכם תרצ"ד פ"ב-ד. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח"ב ע' תקכה. ח"ד ע' יד ואילך. „היום יום" כב אלול. ועוד.

פעט בא חסיד . . . נרוצה: ספר השיחות תש"ה ע' 89 ואילך.

ר' פיינע ליב המשרת: ראה אודותו בהנסמן לעיל בהערות לעמוד 77.

ע' 80:

כ"ק אדמו"ר מהר"ש . . . אויסגעקושט: ספר השיחות תש"ה ע' 95 ואילך.

הר' אלי: ראה אודותו בהמצויין לעיל בהערות לעמוד 66.

הרב ר' אליעזר מפאלאצק, בעהמ"ח ספר משנת אליעזר: הרה"ג הרה"ח ר' אלעזר ב"ד דובער יהודא ליב הכהן ברכה. אב"ד פאלאצק, בעה"מ שו"ת משנת רבי אלעזר (ווילנא, תרנ"ה). נולד בשנת תקצ"ד. תלמידו של הרה"ג הרה"ח ר' שני"ז פראדקין בעה"מ שו"ת תורת חסד*, וממלא מקומו כרב

(* ראה אודותו בהנסמן לעיל בהערות לעמוד 13.)

החסידים בפאלאצק מחג הפורים תרכ"ח עד פטירתו ביום כ"ז מנ"א תרנ"ג (ראה הקדמת בני המחבר לשו"ת משנת אלעזר הנ"ל. בית רבי חלק ג פרק י.).

ר' פרץ . . עולם: ספר השיחות תש"ה ע' 101 ואילך.

ר' פרץ מלמד בעשענקאווטשער: ראה מבוא לקונטרס ומעין ע' 36 (הערות רבינו בספר השיחות תש"ה שם).

ע' 81:

כ"ק אאמו"ר נכנס . . אאמו"ר: ספר השיחות תש"ה ע' 102.

אין מ"ת איז געגעבען געווארען ג' ענינים: ראה סד"ה אלפיים שנה תשי"א (סה"מ תשי"א ע' 73).

פעם ציווה לבנו מהורש"ב בנוגע למאמר דא"ח . . נתעצם: „רשימות" רבינו (יומן) תשרי תרצ"ג. וראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' קעח ואילך. שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז תרצ"ב. שיחת ש"פ שמיני ה'שי"ת (תורת מנחם – התוועדות ח"א ע' 29).

בכלל כשהי' בנו מהורש"ב נכנס . . מצוה וחובה: „רשימות" רבינו (יומן) תשרי תרצ"ג.

נתן סמיכות בכת"ק לשלשה: „רשימות" רבינו (יומן) כסלו תרצ"ג.

נתן סמיכות בכת"ק לשלשה . . הרה"ג והרה"ח הר' דוד צבי חן: „מהיחידים שקיבלו סמיכה מאדמו"ר המהר"ש וברכה מיוחדת מאדמו"ר הצ"צ" (שיחת ש"פ ויצא תשמ"ג ורשימת רבינו להשיחה). ראה אודותו: ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 223 הערה 131. וש"נ.

הרה"ג והרה"ח הר' . . משה ראזענבליס: ראה אודותו ספר השיחות תרצ"ו – חורף ה'ש"ת ע' 40. וש"נ.

באחת הפעמים . . שכליים עמוקים: אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' רצ. הועתק ב„היום יום" ט אלול. וראה שיחת ש"פ בראשית – התוועדות ב' – תשי"ז. פורים תשכ"ד. ועוד.

ע' 82:

סיום על מס' בבא קמא: הובא ונתבאר בלקו"ש חלק יט ע' 106 ואילך.

**רשימת ספרי
כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע**

רשימת ספרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע*

- לקוטי תורה מספר בראשית לג' פרשיות – שער ראשון (ווילנא תרמ"ד).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער שני – המשך והחרים תרל"א
 (ברוקלין, תש"ה).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער שלישי – המשך מים רבים תרל"ו
 (ברוקלין, תש"ו). הוצאה שני' – ברוקלין, תשל"ו). ספר המאמרים תרל"ו
 חלק ב (ברוקלין, תשמ"ג).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער רביעי – המשך וככה תרל"ז
 (ברוקלין, תש"ה).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער חמישי – המשך חייב אדם לבוד
 תרל"ח (ברוקלין, תש"ה).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער ששי – המשך זאת חנוכת המזבח
 תר"ם (ברוקלין, תש"ה).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער שביעי – המשך מצה זו תר"ם
 (ברוקלין, תש"ה).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער שמיני – המשך יונתי תר"ם**
 (ברוקלין, תש"ה).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער תשיעי – ספר המאמרים תרכ"ו
 (ברוקלין, תשי"א). הוצאה שני' – ברוקלין, תשל"ז. הוצאה שלישית –
 באותיות מרובעות – עם הוספות – ברוקלין, תשמ"ט).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער עשירי – ספר המאמרים תרכ"ז
 (ברוקלין, תשי"ב). הוצאה שני' עם הוספות – ברוקלין, תשמ"א).
 לקוטי תורה – תורת שמואל – שער אחד עשר – ספר המאמרים
 תרכ"ח (ברוקלין, תשי"ז). הוצאה שני' עם הוספות – ברוקלין, תשמ"א).

(* ברשימה זו באו הספרים שנדפסו ולא אלו שבכת"י.

(** סיום המשך זה – נדפס לעיל ע' 59 ואילך.

לקוטי תורה - תורת שמואל - שער שנים עשר - **ספר המאמרים תרכ"ט** (ברוקלין, תשי"ט. הוצאה שני' - באותיות מרובעות - עם הוספות - ברוקלין, תשנ"ב).

לקוטי תורה - תורת שמואל - שער שלשה עשר - **ספר המאמרים תר"ל** (ברוקלין, תשל"ג. הוצאה שני' עם הוספות - ברוקלין, תשמ"ג).

לקוטי תורה - תורת שמואל - שער ששה עשר - **ספר המאמרים תרל"ג** (ב' חלקים - חלק א ברוקלין, תשנ"ד. חלק ב ברוקלין, תשנ"ה).

לקוטי תורה - תורת שמואל - שער שבעה עשר - **ספר המאמרים תרל"ד** (ברוקלין, תשמ"ח).

לקוטי תורה - תורת שמואל - שער שמונה עשר - **ספר המאמרים תרל"ה** (ב' חלקים - ברוקלין, תנש"א).

מאמר לא יצא האיש לא בסייף תרל"ב (ברוקלין, תשט"ז).

מאמר שופטים ושוטרים תרל"ג (ברוקלין תשט"ז).

מאמר את ה' האמרת תרל"ב (ברוקלין, תשכ"ב).

מאמר מאימתי קורין את שמע תרמ"ב (ברוקלין, תשכ"ה).

מאמר פדה בשלום שמע תרל"ב (ברוקלין, תשכ"ה).

מאמר מאימתי קורין את שמע תרמ"ב (ברוקלין, תשכ"ה).

מאמר כי עמך מקור חיים תרל"ב (ברוקלין, תשכ"ה).

מאמר נחמו נחמו עמי תרכ"ז (ברוקלין, תשכ"ז).

קונטרס דרושי חתונה תרמ"ב (ברוקלין, תשמ"א).

מאמר (א) ולקחתם לכם, (ב) ביום השמיני עצרת - תרל"ב (ברוקלין, תש"נ).

אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (ברוקלין, תשנ"ג).

ספרים וקונטרסים

ל ה ש י נ א צ ל . ס ה ת י :

\$6.00	לקוטי תורה — כל החלקים — בשני כרכים (ווילנא, תרס"ח)
	מוקד עורים — לאדמו"ר האמצעי — עם מבוא
ס. 50	מכ"ק אדמו"ר שליט"א — נ"ח
ס. 25	שמע ישראל
ס. 50	קונטרס התפלה עם מבוא וקיצורים מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 10	מאמר ב אלול הרצ"ו — מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 25	מאמרים לר"ה עשיית סוכות — קונטרס מנ — מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 25	שיחת פורים ה'תש"א — מכ"ק אדמו"ר שליט"א — אידית או אנגלית
ס. 25	שיחת חי אלול, ה'תש"א — מכ"ק אדמו"ר שליט"א — אידית או אנגלית
ס. 10	די רייד — כ"ו אדר, ה'תש"ה — לקוט כד — מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 10	חי אלול ה'תש"ה — לקוט כה — מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 10	די רייד — יו"ד כסלו ה'תש"ז — לקוט כו — מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 25	קובץ מכתבים — מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 10	רייד צו פרויען — מכ"ק אדמו"ר שליט"א — אידית או אנגלית
ס. 10	יט כסלו — אידית או אנגלית
ס. 20	קובץ ליובאוויטש — מחיר חוברת
\$2.50	סידור תורה אור — עם מחזור
\$5.00	סידור תורה אור עם: (א) שער הכולל, (ב) דרך החיים ונתיב החיים
ס. 25	מחיר חוברת
ס. 25	הקריאה והקדושה — ירחון } מפתח לשנות ה' תש"א—ה'תש"ה
\$15.00	ה'תש"א—ה'תש"ה. עם מפתח. מכור.
	Some Aspects — אנגלית — העתקת מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד
ס. 50	חסידות חב"ד, בצירוף ביוגרפיה קצרה של כ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 25	ביוגרפיה קצרה של כ"ק אדמו"ר שליט"א — אנגלית
\$1.00	הנדה של מסח — עם לקוטי מנהגים ומעשים

בהוצאת „אוצר החסידים” :

	מכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע:
\$6.00	תורת חיים (שני חלקים) — מכור.
	אמרי בינה
\$6.00	פירוש המילות — מהרורא בתרא
ס. 50	בר קורש — עם מבוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א
	מכ"ק אדמו"ר ה. צמח צדק נ"ע:
	שאלות ותשובות „צמח צדק” וחידושו על הש"ס. עם הוספות ומילואים.
\$18.00	בששה כרכים (ינ חלקים)
\$5.00	דרך מצותיה — טעמי המצות
ס. 50	הוספה לספר דרך מצותיה
ס. 50	מכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע: לקוטי תורה תורת שמואל —
ס. 50	והחרים — תרל"א
\$1.25	מים רבים — תרל"ו
\$1.25	וככה — תרל"ז
ס. 50	חיוב אדם לברך — תרל"ח
\$1.25	זאת חנוכה המוכת, מצה זו, יונחי — תר"ם
	מכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע:
ס. 50	חנוך לנער
	תורת שלום — ספר השיחות מכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע — מימיו.
\$0.50	מכור יפה
\$1.00	קונטרס ומעין מית ד' — עם מבוא וקיצורים מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 50	קונטרס עץ החיים — עם מבוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א
ס. 50	קונטרס העבודה — בצירוף מכתב מכ"ק אדמו"ר שליט"א
	מכ"ק אדמו"ר שליט"א:
\$2.00	ספר המאמרים — אידית
\$2.00	ספר השיחות — קיץ ה'ש"ת
ס. 50	שיחות חג הפסח ה'תש"ג
ס. 50	ביקור שיקאגו. מאמרים ושיחות
ס. 50	קונטרס חי אלול ה'תש"ג
ס. 50	תורת החסידות
ס. 50	ה„צמח צדק” ותנועת ת„השכלה” — מרשימות כ"ק אדמו"ר שליט"א ..
ס. 10	מאמר ינ שבט תש"ז .. קונטרס מנ ..
ס. 25	מאמרים .. קונטרס ..
ס. 75	ספר התולדות — אדמו"ר מהר"ש
\$1.00	היום יום — קובץ
ס. 10	מורה שיעור לשנת: תש"רתש"ה, תש"החש"ו, תש"רתש"ו. — כל אחד

נמצא ברפוס: מכ"ק אדמו"ר שליט"א: ספר המאמרים הש"ת—ה'תש"ב.
ספר הזכרונות (אידית).

הערה: רשימת הספרים והקונטרסים וכו' דלקמן נדפסה בסוף ספר התולדות דהוצאה הראשונה.
ומני אז ניתוספו כהנה וכהנה ספרים קונטרסים וכו' שנדפסו במשך זמן זה.

בהוצאת ה"מרכז לענייני חנוך":

אלף בית למתחילים	10 ס.	ספרנו — חלק חמישי	\$1.00
ספרנו — חלק ראשון	60 ס.	ספר השנה — מכורר	50 ס.
ספרנו — חלק שני	60 ס.	המצות — אנגלית	50 ס.
ספרנו — חלק רביעי	\$1.00	לא תשתחו —	5 ס.
סידור "ההלל ה'" — 112 עמודים			60 ס.
סידור "ההלל ה'" — השלם. 384 עמודים — מכורר			\$1.40
הנדה של פסח — הוצאה דעלוקס			50 ס.
סדר ברכות ותפלות — עם העתקה אנגלית			20 ס.
מלון עבריאנגלי לספרנו חלק ראשון			20 ס.
"שמועסן מיט יונגס" — ירחון באידית רמי חתימה לשנה			\$1.00
"Talks and Tales" — ירחון באנגלית מחיר חוברת			5 ס.
"שמועסן" ו"טאלקס" כרך שלישי (שנת ה'תש"ד—ה'תש"ה). מכורר			\$3.00
"רביעי (שנת ה'תש"ה—ה'תש"ו). מכורר			\$3.00
"חמישי (שנת ה'תש"ו—ה'תש"ז). מכורר			\$3.00
שלה — שיעורי למוד הדת — עלון לנוער — אנגלית — כל חוברת			5 ס.
ספרי לחנים ומועדים — אנגלית: א. פסח עם ציורים			50 ס.
פורים — עם ציורים	25 ס.	חנוכה — עם ציורים	25 ס.
ב. פורמטיביס.			
סימני סדר של פסח	10 ס.	תשרי — עם ציורים	10 ס.
סימני סדר של פסח —		קרוש ותפלות — (ראש השנה	
הוצאה שני' — עם ציורים	10 ס.	שמחת תורה)	10 ס.
שבועות — זמן מתן תורתנו	10 ס.	חנוכה — עם ציורים	10 ס.
בין המצרים — מצויר	10 ס.	פורים — עם ציורים	10 ס.
תפלין — עם ציורים—אנגלית	20 ס.	דיני תפלין — אנגלית	5 ס.
שבת — אנגלית	15 ס.	תורה וישראל — אנגלית	50 ס.
Galuth Melodies — קובץ ספורים — אנגלית. 125 עמודים			\$1.50
Out of the Depths — קובץ ספורים — אנגלית. 80 עמודים			90 ס.
The Runaway — ספור — מצויר — אנגלית			20 ס.
The Soldier — ספור אנגלית			5 ס.
ילקוט יומי — אוצר מרו"ל, מנהגים וכו' — אנגלית			25 ס.
אלבום — מזכרת מנישת, מסיבות שבת" — אנגלית			25 ס.
ספרי לחנים ולמועדים — צופתית — פורמט כיס:			
תשרי	10 ס.	פורים	10 ס.
סימני סדר של פסח	10 ס.	שבועות	10 ס.
בין המצרים	10 ס.	חנוכה	10 ס.
לוח (עלון) לשנת תש"ז — 100 עמ.			\$2.00
אונזער בוך — ספר לימוד וקריאה באידית — חלק ראשון			50 ס.
אונזער בוך — חלק שני			50 ס.
Our People — דברי הימים לבני ישראל. כרך ראשון (ספר ראשון,			
שני) — אנגלית			\$1.75
Teacher's Guide — חכנית, שעורים וספורים לשיעורי למוד הדת"			
אנגלית		כרך א	\$3.50
		כרך ב	\$4.50
		כרך ג	\$5.00
		גראנער. דיני פורים, ברכות המגילה כו'. אנגלית. 100 עמ.	\$3.00

נמצא בדפוס: Our People — כרך שני.

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
Tel. PRresident 4-0507 - 1866

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

נדפס ע"י

הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת רבקה נעמי

בתם ובניהם

חנה ליבא ובעלה הרה"ת פנחס

ובניהם דוד ומנחם מענדל שיחיו לו

שלום דובער, יעקב יהושע ותנחום זאב

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

ליין

ולעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת וכו' ר' שלום דובער ז"ל ב"ר יהושע הי"ד ליין

נפטר כ"ה ניסן ה'תשכ"ח

מרת רבקה ע"ה בת הרה"ת ר' שלום דובער ז"ל וואלבערג

נפטרה ט"ו תמוז ה'תשנ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

